

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΠΟΙΕΣ ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ
ΣΤΑ ΚΡΑΤΗ ΤΗΣ Ε.Ε. ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΗ Η
ΥΙΟΘΕΤΗΣΗ ΜΕΤΡΩΝ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ Ε.Ε ΓΙΑ ΤΗ
ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΚΑΙ ΤΟ ΑΣΥΛΟ.**

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ: ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ ΟΥΡΑΝΟΥ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΠΕΤΡΟΣ ΛΙΑΚΟΥΡΑΣ

ΠΕΙΡΑΙΑΣ 2023

Βεβαιώνω ότι το έργο το οποίο εκπονήθηκε και παρουσιάζεται στην υποβαλλόμενη διπλωματική εργασία είναι αποκλειστικά ατομικό, δικό μου. Όποιες πληροφορίες και υλικό περιέχονται έχουν αντληθεί από άλλες πηγές και έχουν καταλλήλως αναφερθεί στην παρούσα διπλωματική εργασία. Επιπλέον τελώ έν γνώσει ότι σε περίπτωση διαπίστωσης ότι δεν συντρέχουν όσα βεβαιώνονται από μέρους μου, μου αφαιρείται ανά πάσα στιγμή, αμέσως ο τίτλος.

Περιεχόμενα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ, ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ, ΔΟΜΗ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ - ΕΝΝΟΙΕΣ- ΟΡΙΣΜΟΙ	8
1.1 Είδη και Αίτια Μετανάστευσης	8
1.2.1 Μετανάστευση στις ΗΠΑ	10
1.2.2 Μετανάστευση στην Ευρώπη	10
1.2.3 Χαρακτηριστικά Μετανάστευσης στην Ευρώπη.....	15
1.3 ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ.....	17
1.3.1 Ασάφειες όσον αφορά τον προσδιορισμό της έννοιας του μετανάστη.....	17
1.3.2 Διάκριση ανάμεσα σε γεννημένους στο εξωτερικό και γηγενείς	17
1.3.3 Διάκριση μεταξύ αλλοδαπών και πολιτών πολιτογράφησης.....	18
1.3.4 Προοπτικές και Συνθήκες Διαμονής	19
1.3.5 Εθνοτικές μειονότητες	20
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ 1 ^{ου} ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ.....	21
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο ΟΡΙΣΜΟΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ - ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΤΗΝ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ - ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ	21
2.1 ΟΡΙΣΜΟΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ	21
2.1.1 Ευρωπαϊκή Μεταναστευτική Πολιτική	24
2.2 Συνθήκη Σένγκεν.....	25
2.3 Συνθήκη Μάαστριχτ	26
2.5 Συνθήκη Λισαβόνας.....	28
2.6 Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Δράσης για τη Μετανάστευση	28
2.7 Οι έννοιες της ένταξης και της ενσωμάτωσης.....	29
2.7.1 Στρατηγικές Ένταξης	29
2.7.2 Αποφάσεις σχετικά με την ένταξη των μεταναστών	30
2.7.3 Αρχές σχετικά με την πολιτική ενσωμάτωσης των μεταναστών	32
2.7.4 Κοινοτική προσέγγιση όσον αφορά τη διαδικασία ένταξης	32
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ 2 ^{ου} ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ	34
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΤΗΣ Ε.Ε ΟΣΟΝ ΑΦΟΡΑ ΤΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΚΑΙ ΤΟ ΑΣΥΛΟ ΤΗ ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟ 2020-2023 - ΠΟΡΕΙΑ ΤΟΥ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΣΤΑ ΚΡΑΤΗ ΤΗΣ Ε.Ε.....	35
3.1 ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ Ε.Ε ΟΣΟΝ ΑΦΟΡΑ ΤΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΚΑΙ ΤΟ ΑΣΥΛΟ ΤΗ ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟ 2020-2023	35
3.2 ΠΟΡΕΙΑ ΤΟΥ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΣΤΑ ΚΡΑΤΗ ΤΗΣ Ε.Ε	36
3.2.1 Αυστρία.....	36

3.2.2 Γαλλία - Μεταναστευτική πολιτική Γαλλίας	38
3.2.3 Γερμανία	41
3.2.4 Δανία.....	44
3.2.5 Ελλάδα.....	46
3.2.6 Ισπανία	49
3.2.7 Ιταλία.....	52
3.2.8 Μεγάλη Βρετανία	54
3.2.9 Ολλανδία.....	57
3.2.10 Πολωνία.....	60
3.2.11 Πορτογαλία.....	63
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ 3 ^{ου} ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ	67
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ^ο ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΚΡΑΤΩΝ ΥΠΟΔΟΧΗΣ - ΣΥΝΔΕΣΗ ΜΕΤΑΞΥ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗΣ	67
4.1 Παραδοσιακές χώρες υποδοχής	67
4.2 Νέες χώρες υποδοχής.....	68
4.3 Χώρες σε μετάβαση.....	68
4.4 Μεταναστευτικές Διαδρομές.....	69
4.5 Μετανάστευση, Παγκοσμιοποίηση και Πολυπολιτισμικότητα.....	74
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ 4 ^{ου} ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ	76
5. ΤΕΛΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	76
5.1 ΠΡΑΓΜΑΤΟΛΟΓΙΚΑ.....	76
5.2 ΑΞΙΟΛΟΓΙΚΑ.....	78
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ	78

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή μου, τα μέλη της τριμελούς εξεταστικής επιτροπής καθώς επίσης και όλους τους καθηγητές μου για τα εφόδια, τις γνώσεις και τη βοήθεια που μου παρείχαν κατά τη διάρκεια της φοίτησης μου στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών «Διεθνείς και Ευρωπαϊκές Σπουδές» του Πανεπιστημίου Πειραιώς.

Η παρούσα διπλωματική εργασία είναι αφιερωμένη στην αδερφή μου Αργυρώ Ουρανού, τον πατέρα μου Εμμανουήλ Ουρανό και τη μητέρα μου Ευαγγελία Ζερμιτζάκη οι οποίοι με υποστήριξαν αδιάκοπα σε όλη την ακαδημαϊκή μου πορεία και με βοήθησαν να ολοκληρώσω τις σπουδές μου.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ, ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ, ΔΟΜΗ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

Η μετανάστευση ως φαινόμενο στις αρχές του 21^{ου} αιώνα αποτελεί ένα ζήτημα εξαιρετικής σημασίας το οποίο απασχολεί αρκετούς επιστήμονες και ερευνητές. Το φαινόμενο αυτό παρουσιάζει υπερεθνικό χαρακτήρα. Συνεπώς η διαμόρφωση και η υιοθέτηση εθνικών πολιτικών γύρω από αυτό γίνεται στο πλαίσιο το οποίο προωθούν οι περιφερειακοί και οι διεθνείς οργανισμοί και κυρίως η Ευρωπαϊκή Ένωση.

Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι τα τελευταία χρόνια παρατηρούνται μετακινήσεις πληθυσμών εντός και εκτός των ορίων της ευρωπαϊκής ηπείρου. Καταγράφεται σημαντική αύξηση του αριθμού των Ευρωπαίων μεταναστών ενώ οι χώρες της Ε.Ε αποτελούν χώρες υποδοχής μεταναστών από όλο τον κόσμο. Ανεξάρτητα από τη γεωγραφική τους θέση, τη μεταναστευτική τους ιστορία και τον πληθυσμό, σε πολλά κράτη-μέλη έχουν πραγματοποιηθεί μετακινήσεις πληθυσμών οι οποίες έχουν επιφέρει στην Ε.Ε δημογραφικές, κοινωνικές και πολιτικές αλλαγές. Η μετανάστευση αποτελεί την κύρια συνιστώσα η οποία συμβάλλει στη δημογραφική ανάπτυξη της Ε.Ε και αναμφίβολα έχει μακροπρόθεσμες συνέπειες στο κοινωνικό-οικονομικό και πολιτικό τοπίο της Ευρώπης.

Η παρούσα διπλωματική εργασία δίνει έμφαση στα αίτια, την πορεία και τις επιπτώσεις του μεταναστευτικού φαινομένου στα κράτη της Ε.Ε. Η μεθοδολογία η οποία χρησιμοποιήθηκε είναι ποιοτική καθώς βασίζεται σε βιβλιογραφικές πηγές. Στο 3^ο κεφάλαιο χρησιμοποιείται η μεθοδολογία της ανάλυσης καθώς γίνεται αναφορά στην πορεία του μεταναστευτικού φαινομένου στα κράτη της Ε.Ε και τις μεταναστευτικές πολιτικές που αυτά υιοθετούν.

Η δομή της εργασίας αποτελείται από 4 κεφάλαια όπου στο τέλος κάθε κεφαλαίου παρατίθενται τα αντίστοιχα συμπεράσματα καθώς επίσης και από τα τελικά συμπεράσματα τα οποία διακρίνονται σε πραγματολογικά και αξιολογικά. Το 1^ο κεφάλαιο εστιάζει σε έννοιες και ορισμούς που αφορούν το φαινόμενο της μετανάστευσης. Επιπλέον γίνεται αναφορά στα είδη, τα αίτια του φαινομένου αυτού, πραγματοποιείται μια σύντομη περιγραφή του στην αμερικανική και την ευρωπαϊκή ήπειρο και δίνεται έμφαση στην κατηγοριοποίηση των μεταναστών.

Όσον αφορά το 2^ο κεφάλαιο αξίζει να επισημανθεί ότι γίνεται αναφορά στον ορισμό της μεταναστευτικής πολιτικής, στις Συνθήκες προώθησης της καθώς επίσης και στις στρατηγικές ένταξης των μεταναστών. Συγκεκριμένα γίνεται εκτενής αναφορά στην Ευρωπαϊκή Μεταναστευτική Πολιτική, στη Συνθήκη του Σένγκεν, του Μάαστριχτ, του Άμστερνταμ και της Λισαβόνας καθώς επίσης και στο Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Δράσης για τη Μετανάστευση όσον αφορά την κοινή πολιτική μετανάστευσης. Παράλληλα επισημαίνονται οι έννοιες της ένταξης και της ενσωμάτωσης καθώς επίσης και οι αρχές οι οποίες συμβάλλουν στην ένταξη και την πολιτική ενσωμάτωση των μεταναστών.

Επιπρόσθετα στο 3^ο κεφάλαιο γίνεται ανάλυση της πορείας και των επιπτώσεων του μεταναστευτικού φαινομένου σε κάποια κράτη της Ε.Ε κυρίως τη χρονική περίοδο 2020-2023 καθώς επίσης και των μεταναστευτικών πολιτικών που αυτά ακολουθούν. Τέλος στο 4^ο κεφάλαιο γίνεται κατηγοριοποίηση των κρατών υποδοχής των μεταναστών, γίνεται αναφορά στις μεταναστευτικές διαδρομές και υπογραμμίζεται η

σύνδεση ανάμεσα στην έννοια της μετανάστευσης, της παγκοσμιοποίησης και της πολυπολιτισμικότητας.

Τα ερευνητικά ερωτήματα τα οποία οδήγησαν στην εκπόνηση της παρούσας εργασίας είναι το πώς ξεκίνησε, το πώς εξελίχθηκε και τι επιπτώσεις προκάλεσε το φαινόμενο της μετανάστευσης στα κράτη της Ε.Ε. Ωστόσο τα βασικά ερωτήματα τα οποία αφορούν τη διαδικασία της έρευνας σχετίζονται με τις προκλήσεις του μεταναστευτικού φαινομένου στην ευρωπαϊκή ήπειρο αλλά και με τη λήψη μέτρων που υιοθετήθηκαν όσον αφορά τη διαχείριση του. Στόχος της εργασίας αυτής είναι η ανάδειξη της ιστορικής εξέλιξης του μεταναστευτικού φαινομένου, των αιτιών και των συνεπειών του καθώς επίσης και του τρόπου σύνδεσης του με άλλες έννοιες εξίσου σημαντικές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ - ΕΝΝΟΙΕΣ- ΟΡΙΣΜΟΙ

1.1 Είδη και Αίτια Μετανάστευσης

Η μετανάστευση αποτελεί ένα πολυδιάστατο φαινόμενο η κατανόηση του οποίου απαιτεί συνεχή ερευνητική ανάλυση και επεξεργασία των στοιχείων και εργαλείων στατιστικής παρατήρησης. Ως μετανάστευση ορίζεται η μόνιμη ή η προσωρινή αλλαγή του τόπου εγκατάστασης ενός ατόμου ή ενός κοινωνικού συνόλου. Ως διαδικασία διακρίνεται σε δύο είδη α) στη Νόμιμη Μετανάστευση και β) στην Παράνομη Μετανάστευση¹ Νόμιμοι μετανάστες είναι τα πρόσωπα των οποίων η είσοδος και η παραμονή σε μια ξένη χώρα έχουν τελεστεί υπο καθεστώς νομιμότητας, η παρουσία τους είναι καταγεγραμμένη από τις αρμόδιες αρχές και τίθεται στη διάθεσή τους η απαιτούμενη άδεια παραμονής και εργασίας.²

Όσον αφορά τους μετανάστες ξένης εθνικότητας αξίζει να σημειωθεί ότι κατατάσσονται σε δύο κατηγορίες: α) σε όσους κατάγονται από κάποιο κράτος- μέλος της Ε.Ε και έχουν δικαίωμα ελεύθερης εγκατάστασης και β) στους υπηκόους τρίτων χωρών των οποίων η είσοδος και η παραμονή στη χώρα απαιτεί διαδικασία προέγκρισης.³ Όσον αφορά την παράνομη μετανάστευση είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι ως όρος αναφέρεται σε άτομα των οποίων η είσοδος σε μια ξένη χώρα είχε πραγματοποιηθεί χωρίς την ύπαρξη των νομίμων ταξιδιωτικών εγγράφων ή έχει προηγηθεί νομίμως αλλά η παραμονή τους στη χώρα εν συνεχεία έχει γίνει παράνομη. Το φαινόμενο αυτό ορίζεται και ως λαθρομετανάστευση και συμπίπτει με την εμφάνιση της έννοιας του κράτους και της κυριαρχίας των συνόρων των πολιτών.⁴

Οι κυριότεροι λόγοι που ωθούν ένα άτομο στη διαδικασία της μετανάστευσης είναι η αναζήτηση καλύτερων συνθηκών διαβίωσης και οικονομικής ευημερίας, η οικογενειακή επανένωση και η διαφυγή από συνθήκες οι οποίες απειλούν την ασφάλεια και τη ζωή του ίδιου του ατόμου ή της ομάδας μετακίνησης. Η τρίτη αιτία αναφέρεται κυρίως σε άτομα τα οποία προέρχονται από εμπόλεμες περιοχές στις οποίες κυριαρχούν απολυταρχικά καθεστώτα τα οποία παραβιάζουν βασικά δικαιώματα και ελευθερίες.⁵

¹ Μετανάστευση Ορισμός και Βασικές Κατηγορίες (2019) Διαθέσιμο σε <http://www.opengov.gr/immigration/?p=799>

² Το Φαινόμενο της Μετανάστευσης/ Ελληνική Αστυνομία (2009) Διαθέσιμο σε <https://www.astynomia.gr/2009/04/30/to-fainomeno-tis-metanastefsis/>

³ Το Φαινόμενο της Μετανάστευσης/ Ελληνική Αστυνομία, ο.π., 2009 Διαθέσιμο σε <https://www.astynomia.gr/2009/04/30/to-fainomeno-tis-metanastefsis/>

⁴ Το Φαινόμενο της Μετανάστευσης/ Ελληνική Αστυνομία, ο.π., 2009 Διαθέσιμο σε <https://www.astynomia.gr/2009/04/30/to-fainomeno-tis-metanastefsis/>

⁵ Μετανάστευση Ορισμός και Βασικές Κατηγορίες, ο.π., 2019 Διαθέσιμο σε <http://www.opengov.gr/immigration/?p=799>

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ο πόλεμος στην Ουκρανία όπου η Ρωσία αποφάσισε να ξεκινήσει την στρατιωτική της εισβολή στην Ουκρανία κάτι το οποίο είχε ως αποτέλεσμα την εγκατάλειψη της χώρας από τους γηγενείς οι οποίοι κατέφυγαν σε παραμεθόριες χώρες και κυρίως στην Πολωνία.⁶

Όσον αφορά τις αιτίες της μετανάστευσης, είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι υπάρχει και μια άλλη κατηγορία μεταναστών στην οποία ανήκουν όσοι αναζητούν καριέρα. Οι λόγοι που τους ώθησαν στην μετανάστευση ήταν η ποιότητα και το περιεχόμενο της απασχόλησης και η μετακίνηση τους ήταν προσωρινή.⁷

Όσον αφορά τις χώρες υποδοχής είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι η μετανάστευση αποτελεί ένα φλέγον πολιτικό ζήτημα. Ο έλεγχος των εθνικών συνόρων συνδέεται άμεσα με την κρατική κυριαρχία. Οι πολιτικές διαμάχες οι οποίες λαμβάνουν χώρα κυρίως στο εσωτερικό των κρατών και των οποίων η αιτία είναι η μετανάστευση ή οι μετανάστες αναζωπυρώνουν κοινωνικές και πολιτικές εντάσεις οι οποίες αφορούν ζητήματα όπως η εθνική ταυτότητα, η ασφάλεια και η κοινωνική αλλαγή. Λόγω της εχθρότητας που αναπτύσσεται εις βάρος των μεταναστών, παρατηρείται η θέσπιση πολύ αυστηρών κανόνων από την πλευρά των κρατών. Η αύξηση του αριθμού των παράνομων μεταναστών οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στα νομοθετικά και τα πολιτικά πλαίσια τα οποία δεν ευνοούν τη νόμιμη μετανάστευση. Ωστόσο τα τελευταία χρόνια παρατηρείται η ύπαρξη νομικού και πολιτιστικού πλουραλισμού στις ευρωπαϊκές κοινωνίες όσον αφορά τη διαχείριση του μεταναστευτικού φαινομένου.

Τα ανθρώπινα δικαιώματα, τα οποία σχετίζονται τόσο με το εθνικό όσο και με το διεθνές δίκαιο διαδραματίζουν πολύ σημαντικό ρόλο στην προστασία των μεταναστών των οποίων η ύπαρξη συνδέεται και με τα δύο είδη δικαίου. Σύμφωνα με την Ομάδα Διεθνούς Μετανάστευσης, τα θεμελιώδη δικαιώματα όλων των ατόμων ανεξάρτητα από την ιδιότητα ή το καθεστώς στο οποίο βρίσκονται είναι τα εξής: 1) Το δικαίωμα στη ζωή, στην προσωπική ασφάλεια, στην ελευθερία και στην παροχή ασύλου σε περιπτώσεις δίωξης 2) Το δικαίωμα στην απουσία διακρίσεων είτε λόγω φυλετικών, γλωσσικών και θρησκευτικών στοιχείων είτε λόγω εθνικής και κοινωνικής προέλευσης, 3) Το δικαίωμα προστασίας από την κακοποίηση, από το καθεστώς υποτέλειας καθώς επίσης και από τη σκληρή και απάνθρωπη μεταχείριση, 4) Το δικαίωμα προστασίας των οικονομικών, κοινωνικών και μορφωτικών δικαιωμάτων, όπως επίσης και το δικαίωμα στην υγεία, την κοινωνική ασφάλιση και την εκπαίδευση αλλά και 5) Κάθε ανθρώπινο δικαίωμα που προστατεύεται από τις διεθνείς συνθήκες για τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Κάθε πρόσωπο αποτελεί φορέα των παραπάνω ανθρωπίνων δικαιωμάτων ανεξάρτητα από την ιδιότητα την οποία διαθέτει ή το καθεστώς στο οποίο βρίσκεται. Παρόλα αυτά κάθε είδους δικαίωμα αποτελεί μια κενή ρητορεία αν δεν καταστεί αποτελεσματική η εφαρμογή του. Έτσι καθίσταται λοιπόν αναγκαία η προσφορά αποτελεσματικής

⁶ M Jankowski, M Gujski - Medical Science Monitor: International ..., 2022 The Public Health Implications for the Refugee Population, particularly in Poland, due to the War in Ukraine. Διαθέσιμο σε <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC8982099/>

⁷ R Becker, C Teney - Journal of Ethnic and Migration Studies, 2020 - Taylor & Francis Understanding high-skilled intra-European migration patterns: the case of European physicians in Germany

πρόσβασης στη δικαιοσύνη εκ μέρους των εθνικών νομικών συστημάτων. Οι μετανάστες δυστυχώς αντιμετωπίζουν δυσκολίες όσον αφορά την προσφυγή τους στη δικαιοσύνη καθώς η εθνική νομοθεσία προκαλεί προβλήματα σε σχέση με την κατοχύρωση των δικαιωμάτων τους και πολλές φορές προβαίνει σε βίαιες μεθόδους απομάκρυνσης όπως είναι π.χ η απέλαση. Ωστόσο το διεθνές δίκαιο σε συνδυασμό με το δίκαιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων μπορούν να προσφέρουν λύσεις όσον αφορά την αντιμετώπιση αυτών των προβλημάτων καθώς ασκούν επίδραση στα νομικά συστήματα των κρατών.⁸

Η μετανάστευση ως όρος συνδέεται όπως αναφέρθηκε και παραπάνω με τη μετακίνηση ατόμων ή κοινωνικών ομάδων από τη μία χώρα στην άλλη και ο όρος μεταναστευτική πολιτική σχετίζεται με τις πολιτικές οι οποίες τίθενται σε ισχύ όσον αφορά το φαινόμενο αυτό. Η μετανάστευση διακρίνεται σε διεθνή και εσωτερική. Η διεθνής σχετίζεται με τη μετακίνηση από το ένα κράτος στο άλλο ενώ η εσωτερική με τη μετακίνηση εντός των ορίων ενός κράτους.

1.2.1 Μετανάστευση στις ΗΠΑ

Οι ΗΠΑ αποτελούν μια ήπειρο η οποία συνδέεται πολύ στενά με το φαινόμενο της μετανάστευσης καθώς αυτό διαδραματίζει σημαντικό ρόλο όσον αφορά την αύξηση του πληθυσμού. Η ανεργία, η οικονομική κρίση του 20^{ου} αιώνα και η αύξηση των ξένων εργατών συνέβαλαν στην απαίτηση του περιορισμού των μεταναστών. Παρά την πίεση η οποία είχε ασκηθεί σε σημαντικό βαθμό, η επιστημονική κοινότητα κάνοντας χρήση των κατάλληλων επιστημονικών και εννοιολογικών εργαλείων μπόρεσε να εμβαθύνει σε κοινωνιολογικές αναλύσεις και έρευνες οι οποίες αναδείκνυαν το στοιχείο της μετάβασης από μια παραδοσιακή σε μια σύγχρονη κοινωνία.

Η μεταναστευτική πολιτική των ΗΠΑ αποτελεί μέσο έκφρασης της αμερικανικής εθνικής ιδεολογίας η οποία σχετίζεται με την έλλειψη διακρίσεων και την ισονομία και αποτελεί στην πραγματικότητα πολιτική αφομοίωσης. Η αμερικανική κοινωνία θέλει ν' αποτελέσει μια κοινωνία μεταναστών και αυτός είναι και ο λόγος που αποζητά την αφομοίωση και την ενσωμάτωση των διαφορετικών εθνικών ομάδων των μεταναστών. Στο σημείο αυτό αξίζει ν' αναφερθεί ότι στις ΗΠΑ από το 1882 ίσχυε ο ομοσπονδιακός νόμος για τη μετανάστευση και ότι μετά τον Α Παγκόσμιο Πόλεμο τέθηκε σε ισχύ ο Νόμος των ποσοστώσεων με σκοπό την ενίσχυση των εθνοτήτων οι οποίες προέρχονταν από την Ευρωπαϊκή Ήπειρο.

1.2.2 Μετανάστευση στην Ευρώπη

Η εμφάνιση και η εξέλιξη του μεταναστευτικού φαινομένου είναι εντελώς διαφορετική στην ευρωπαϊκή ήπειρο σε σχέση με άλλες ηπείρους. Η είσοδος των μεταναστών στα

⁸ Frigo, M., Pillay, R. (2014). «Μετανάστευση και Διεθνές Δίκαιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων», 38-39

ευρωπαϊκά κράτη ξεκίνησε σε σημαντικό βαθμό μετά την περίοδο οικονομικής ανασυγκρότησης η οποία έλαβε χώρα στην Ευρώπη.

Η μετανάστευση στις χώρες της Δυτικής Ευρώπης αποσκοπούσε στην εκμετάλλευση του εργατικού δυναμικού. Η Γερμανία και η Ελβετία αποτελούν χαρακτηριστικά παραδείγματα τέτοιων χωρών. Είναι σημαντικό να σημειωθεί όμως ότι τα τελευταία χρόνια έχουν υπάρξει κάποιες αλλαγές. Το 2019 προσήλθαν στην Ελβετία 122.000 μετανάστες εκ των οποίων μόνο το 1,9% ήταν μετανάστες εργασίας.⁹ Όσον αφορά τη Γερμανία αξίζει να τονιστεί ότι το 2022 έγινε η προσέλευση 1,1 εκατομμυρίου μεταναστών από την Ουκρανία λόγω της ρωσικής εισβολής στο ουκρανικό κράτος.¹⁰

Η Γαλλία, η Ολλανδία και το Ηνωμένο Βασίλειο ως πρώην αποικιοκρατικές χώρες αποτελούν επίσης χαρακτηριστικό παράδειγμα όσον αφορά την αναζήτηση εργατικού δυναμικού. Ωστόσο οι μεταναστευτικές πολιτικές που ακολουθήθηκαν ήταν διαφορετικές. Στο Ηνωμένο Βασίλειο ο όρος «μετανάστης» έγινε αποδεκτός πολύ μεταγενέστερα. Η ενίσχυση των δεσμών του με την Ηπειρωτική Ευρώπη συνέβαλε σε αυτό. Ωστόσο τα τελευταία χρόνια έχουν σημειωθεί πολύ σημαντικές αλλαγές λόγω της επίδρασης κάποιων γεγονότων. Η αποχώρηση της Αγγλίας από την Ε.Ε συνεπαγόταν και τον τερματισμό της ελεύθερης κυκλοφορίας ατόμων από τα ευρωπαϊκά κράτη. Παρόλα αυτά η μεταναστευτική πολιτική αυτή δεν ήταν σαφές αν ήταν λειτουργική ή όχι καθώς η είσοδος και η παραμονή των μεταναστών θεωρούνταν απαραίτητη όσον αφορά τη ζήτηση που υπήρχε στην αγορά εργασίας.¹¹ Στην Ολλανδία αντίστοιχα σύμφωνα με την πολιτική αντιμετώπισης που εφαρμόστηκε, οι μετανάστες οι οποίοι προέρχονταν από τις πρώην αποικίες θεωρήθηκαν μόνιμοι κάτοικοι με πλήρη δικαιώματα ενώ οι υπόλοιποι θεωρήθηκαν προσωρινή εργατική δύναμη. Παρόλα αυτά στην πορεία το συγκεκριμένο κράτος προχώρησε σε ριζική αναθεώρηση των πολιτικών του.

Όσον αφορά τη Γαλλία αξίζει να σημειωθεί ότι η πολιτική που υιοθέτησε ήταν άρρηκτα συνδεδεμένη με την επίδραση των δημογραφικών και των οικονομικών της αναγκών. Έτσι το σύνολο των μεταναστών το οποίο εγκαταστάθηκε εκεί με απώτερο σκοπό την εργασία αποτέλεσε ταυτόχρονα και τμήμα του πληθυσμού. Από το 1851 το γαλλικό κράτος δίνοντας εξαιρετική σημασία στην έννοια του πολίτη προσέφερε τη γαλλική ιθαγένεια σε όλους τους αλλοδαπούς οι οποίοι γεννιούνταν εκεί, κάτι το οποίο αποτέλεσε καινοτομία για τα ευρωπαϊκά δεδομένα. Ωστόσο η εισροή μεταναστών από τις γαλλόφωνες πρώην αφρικανικές αποικίες σε συνδυασμό με την ύπαρξη κοινωνικών παραγόντων συνέβαλλαν στην αναδιάρθρωση της πολιτικής της Γαλλίας και στην πραγματοποίηση θεσμικών αλλαγών οι οποίες προωθούσαν την ένταξη των μεταναστών καθώς η χορήγηση υπηκοότητας δεν θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί χωρίς την εφαρμογή πολιτικών ένταξης.¹² Είναι εξαιρετικής σημασίας να τονιστεί ότι η

⁹ Switzerland/ International Migration Outlook (2021) Διαθέσιμο σε <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/0d0c25bd-en/index.html?itemId=/content/component/0d0c25bd-en>

¹⁰ Migration Flows- German Federal Statistical Office (2023) Διαθέσιμο σε https://www.destatis.de/EN/Themes/Society-Environment/Population/Migration/_node.html

¹¹ United Kingdom's Decades- Long Immigration Shift interrupted by Brexit and the Pandemic Διαθέσιμο σε <https://www.migrationpolicy.org/article/united-kingdom-shift-immigration-interrupted-brexit-pandemic>

¹² Τριανταφυλλίδου, Α. , Γρώπα, Ρ. (2009). «Η Μετανάστευση στην Ενωμένη Ευρώπη». Κριτική. Αθήνα, σ.28

Γαλλία αποτελεί μια χώρα η οποία έχει προβεί σε πολύ σημαντικές αλλαγές όσον αφορά την ένταξη των μεταναστών. Σύμφωνα με στοιχεία του 2022, προτάθηκε από τη γαλλική κυβέρνηση ένα νομοσχέδιο το οποίο αφορούσε την χορήγηση άδειας παραμονής σε παράνομους μετανάστες προκειμένου να πραγματοποιηθεί η νομιμοποίηση του καθεστώτος τους. Στόχος του συγκεκριμένου μέτρου είναι η καταπολέμηση της εκμετάλλευσης των παράνομων μεταναστών.¹³

Κατά την περίοδο μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο εμφανίστηκαν μεγάλα μεταναστευτικά ρεύματα από το νότιο τμήμα της Ευρώπης προς το βόρειο έχοντας σαν αφετηρία χώρες της Μεσογείου όπως είναι η Ελλάδα, η Ιταλία, η Πορτογαλία και η Ισπανία. Τα κράτη της Δυτικής και Βόρειας Ευρώπης όπως η Γερμανία, η Σουηδία, η Γαλλία, το Βέλγιο και η Μεγάλη Βρετανία αποτέλεσαν κράτη υποδοχής μεταναστών οι οποίοι προέρχονταν κυρίως από τη Μεσόγειο και τη Νότια Ευρώπη. Απόρροια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου ο οποίος υπήρξε καταστροφικός ήταν οι ελλείψεις εργατικού δυναμικού στην Ευρώπη. Έτσι η είσοδος ξένων εργατών κρίθηκε αναγκαία για την ικανοποίηση των αναγκών της εγχώριας αγοράς εργασίας. Όσον αφορά τις μεταναστευτικές εισροές από κράτη εκτός Ευρώπης, αξίζει να σημειωθεί ότι το φαινόμενο αυτό σχετίζεται με το αποικιακό παρελθόν των χωρών εγκατάστασης. Υπήρχε ένα είδος ανοιχτής πολιτικής όσον αφορά τη μετανάστευση εργασίας. Συνεπώς οι μεταναστευτικές εισροές οι οποίες σχετίζονταν με πρώην αποικίες των χωρών εγκατάστασης ήταν συνυφασμένες με την παροχή ειδικών δικαιωμάτων.¹⁴

Στις αρχές της δεκαετίας του 1970 εξαιτίας των πετρελαϊκών κρίσεων υπήρξαν αλλαγές όσον αφορά τη δυναμική της μετανάστευσης στην ευρωπαϊκή ήπειρο. Παρουσιάστηκε επιβράδυνση της οικονομικής ανάπτυξης σε σημαντικό βαθμό, αύξηση της ανεργίας καθώς επίσης και σημαντικές αλλαγές στις αγορές εργασίας. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι λόγω των πολιτικών οικονομικής συνοχής της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, υπήρξε σταδιακή μείωση των μεταναστευτικών ρευμάτων από τη Νότια προς τη Βόρεια Ευρώπη. Η βιομηχανική ανάπτυξη στη Νότια Ευρώπη καθώς επίσης και η ανάπτυξη του τομέα των υπηρεσιών, συνδέθηκαν με τη δημιουργία νέων ευκαιριών, γεγονός το οποίο συνέβαλε στον περιορισμό των μετακινήσεων των μεταναστών. Αξίζει να αναφερθεί ότι στις αρχές της δεκαετίας του 1970 οι χώρες της Δυτικής και της Βόρειας Ευρώπης δεν επιθυμούσαν την προσέλευση εργατικού δυναμικού καθώς αποσκοπούσαν στη μηδενική μετανάστευση. Αυτός ήταν και ο λόγος μείωσης της προσέλευσης μεταναστών στη Βρετανία και την Ηπειρωτική Ευρώπη. Επιπλέον κάποιες χώρες όπως η Γαλλία και η Βρετανία προέβησαν στην υιοθέτηση περιοριστικών πολιτικών μετανάστευσης οι οποίες αποσκοπούσαν στην ενσωμάτωση των μεταναστών που ήταν ήδη εκεί. Παράλληλα σε κάποια κράτη όπως ήταν η Δανία, η Γερμανία και το Βέλγιο υπήρξε μείωση των αδειών διαμονής λόγω των αναγκών της εγχώριας αγοράς εργασίας, ενώ η διαδικασία της ενσωμάτωσης ξεκίνησε από της δεκαετία του 1980 και μετά.

¹³ France attempts to match immigration policies with labour needs. Διαθέσιμο σε <https://www.france24.com/en/france/20221104-france-attempts-to-match-immigration-policies-with-labour-needs>

¹⁴ Τριανταφυλλίδου, Α. , Γρώπα, Ρ, ο.π., 2009, σ.28

Όσον αφορά την Κεντρική και την Ανατολική Ευρώπη υπήρξε δραστικός περιορισμός των μεταναστευτικών ρευμάτων κατά τη μεταπολεμική περίοδο. Παρά την υιοθέτηση αυστηρών μέτρων ελέγχου από τις κομμουνιστικές χώρες, η μετανάστευση από τα κράτη της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης προς τη Δυτική Ευρώπη ή τη Βόρεια Αμερική συνεχίστηκε. Αν οι λόγοι εγκατάλειψης των χωρών της Κεντρικής Ευρώπης ήταν πολιτικοί, οι μετανάστες έβρισκαν άσυλο στη Δυτική Ευρώπη σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα.¹⁵

Τη δεκαετία του 1980 σημειώθηκαν ριζικές αλλαγές καθώς η χρονική αυτή συγκυρία χαρακτηριζόταν από την παγκόσμια οικονομική ολοκλήρωση μέσω των διεθνών συμφωνιών για το εμπόριο, τη ραγδαία ανάπτυξη των επικοινωνιών και την παγκοσμιοποίηση της εργασίας. Οι παράγοντες αυτοί συνέβαλαν στην εμφάνιση νέων μεταναστευτικών ρευμάτων.

Από το 1989 και μετά σημειώθηκαν αλλαγές όσον αφορά την πορεία του μεταναστευτικού φαινομένου. Λόγω της εσωτερικής κατάρρευσης των κομμουνιστικών καθεστώτων δημιουργήθηκε ένα πιο δυναμικό περιβάλλον. Λόγω της αποδόμησης του συστήματος παραγωγής και του κοινωνικού κράτους, υπήρξε ένας σημαντικός αριθμός πολιτών ο οποίος αναζητούσε ευκαιρίες εργασίας και μια καλύτερη ζωή στα κράτη της Δυτικής και Νότιας Ευρώπης. Αξίζει να σημειωθεί ότι έγινε απορρόφηση των μεταναστών οι οποίοι κατέφτασαν στα κράτη της Ε.Ε σε εξειδικευμένους τομείς της εγχώριας αγοράς. Οι αλλαγές αυτές έχουν συμβάλει στην τροποποίηση της διακηρυγμένης πολιτικής η οποία αφορά τη μηδενική μετανάστευση στα περισσότερα ευρωπαϊκά κράτη. Υπήρξε ένας σημαντικός αριθμός μεταναστών ο οποίος κατέφτασε, εγκαταστάθηκε και εργάστηκε σε αυτά ακολουθώντας πολλές εναλλακτικές οδούς. Τα προστατευτικά μεταναστευτικά καθεστώτα χωρών όπως είναι η Γερμανία και η Ολλανδία και τα ευέλικτα ως προς την παγκοσμιοποίηση καθεστώτα χωρών όπως η Βρετανία και η Ιρλανδία παρείχαν δυνατότητες νόμιμης και προσωρινής μετανάστευσης και εισήγαγαν τη θέσπιση νέων μέσων ελέγχου. Οι συγκεκριμένες πολιτικές συνέβαλαν στη διαμόρφωση ιδιαίτερων μορφών μετανάστευσης και συνθηκών διαβίωσης των μεταναστών σε κάθε κράτος. Παρόλα αυτά εγείρονται αμφιβολίες όσον αφορά την αποτελεσματικότητά τους.

Έγκειται μια ασάφεια όσον αφορά τη διαχωριστική γραμμή που υπάρχει ανάμεσα στους οικονομικούς μετανάστες οι οποίοι ωθούνται στη μετανάστευση λόγω οικονομικών δυσκολιών και σε αυτούς οι οποίοι καταφεύγουν σε αυτήν λόγω πολιτικής αστάθειας, καταπίεσης και εθνικού αλληλοσπαραγμού. Έτσι μετανάστες οι οποίοι αναζητούν μια νέα χώρα εγκατάστασης προκειμένου να απαλλαγούν από τις πολιτικές διώξεις, αποφασίζουν να ακολουθήσουν την οδό της οικονομικής μετανάστευσης ενώ άλλοι οι οποίοι αναζητούν καλύτερες συνθήκες διαβίωσης αποφασίζουν να εγκαταλείψουν τις χώρες καταγωγής τους λόγω ανεργίας ή ανέχειας και καταβάλλουν προσπάθεια να υλοποιήσουν το στόχο τους ζητώντας άσυλο.¹⁶

¹⁵ Τριανταφυλλίδου, Α., Γρώπα, Ρ, ο.π., 2009, σ.28-29

¹⁶ Τριανταφυλλίδου, Α., Γρώπα, Ρ, ο.π., 2009, σ.30

Τα κράτη της Νότιας Ευρώπης αντιμετώπισαν σοβαρές δυσκολίες όσον αφορά τη διαχείριση της εισροής μεταναστών. Οι κοινωνίες των χωρών στις οποίες καταφτάνουν οι μετανάστες έχουν διαμορφώσει μία αντίληψη η οποία συνδέεται με τη θεώρηση ότι έγκειται σε αυτές ένας σημαντικός βαθμός θρησκευτικής και πολιτισμικής ομοιογένειας. Έτσι λοιπόν το νότιο τμήμα της Ευρώπης βρέθηκε αντιμετώπιμο με απρόσμενες προκλήσεις. Τα κράτη της Νότιας Ευρώπης ακολούθησαν τις εξής πολιτικές όσον αφορά τη διαχείριση της παρουσίας των μεταναστών. Αρχικά κατέβαλαν προσπάθειες εισαγωγής διαδοχικών προγραμμάτων νομιμοποίησης των παράνομων οικονομικών μεταναστών και στη συνέχεια έθεσαν κάποιους στόχους προκειμένου να υλοποιήσουν την οικονομική και πολιτισμική ενσωμάτωσή τους. Αξίζει να σημειωθεί ότι έχουν υπάρξει πολλές περιπτώσεις ρατσισμού και προκατάληψης οι οποίες προβλήθηκαν και οδήγησαν στη διεξαγωγή δημοσίου διαλόγου όσον αφορά τα πολιτικά και πολιτιστικά δικαιώματα των μεταναστών. Όσον αφορά τα πολιτιστικά δικαιώματα είναι σημαντικό να επισημανθεί ότι παρόλο που υπάρχει περιορισμός σχετικά με τη θεσμοποίηση τους, έχει πραγματοποιηθεί η αναγνώρισή τους. Όσον αφορά τα πολιτικά δικαιώματα υπάρχει μεγάλη απόκλιση και δεν πραγματοποιείται εύκολα η αναγνώρισή τους λόγω του ότι αποτελούν ταμπου για τις κοινωνίες των κρατών της Νότιας Ευρώπης.

Τη δεκαετία του 2000 λαμβάνουν χώρα σημαντικές εξελίξεις όσον αφορά την πορεία του μεταναστευτικού φαινομένου τόσο στην ευρωπαϊκή όσο και τη διεθνή σκηνή. Τα κράτη-μέλη της Ε.Ε αποφάσισαν να υιοθετήσουν μια νέα πολιτική όσον αφορά την προσέλκυση εργαζομένων από άλλες χώρες. Αυτό συνέβη σε μια χρονική συγκυρία όπου τα ποσοστά ανεργίας ήταν πολύ υψηλά και οι κοινωνικές πολιτικές είχαν εστιάσει στην ενσωμάτωση των υφιστάμενων μεταναστών. Οι μεταβολές αυτές αντικατοπτρίζουν σοβαρές ανησυχίες για τους κινδύνους που ελλοχεύουν όσον αφορά τις ελλείψεις εργατικού δυναμικού και τη βιωσιμότητα του ευρωπαϊκού κοινωνικού μοντέλου. Παρόλο που το κάθε κράτος επικεντρώνεται σε διαφορετικούς τομείς, λαμβάνουν χώρα σημαντικές αλλαγές σχετικά με την πολιτική προσέλκυσης εργαζομένων από τρίτες χώρες. Η απασχόληση των μεταναστών πραγματοποιούνταν κυρίως σε τομείς όπως είναι η γεωργία, η ιδιωτική περίθαλψη, ο τουρισμός, η εστίαση και οι κατασκευές. Παρόλο που η προσέλευση μεταναστών σε ευρωπαϊκά κράτη όπως είναι η Ελλάδα, η Ιταλία και η Ισπανία ήταν αρχικά παράνομη, στην πορεία η παρουσία τους νομιμοποιήθηκε μέσω διαδοχικών προγραμμάτων αμνηστίας.

Μια άλλη σημαντική αλλαγή η οποία λαμβάνει χώρα αποτελεί απόρροια των τρομοκρατικών επιθέσεων της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001 και εγείρει ανησυχίες σχετικά με τη μετανάστευση και την εθνική ασφάλεια αναδεικνύοντας τα ζητήματα αυτά σε ζητήματα προτεραιότητας. Ο φόβος ο οποίος απέρρευε από το γεγονός ότι οι διαστάσεις της παράνομης μετανάστευσης ήταν ακαθόριστες και ως ένα βαθμό ανεξέλεγκτες εκφραζόταν πολύ συχνά από τους πολιτικούς και τα μέσα ενημέρωσης. Οι συνέπειες από τα τρομοκρατικά χτυπήματα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου άσκησαν αρνητικές επιδράσεις όσον αφορά την υιοθέτηση μεταναστευτικών πολιτικών καθώς ο δημόσιος λόγος ενίσχυε την πεποίθηση ότι η μετανάστευση σε συνδυασμό με την παγκοσμιοποίηση είναι συνυφασμένη με τον κίνδυνο της τρομοκρατίας και συνεπώς αποτελεί απειλή για την εθνική άμυνα και ασφάλεια. Παράλληλα οι τρομοκρατικές επιθέσεις οι οποίες έλαβαν χώρα στη Μαδρίτη το 2003 και στο Λονδίνο το 2005 επικροτούσαν την

αντίληψη η οποία είχε διαμορφωθεί και παγιωθεί σύμφωνα με την οποία η είσοδος των μεταναστών αποτελεί απειλή για την ευημερία και τη συνοχή των κοινωνιών.¹⁷

1.2.3 Χαρακτηριστικά Μετανάστευσης στην Ευρώπη

Όταν γίνεται αναφορά στα χαρακτηριστικά της σύγχρονης μετανάστευσης, γίνεται αντιληπτό ότι γίνεται προσπάθεια κατανόησης της σχετικότητας, της κυριαρχίας και των συνδυασμών των μεταναστευτικών προτύπων τα οποία ορίζονται με βάση τις οικονομικές συνθήκες που επικρατούν στον κόσμο εξαιτίας της παγκοσμιοποίησης.

Κατά τη μεταπολεμική περίοδο δημιουργήθηκε ένας διαχωρισμός. Υπήρχε ένας πρώτος κόσμος ο οποίος παρουσίαζε χαρακτηριστικά κοινωνικής αλληλεγγύης, υψηλά επίπεδα εκβιομηχάνισης και γρήγορους ρυθμούς ανάπτυξης στον τομέα των υπηρεσιών καθώς επίσης και ένας δεύτερος κόσμος στον οποίο κυριαρχούσαν τα κομμουνιστικά κράτη. Ο κόσμος αυτός παρουσίαζε τα εξής χαρακτηριστικά: κεντρικά ελεγχόμενη εκβιομηχάνιση και κρατικά παρεχόμενες υπηρεσίες. Παράλληλα υπήρχε και ο τρίτος κόσμος ο οποίος παρουσίαζε χαρακτηριστικά εξάρτησης από τον πρωτογενή τομέα. Έτσι προωθήθηκε η συγκέντρωση πλούτου σε χώρες παραγωγής πετρελαίου με αποτέλεσμα να προκληθεί ανέχεια στις αγροτικές χώρες.

Λόγω του υψηλού εργατικού κόστους στα κράτη του πρώτου κόσμου υπήρξε κίνητρο για προώθηση της τεχνολογικής ανάπτυξης της οποίας η εξάπλωση ήταν ραγδαία σχεδόν σε όλα τα κράτη του πλανήτη. Γενικότερα χάρη στην εξέλιξη αυτή υπάρχει πρόσβαση σε αξιόπιστα δίκτυα ηλεκτροδότησης και έχει ασκηθεί καθοριστική επίδραση στις ανάγκες της αγοράς εργασίας όσον αφορά την αναζήτηση έμψυχου εργατικού δυναμικού. Έτσι λοιπόν συνάγεται το συμπέρασμα ότι παρουσιάζονται πολύ υψηλά επίπεδα εξειδίκευσης.¹⁸

Όσον αφορά τον τομέα παροχής υπηρεσιών ο οποίος αποτελεί σε διεθνές επίπεδο συντελεστή παραγωγής και παράγοντα κόστους, παρόλο που για κάποιες υπηρεσίες απαιτούνται υψηλές δεξιότητες, για τις περισσότερες από αυτές είναι αναγκαία τα ελάχιστα τυπικά προσόντα. Οι μετανάστες οι οποίοι δεν διαθέτουν τις γλωσσικές δεξιότητες και τα τυπικά προσόντα μπορούν να απασχοληθούν σε υπηρεσίες όπως είναι η φροντίδα των ηλικιωμένων, η εργασία στην κουζίνα ξενοδοχείων ή εστιατορίων, οι εργασίες ανακαίνισης, οι κομμώσεις και τα λοιπά.

Παράλληλα είναι σημαντικό ν' αναφερθεί ότι η παροχή ευέλικτων και χαμηλού κόστους υπηρεσιών από την πλευρά των μεταναστών οι οποίοι προέρχονται από την Ανατολική Ευρώπη, την Ασία και την Αφρική έχει συμβάλει στη δημιουργία ενός νέου περιβάλλοντος το οποίο παρουσιάζει υψηλό βαθμό απορρύθμισης. Σύμφωνα με μελέτες η προσέλευση των οικονομικών μεταναστών επέδρασε θετικά στα κράτη της Νότιας Ευρώπης και κυρίως στην Ελλάδα και την Ιταλία. Αξίζει να σημειωθεί ότι όσον αφορά την ανάληψη εργασιών από την πλευρά των μεταναστών δεν υπάρχει

¹⁷ Τριανταφυλλίδου, Α., Γρώπα, Ρ, ο.π., 2009, σ.31-32

¹⁸ Τριανταφυλλίδου, Α., Γρώπα, Ρ, ο.π., 2009, σ. 33-34

ανταγωνισμός μεταξύ εκείνων και των ανέργων του τοπικού πληθυσμού. Υπάρχει προθυμία από την πλευρά των μεταναστών σχετικά με την αποδοχή χαμηλών αμοιβών σε σύγκριση με τους γηγενείς άνεργους. Οι γηγενείς άνεργοι θεωρούν ότι η ανάληψη χαμηλόμισθων εργασιών σημαίνει ταυτόχρονα και υποβάθμιση του βιοτικού τους επιπέδου σε αντίθεση με τους μετανάστες οι οποίοι αντιμετωπίζουν αυτή την κατάσταση ως πρόοδο συγκριτικά με εκείνη που επικρατεί στη χώρα καταγωγής τους, ή ως μία προσωρινή λύση την οποία είναι διατεθειμένοι ν' ακολουθήσουν έτσι ώστε να μπορέσουν να εξασφαλίσουν και να στείλουν ένα ικανοποιητικό εισόδημα στην πατρίδα τους. Αυτό ισχύει με την προϋπόθεση ότι δεν υπάρχει κανενός είδους εργασιακή εκμετάλλευση.

Έτσι ευνοούνται οι νόμιμες και οι παράνομες εργασιακές διευθετήσεις οι οποίες μπορεί να έχουν προσωρινό χαρακτήρα. Παράλληλα είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι μεταβάλλεται η συμμετοχή των φύλων στο μεταναστευτικό φαινόμενο. Η προσφορά θέσεων εργασίας συνδέεται με νοικοκυριά και με τομείς οι οποίοι είναι συνυφασμένοι με τη γυναικεία εργασία. Συνάγεται λοιπόν το συμπέρασμα ότι το γυναικείο φύλο είναι ιδιαίτερα ενεργό όσον αφορά την πορεία του μεταναστευτικού φαινομένου και δεν βρίσκεται σε θέση εξάρτησης από το ανδρικό.¹⁹

Στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη καθώς επίσης και σε περιοχές της Μεσογείου παρουσιάζονται και άλλες μορφές μετανάστευσης στις οποίες περιλαμβάνεται η κυκλική μετανάστευση (συνδέεται με διαστήματα παραμονής μεταναστών διάρκειας λίγων μηνών για άτυπη εργασία), η μετανάστευση τύπου βαλίτσας (συνδέεται με ταξίδια διάρκειας λίγων ημερών για προώθηση εμπορικών δραστηριοτήτων) καθώς επίσης και άλλες επιχειρηματικές δραστηριότητες. Η βάση των συγκεκριμένων μορφών μετανάστευσης σχετίζεται με τις υπάρχουσες κρατικές και οικονομικές δομές. Παράλληλα οι διεργασίες οι οποίες λαμβάνουν χώρα ωθούν τους πληθυσμούς στην αναζήτηση νέων μορφών μετακίνησης και οικονομικής δραστηριότητας ακόμα και όταν οι συγκυρίες δεν καθιστούν εφικτή τη νόμιμη μετανάστευση λόγω περιοριστικών μεταναστευτικών πολιτικών.

Οι τάσεις οι οποίες καταγράφονται στα εργασιακά πλαίσια της παγκόσμιας οικονομίας υποδηλώνουν τον κατακερματισμό των αγορών εργασίας. Παρόλο που μπορεί να σχηματιστεί μια εικόνα όσον αφορά την πορεία του μεταναστευτικού φαινομένου και τις διάφορες μορφές μετανάστευσης από την πλευρά της αγοράς εργασίας, απαιτείται μεγαλύτερη εμβάθυνση στην κατανόηση του συνόλου των μεταναστευτικών παραγόντων ώθησης και προσέλκυσης. Επιπλέον δεν μπορεί να σχηματιστεί μια σαφής εικόνα όσον αφορά τον προσδιορισμό της ταυτότητας των μεταναστών στη σύγχρονη Ευρώπη. Ο καθορισμός της ταυτότητας των μεταναστών και των εργασιακών συνθηκών υπο τις οποίες λαμβάνει χώρα η μετανάστευση σχετίζεται με τη μεταναστευτική ιστορία και τις κυβερνητικές πολιτικές των χωρών της Ε.Ε καθώς επίσης και των γειτονικών κρατών. Μια πολύ σημαντική αναφορά είναι η εξής: Οι μεταναστευτικοί λόγοι δεν σχετίζονται πάντα με οικονομικούς λόγους ή με λόγους εύρεσης εργασίας. Είναι πολύ σημαντικό να παρουσιαστεί η ποικιλομορφία των μεταναστευτικών διαδρομών καθώς επίσης και των μέτρων που έχουν ληφθεί από τις

¹⁹ Τριανταφυλλίδου, Α. , Γρώπα, Ρ, ο.π., 2009, σ.36

χώρες της Ε.Ε έτσι ώστε ν' αντιμετωπιστεί το φαινόμενο της μετανάστευσης και οι συνέπειές του.²⁰

1.3 ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ

1.3.1 Ασάφειες όσον αφορά τον προσδιορισμό της έννοιας του μετανάστη

Ποιος είναι ο επίσημος ορισμός του μετανάστη σύμφωνα με τα στοιχεία που έχουν συλλεχθεί; Στην πραγματικότητα υπάρχει μια σύγχυση ανάμεσα στα επίσημα στοιχεία και στο χάσμα που επικρατεί όσον αφορά τον ορισμό της κατάστασης ενός ατόμου και την πραγματική του θέση στη χώρα υποδοχής.

Οι τρόποι διαχείρισης του μεταναστευτικού φαινομένου διαφέρουν πολύ μεταξύ των χωρών της Ε.Ε και η ανάλυσή του εξυπηρετεί κυρίως εθνικές σκοπιμότητες χωρίς να υπάρχει κάποια σύνδεση με διεθνή πρότυπα. Οι πίνακες του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης αποτελούν μεν ένα πολύ σημαντικό εργαλείο για την επιστημονική κοινότητα αλλά παράλληλα παρέχουν δυνατότητα σύγκρισης η οποία στην πραγματικότητα δεν έχει κάποια βάση. Για να γίνει σωστή ερμηνεία των διαθέσιμων δεδομένων, είναι πολύ σημαντικό να κατανοηθεί πλήρως το εθνικό πλαίσιο. Όσον αφορά τα δικαιώματα των μεταναστών και τις διαδικασίες πολιτογράφησης, κάθε χώρα της Ε.Ε υιοθετεί τις δικές της πολιτικές και εφαρμόζει τη δική της φιλοσοφία όσον αφορά το ζήτημα της ενσωμάτωσης. Όλα αυτά ασκούν καθοριστική επίδραση και στα στατιστικά στοιχεία τα οποία σχετίζονται με τη μετανάστευση. Αξίζει να σημειωθεί ότι κάθε κράτος υιοθετεί το δικό του σύστημα καταγραφής μεταναστευτικών στοιχείων. Υπάρχουν κράτη τα οποία θεωρούν μετανάστες όλους όσους έχουν γεννηθεί σε χώρες του εξωτερικού και κάποια άλλα τα οποία θεωρούν μόνο εκείνους οι οποίοι έχουν ξένη υπηκοότητα. Σε κάποιες χώρες όπως είναι η Γερμανία και η Βρετανία γίνεται διαγραφή των μεταναστών από τις στατιστικές μετά την πολιτογράφησή τους ενώ σε κάποιες άλλες όπως είναι η Γαλλία και η Ολλανδία γίνεται καταγραφή των γηγενών πολιτών, των πολιτών με ξένη καταγωγή και όλων όσων δεν φέρουν την ιδιότητα του πολίτη.²¹

1.3.2 Διάκριση ανάμεσα σε γεννημένους στο εξωτερικό και γηγενείς

Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη διάκριση η οποία αποτελεί μια πολύ βασική κατηγοριοποίηση στη μελέτη του μεταναστευτικού φαινομένου ως μετανάστης ορίζεται κάποιος ο οποίος έχει περάσει τα σύνορα της χώρας καταγωγής του και έχει αλλάξει τόπο κατοικίας. Έτσι λοιπόν κριτήριο ορισμού αποτελεί η μεταναστευτική εμπειρία.

Σύμφωνα με ορισμένες μελέτες όσοι έχουν γεννηθεί στο εξωτερικό θεωρούνται «μετανάστες πρώτης γενιάς» ενώ οι απόγονοί τους οι οποίοι αποτελούν παιδιά μεταναστών ή μεταναστεύουν μαζί με τους γονείς τους σε μικρή ηλικία θεωρούνται «μετανάστες δεύτερης γενιάς». Η Ολλανδία είναι ένα κράτος το οποίο κάνει χρήση των

²⁰ Τριανταφυλλίδου, Α., Γρώπα, Ρ., ο.π., 2009, σ.37-38

²¹ Τριανταφυλλίδου, Α., Γρώπα, Ρ., ο.π., 2009, σ.39-40

όρων «αλλόχθονες» και «αυτόχθονες» έτσι ώστε να προσδιοριστεί επακριβώς η εθνική καταγωγή των πολιτών. Οι όροι αυτοί καθιστούν εφικτή την εξειδίκευση του κριτηρίου της χώρας γέννησης. Με βάση τον τόπο γέννησης γίνεται διάκριση ανάμεσα στους αλλόχθονες (ο όρος αυτός περιλαμβάνει όσους έχουν γεννηθεί στο εξωτερικό και τους απόγονους τους) και στους αυτόχθονες (ο όρος αυτός περιλαμβάνει τους γηγενείς οι οποίοι προέρχονται από γηγενείς γονείς). Το ολλανδικό κράτος κάνει χρήση αυτού του κριτηρίου από τις αρχές της δεκαετίας του 1980 ωθώντας τους επιστήμονες και τους ειδικούς στην πραγματοποίηση μιας πιο προσεγγισμένης προσέγγισης του πληθυσμού της χώρας με ξένη προέλευση.

Όσον αφορά τον όρο «αλλόχθων» ο οποίος φαίνεται απλός, είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι η χρήση του παρουσιάζει πάρα πολλά προβλήματα. Σύμφωνα με την ερμηνεία των επιστημονικών στοιχείων και των δεδομένων που έχουν συλλεχθεί, ενώ καταγράφεται μετακίνηση των ατόμων τα οποία διασχίζουν τα εθνικά σύνορα, υπάρχουν ορισμένες περιπτώσεις όπου καταγράφεται και μετακίνηση των συνόρων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η αλλαγή συνόρων μετά το 1989 στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη. Μέχρι και το 1989 τα κράτη της Βαλτικής ανήκαν στη Σοβιετική Ένωση. Την περίοδο εκείνη παρατηρήθηκε μετακίνηση πολλών Ρώσων σε κράτη όπως είναι η Λετονία, η Λιθουανία και η Εσθονία. Τα αίτια της μετεγκατάστασης αυτής σχετίζονται κυρίως με την αναγκαστική μετανάστευση.²²

1.3.3 Διάκριση μεταξύ αλλοδαπών και πολιτών πολιτογράφησης

Η διάκριση αυτή αποτελεί ένα πολύ σημαντικό κριτήριο όσον αφορά την καταγραφή στατιστικών στοιχείων του μεταναστευτικού φαινομένου. Είναι απαραίτητη για την ανάλυση των μεταναστευτικών εισροών αλλά ταυτόχρονα παρουσιάζει κάποια προβλήματα όταν παρατηρείται αύξηση του αριθμού των πολιτογραφήσεων και της απόκτησης της υπηκοότητας. Όσον αφορά την απόκτηση υπηκοότητας έγκεινται πολύ σημαντικές διαφορές μεταξύ των κρατών-μελών της Ε.Ε.

Η απόκτηση υπηκοότητας σχετίζεται είτε με τη χώρα γέννησης είτε με τον τόπο καταγωγής. Τα κράτη τα οποία υιοθετούν το μοντέλο της εθνοτικά καθοριζόμενης ιθαγένειας δίνουν προτεραιότητα στην καταγωγή. Όσον αφορά τα κράτη τα οποία υιοθετούν το μοντέλο της πολιτικής κτήσης της ιθαγένειας δίνεται προτεραιότητα στον τόπο γέννησης και γίνεται απονομή της υπηκοότητας σε όλα τα άτομα τα οποία έχουν γεννηθεί εντός των ορίων της επικράτειας.

Η διάκριση ανάμεσα σε πολίτες και αλλοδαπούς αποτελεί μια πολύ σημαντική διαφορά η οποία παρουσιάζεται στη συλλογή επίσημων στατιστικών στοιχείων αλλά και στο δημόσιο λόγο. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι γίνεται χρήση των στατιστικών στοιχείων στην ανάλυση ζητημάτων που σχετίζονται με το μεταναστευτικό φαινόμενο.

Οι περισσότεροι μετανάστες οι οποίοι εισέρχονται στη χώρα υποδοχής έχουν ξένη υπηκοότητα. Εξάιρεση αποτελούν οι ομογενείς στους οποίους η απόκτηση υπηκοότητας γίνεται με προνομιακούς όρους μετά την άφιξη τους στη χώρα υποδοχής.

²² Τριανταφυλλίδου, Α., Γρώπα, Ρ., ο.π., 2009, σ.40-41

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι γερμανικοί πληθυσμοί οι οποίοι κατοικούν στα κράτη της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης αλλά και οι Έλληνες Πόντιοι οι οποίοι προέρχονται από τις πρώην Σοβιετικές Δημοκρατίες της Γεωργίας, της Αρμενίας και της Ρωσίας.²³

Αξίζει να σημειωθεί ότι μετά την πάροδο μιας προκαθορισμένης χρονικής περιόδου, η κοινή πολιτική των κρατών μελών επιτρέπει την παροχή δικαιώματος πολιτογράφησης στους μετανάστες. Η περίοδος αυτή διαφέρει σε κάθε κράτος της Ε.Ε και κυμαίνεται από πέντε έως δέκα έτη παραμονής στη χώρα προορισμού εφόσον τηρούνται κάποιες προϋποθέσεις οι οποίες αφορούν κοινωνικούς και οικονομικούς παράγοντες. Μία σημαντική προϋπόθεση την οποία πρέπει να πληροί ένας μετανάστης για παράδειγμα είναι το να εργάζεται, να διαθέτει μόνιμη κατοικία και να μην είναι υπόδικος για συγκεκριμένα εγκλήματα. Υπάρχουν και κάποια κράτη στα οποία υφίστανται και πολιτισμικές προϋποθέσεις όπως είναι η εξοικείωση με τα ήθη και τα έθιμα της χώρας υποδοχής και η γλωσσική επάρκεια. Επίσης σε κάποιες χώρες επιτρέπεται η απόκτηση διπλής υπηκοότητας.

Εξαιτίας των πολιτικών πολιτογράφησης η διάκριση μεταξύ μεταναστών και αλλοδαπών παρουσιάζει δυσχέρειες. Εφόσον γίνεται πολιτογράφηση μεταναστών πρώτης γενιάς, δεν θεωρούνται όλοι οι μετανάστες αλλοδαποί. Επιπλέον υπάρχουν ορισμένοι κάτοικοι οι οποίοι δεν έχουν πολιτικά δικαιώματα λόγω του ότι έχουν γεννηθεί στη χώρα υποδοχής των γονιών τους με αποτέλεσμα να μην τους επιτρέπεται το δικαίωμα απόκτησης υπηκοότητας της χώρας αυτής.

Εν κατακλείδι, συνάγεται το συμπέρασμα ότι οι πολιτικές πολιτογράφησης ασκούν επιρροή στα στατιστικά στοιχεία τα οποία αφορούν το σύνολο των μεταναστών σε κάθε χώρα. Σε ορισμένα κράτη ένα μεγάλο τμήμα που αφορά τους μετανάστες πρώτης γενιάς έχει πολιτογραφηθεί. Επιπλέον υπάρχουν κάποιες χώρες οι οποίες θεωρούν τα άτομα τα οποία έχουν πολιτογραφηθεί μετανάστες ενώ σε κάποιες άλλες παρατηρείται η πλήρης ενσωμάτωση των ατόμων αυτών στις κοινωνίες υποδοχής καθώς και η διαγραφή τους από τις στατιστικές.

1.3.4 Προοπτικές και Συνθήκες Διαμονής

Στα περισσότερα ευρωπαϊκά κράτη δεν υπήρχε εξαρχής η δυνατότητα μόνιμης διαμονής. Επιπλέον υπάρχουν διαφορές όσον αφορά τις εθνικές πολιτικές οι οποίες αφορούν όχι μόνο τους κανόνες απονομής υπηκοότητας αλλά και το νομικό καθεστώς των μεταναστών. Επίσης υπάρχουν κάποια κράτη όπως η Ελλάδα και η Ιρλανδία στα οποία συναντώνται οι μακροχρόνιοι μετανάστες. Όσον αφορά την περίπτωση της Ελλάδας είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι παρατηρείται δυστυχώς η επικράτηση αυστηρών μεταναστευτικών πολιτικών η οποία είναι άμεσα συνδεδεμένη με την

²³ Τριανταφυλλίδου, Α. , Γρώπα, Ρ, ο.π., 2009, σ.42-43

άρνηση παροχής του δικαιώματος υγείας στους μετανάστες και στους αιτούντες άσυλο.
24

Στην Ευρώπη οι περισσότεροι μετανάστες εγκατέλειπαν τις χώρες τους έχοντας σαν στόχο την προσωρινή διαμονή στη χώρα υποδοχής. Μεταγενέστερα πραγματοποιήθηκε η μόνιμη εγκατάστασή τους καθώς επίσης και η χορήγηση άδειας μακροχρόνιας διαμονής εφόσον είχε προηγηθεί ένα μεγάλο διάστημα παραμονής και εργασίας στην εν λόγω χώρα. Οι διαφορές όσον αφορά τα κοινωνικά και πολιτισμικά ήθη των χωρών υποδοχής αντικατοπτρίζονται στη διάκριση μεταξύ προσωρινών και μακροχρόνιων μεταναστών. Έτσι η Γαλλία, η Γερμανία και το Ηνωμένο Βασίλειο τα οποία αποτελούσαν τα κύρια κράτη υποδοχής είχαν διαφορετικές απαιτήσεις όσον αφορά το χρόνο παραμονής των μεταναστών. Το γερμανικό κράτος θεωρούσε τη μετανάστευση ως ένα σύστημα εναλλαγής αλλοδαπών εργαζομένων οι οποίοι μετά τη λήξη του πολέμου θα έφευγαν από τη χώρα υποδοχής και θα επέστρεφαν στη χώρα καταγωγής τους. Η συγκεκριμένη προσδοκία της Γερμανίας δεν εκπληρώθηκε ποτέ. Οι περισσότεροι μετανάστες οι οποίοι εγκαταστάθηκαν εκεί δεν είχαν σκοπό να φύγουν καθώς εγκαταστάθηκαν μαζί με τις οικογένειές τους.

Ο διαχωρισμός ανάμεσα σε προσωρινούς και μόνιμους μετανάστες αντικατοπτρίζει την αντίληψη των κοινωνιών υποδοχής και τους στόχους των μεταναστευτικών πολιτικών χωρίς να σχετίζεται άμεσα με τη μεταναστευτική διαδικασία. Οι μεταναστευτικές πολιτικές διαφοροποιούνται και τροποποιούνται με βάση τις εξελίξεις της μετανάστευσης και τις ανάγκες της κοινωνίας υποδοχής. Έτσι μεγάλος αριθμός μεταναστών ο οποίος κατέφτασε στα κράτη υποδοχής κατόπιν συμφωνιών δεν είχε δικαίωμα μόνιμης διαμονής ενώ ένας άλλος αριθμός μεταναστών ο οποίος δεν είχε τα απαραίτητα έγγραφα νομιμοποιήθηκε.²⁵

1.3.5 Εθνοτικές μειονότητες

Ένα φαινόμενο το οποίο παρατηρείται συχνά είναι το ότι πολλοί μετανάστες χαρακτηρίζονται ως εθνοτικές μειονότητες στις χώρες υποδοχής λόγω της καταγωγής τους. Η εθνοτική καταγωγή είναι συνυφασμένη με τη γλώσσα ή τη θρησκεία τα οποία αποτελούν αποδεικτικά στοιχεία ότι οι μετανάστες ανήκουν σε συγκεκριμένες μειονότητες. Ωστόσο οι εθνοτικές μειονότητες συγκροτούνται από μετανάστες οι οποίοι κατάγονται από συγκεκριμένες χώρες μόνο εφόσον υπάρξει μαζική εισροή.²⁶ Αξίζει να αναφερθεί ότι σύμφωνα με πρόσφατες έρευνες η πρόσβαση στις υπηρεσίες υγείας δεν είναι εύκολη για τις εθνοτικές μειονότητες καθώς αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα όσον αφορά την απόκτηση του δικαιώματος αυτού.²⁷

²⁴ M Orcutt, R Mussa, L Hiam, A Veizis, S McCann... - The Lancet, 2020 - thelancet.com
EU migration policies drive health crisis on Greek islands. Διαθέσιμο σε
[https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736\(19\)33175-7/fulltext?rss=yes&fbclid=IwAR2qJ8P](https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(19)33175-7/fulltext?rss=yes&fbclid=IwAR2qJ8P)

²⁵ Τριανταφυλλίδου, Α., Γρώπα, Ρ., ο.π., 2009, σ.45-46

²⁶ Τριανταφυλλίδου, Α., Γρώπα, Ρ., ο.π., 2009, σ. 47-48

²⁷ M Norredam, S Hayward, A Deal... - The Lancet Regional ..., 2022 - thelancet.com
Understanding and addressing long-COVID among migrants and ethnic minorities in Europe

Η ορατότητα ενός τμήματος πληθυσμού δεν συνδέεται απαραίτητα με το μέγεθος. Η ορατότητα μπορεί να είναι μεγαλύτερη όταν τα μέλη μιας ομάδας παρουσιάζουν διαφορές όσον αφορά τα χαρακτηριστικά του προσώπου ή το χρώμα του δέρματος. Επίσης η ορατότητα μπορεί να συνδέεται και με πολιτισμικά στοιχεία όπως είναι η συνολική εμφάνιση και οι ενδυματολογικοί κώδικες των μεταναστών. Υπάρχουν κάποιες ομάδες αλλοδαπών οι οποίες στοχοποιούνται ως επικίνδυνες ή ανεπιθύμητες. Πρόκειται για αρνητικά στερεότυπα τα οποία κυριαρχούν στον πολιτικό και το δημόσιο λόγο.

Οι αντιλήψεις όσον αφορά την εθνότητα στις μεταναστευτικές μειονότητες δεν συνδέονται πάντα με τον τρόπο προσδιορισμού των μεταναστών ή με τα κρατικά σύνορα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι Κούρδοι οι οποίοι απ' όπου και αν προέρχονται λειτουργούν συλλογικά σχηματίζοντας ομάδες. Γενικότερα συνάγεται το συμπέρασμα ότι υπάρχουν πάρα πολλές διαφορές από χώρα σε χώρα όσον αφορά τους επίσημους ορισμούς και τις αντιλήψεις της κοινής γνώμης σχετικά με τους μετανάστες.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ 1^{ου} ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

Στο 1^ο κεφάλαιο έγινε αναφορά στις έννοιες και στους ορισμούς που αφορούν το μεταναστευτικό φαινόμενο καθώς επίσης και στα είδη και στα αίτια της μετανάστευσης. Επιπλέον έγινε μια σύντομη αναφορά στην πορεία της μετανάστευσης στην ευρωπαϊκή ήπειρο καθώς επίσης και στις κατηγορίες των μεταναστών. Στόχος του κεφαλαίου αυτού είναι να απαντήσει στα ερωτήματα που αφορούν τη γέννηση και τα αίτια του μεταναστευτικού φαινομένου προτού γίνει αναφορά στην ανάλυση των χαρακτηριστικών του και των πολιτικών διαχείρισης του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο ΟΡΙΣΜΟΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ - ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΤΗΝ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ - ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ

2.1 ΟΡΙΣΜΟΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

«Η μεταναστευτική πολιτική θα μπορούσε να οριστεί ως η συνισταμένη των κρατικών μέτρων, που παρουσιάζονται με τη μορφή θεσμικών πλαισίων και υιοθετημένων κοινωνικών πρακτικών που αναφέρονται στη διαχείριση των μεταναστευτικών

Διαθέσιμο σε [https://www.thelancet.com/journals/lanepa/article/PIIS2666-7762\(22\)00121-1/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/lanepa/article/PIIS2666-7762(22)00121-1/fulltext)

πληθυσμών.»²⁸ Η πολιτική αυτή διακρίνεται σε δύο βασικά σκέλη. Το πρώτο σκέλος αφορά «τη ρύθμιση και τον έλεγχο της εισόδου, της διαμονής και της απασχόλησης των μη πολιτών ενός κράτους, συμπεριλαμβανομένων των μέτρων για την καταπολέμηση της παράνομης μετανάστευσης»²⁹ και το δεύτερο σκέλος αφορά «τη διαχείριση της ήδη εγκατεστημένης μετανάστευσης, μέσω της κοινωνικής πολιτικής που διακρίνεται στις επιμέρους εθνικές πολιτικές ένταξης και ενσωμάτωσης των μεταναστών»³⁰

Ο πρώτος άξονας συνδέεται κυρίως με την κεντρική εξουσία και αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίο έχει κατασταλτική και αμυντική διάσταση. Ο δεύτερος άξονας αναφέρεται κυρίως στις πρακτικές ένταξης και ενσωμάτωσης των μεταναστών καθώς και στις πολιτικές που πρέπει να ακολουθηθούν έτσι ώστε να δημιουργηθούν οι κατάλληλες νομικές προϋποθέσεις για τη σωστή συγκρότηση του επιπέδου ζωής των μεταναστευτικών πληθυσμών. Ωστόσο επειδή γίνεται αναφορά στο επίπεδο ζωής προσφέρεται η δυνατότητα στα ευρωπαϊκά κράτη να επιχειρήσουν τη δημιουργία ενός θεσμικού πλαισίου το οποίο θα σχετίζεται με την ενσωμάτωση των μεταναστών. Στόχος της Ε.Ε είναι η προώθηση μιας ολοκληρωμένης μεταναστευτικής πολιτικής η οποία θα αποσκοπεί στην επίτευξη ισορροπίας μεταξύ νόμιμης και παράτυπης μετανάστευσης.

Οι μεταναστευτικές πολιτικές των κρατών εκφράζουν τους αντίστοιχους πολιτικούς σκοπούς σε σχέση με τους μετανάστες διακρίνοντας τους σε οικονομικούς μετανάστες, πρόσφυγες ή εσωτερικούς μετανάστες.

Οι παράγοντες από τους οποίους εξαρτώνται οι εθνικές πολιτικές είναι κυρίως οικονομικοί, ανθρωπιστικοί ή παράγοντες που σχετίζονται με εθνικά αναπτυξιακά προγράμματα, πολιτικές πληθυσμιακής αύξησης καθώς και ζητήματα ασφαλείας. Ωστόσο αξίζει να σημειωθεί ότι η κατανόηση και η εμπάθυνση στην πορεία και την εξέλιξη του μεταναστευτικού φαινομένου αποτελεί ένα ιδιαίτερα πολύπλοκο ζήτημα δεδομένου του ότι υπάρχουν πολλά κράτη τα οποία αντιτίθενται στην εισροή μεταναστών αντιδρώντας πολύ αρνητικά και υιοθετώντας βίαιες πρακτικές απομάκρυνσης. Παρόλα αυτά είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι σύμφωνα με τα στοιχεία των τελευταίων χρόνων η μετανάστευση δεν αποτελεί μόνο πρόκληση αλλά και μια ευκαιρία για την Ευρώπη. Η αυξανόμενη εισροή αιτούντων άσυλο και παράνομων μεταναστών κατέδειξε κάποιες αδυναμίες όσον αφορά τις πολιτικές της Ε.Ε που αφορούν τα εξωτερικά σύνορα, τη μετανάστευση και το άσυλο. Για την αντιμετώπιση αυτών των ζητημάτων προωθείται η πραγματοποίηση μεταρρυθμίσεων έτσι ώστε να επιτευχθεί η ασφάλεια των συνόρων και μια πιο σωστή κατανομή ευθυνών μεταξύ των κρατών.

Όσον αφορά τις πολιτικές τις οποίες υιοθέτησαν τα κράτη υποδοχής των μεταναστών, είναι σαφές ότι διακρίνονται 2 σημαντικές κατηγορίες. Στην πρώτη κατηγορία κατατάσσονται τα ευρωπαϊκά κράτη τα οποία είτε συνδέονταν με την μετα-

²⁸ Μπάγκαβος, Χ., Παπαδοπούλου, Δ. (2002). «Μεταναστευτικές Τάσεις και Ευρωπαϊκή Μεταναστευτική Πολιτική». ΙΝΕ.

²⁹ Schnapper, D. (1992). «L'Europe des Immigres». Francois Bourin. Paris

³⁰Schnapper, D, ο.π.,1992

αποικιοκρατική μετανάστευση όπως είναι π.χ το Ηνωμένο Βασίλειο, η Γαλλία και η Ολλανδία είτε υιοθέτησαν πρακτικές στρατολόγησης εργατικού δυναμικού όπως συνέβη π.χ με την Αυστρία, τη Γερμανία και τη Σουηδία. Στη δεύτερη κατηγορία ανήκουν οι νέες χώρες υποδοχής όπως είναι η Πορτογαλία, η Ελλάδα, η Ιταλία και η Ισπανία στις οποίες παρουσιάστηκε μεγάλο ποσοστό εσωτερικών μεταναστών καθώς επίσης και εισροή ξένων εργατών. Τα κράτη αυτά βρίσκονται σε πρώιμο στάδιο όσον αφορά την υιοθέτηση των πολιτικών μετανάστευσης.

Η εφαρμογή των μέτρων μεταναστευτικής πολιτικής η οποία πραγματοποιείται από χώρα σε χώρα τίθεται σε ισχύ αφού πρώτα ληφθεί υπόψη η έκταση του εθνικού καθεστώτος της μετανάστευσης. Πολλές φορές η ύπαρξη εθνικών συμφερόντων επικρατεί σε σχέση με την επίτευξη των ενωσιακών στόχων. Συνεπώς είναι απαραίτητη η δημιουργία ενός θεσμικού πλαισίου το οποίο θα οριοθετεί τις πολιτικές των κρατών. «Σύμφωνα με τις επιταγές της Ε.Ε, μια ολοκληρωμένη μεταναστευτική πολιτική οφείλει να συμφιλώνεται αρχικά με τις αρχές της αλληλεγγύης, της αμοιβαίας εμπιστοσύνης και του επιμερισμού των ευθυνών ανάμεσα στα κράτη-μέλη.»³¹ Συνεπώς κρίνεται απαραίτητη η αντικειμενική ενημέρωση των πολιτών των κρατών- μελών έτσι ώστε να αποφευχθεί η εκμετάλλευση και η παράνομη μετανάστευση και να πραγματοποιηθεί όσο το δυνατόν καλύτερα η ενσωμάτωση των μεταναστών. Σύμφωνα με τη Συνθήκη της Λισαβόνας οι πολιτικές μετανάστευσης πρέπει να στηρίζονται στην αρχή της αλληλεγγύης και της δίκαιης κατανομής ευθυνών μεταξύ των κρατών της Ε.Ε.

Σύμφωνα με το Σύμφωνο για τη Μετανάστευση και το Άσυλο (2009) καθήκον της ΕΕ αποτελεί όχι μόνο η πρόληψη της παράνομης μετανάστευσης αλλά και η διασφάλιση της επιστροφής των παράνομων μεταναστών στις χώρες καταγωγής τους υπό ανθρώπινες συνθήκες. Οι δράσεις της Ε.Ε είναι απαραίτητο να συντονίζονται με τα άρθρα των διεθνών συμβάσεων όπως είναι η Διεθνής Σύμβαση της Γενεύης για τους Πρόσφυγες (1951), η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (1950) καθώς και με μια άλλη πολύ σημαντική Συνθήκη η οποία είναι η Συνθήκη της Λισαβόνας. Στη Συνθήκη της Λισαβόνας προωθήθηκε η διαδικασία της απόφασης με ειδική πλειοψηφία όσον αφορά τα θέματα της νόμιμης μετανάστευσης. Η συνθήκης νομοθετική διαδικασία ισχύει για πολιτικές που σχετίζονται τόσο με τη νόμιμη όσο και με την παράνομη μετανάστευση.³²

Μέχρι το τέλος της δεκαετίας του 1990 η διαμόρφωση και η εφαρμογή πολιτικών και κατευθυντήριων γραμμών σχετικά με τους πολίτες των τρίτων χωρών οι οποίοι αναζητούσαν άσυλο σε κράτη- μέλη της Ε.Ε αποτελούσε μη αφαιρετέο δικαίωμα των τελευταίων. Παρόλα αυτά οι κοινές πολιτικές των κρατών- μελών της Ε.Ε συνέβαλαν στη δημιουργία μιας κοινής ευρωπαϊκής μεταναστευτικής πολιτικής. Η δεκαετία του 1980 αποτέλεσε μια πολύ σημαντική δεκαετία για την Ευρώπη και για τον υπόλοιπο κόσμο καθώς πραγματοποιήθηκαν πολύ σημαντικές αλλαγές. Η ανασυγκρότηση των κρατών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης σε συνδυασμό με την κατάρρευση του

³¹ Ινστιτούτο Έρευνας και Κατάρτισης Ευρωπαϊκών Θεμάτων Ι.Ε.Κ.Ε.Θ. (2014). «Πτυχές του Μεταναστευτικού Ζητήματος στην Ε.Ε». Αθήνα.

³² Μεταναστευτική Πολιτική, Θεματολογικά Δελτία για την Ε.Ε (2022) Διαθέσιμο σε <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/152/immigration-policy>

κομμουνισμού στις χώρες αυτές καθώς και η εξέλιξη της τεχνολογίας και η εμφάνιση της παγκοσμιοποίησης προκάλεσαν σημαντικά πολιτικά προβλήματα. Συνεπώς κρίθηκε αναγκαία η ενοποιητική διαδικασία και η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Οι πρώτες σημαντικές προσπάθειες για την υλοποίηση ενός τέτοιου εγχειρήματος έλαβαν χώρα με την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη το 1986 καθώς η Συνθήκη της Ρώμης η οποία είχε υπογραφεί το 1957 αναφερόταν μόνο στην εσωτερική μετακίνηση των προσώπων.

Αξίζει να αναφερθεί ακόμη ότι ο όρος Κοινή Αγορά σχετίζεται με τη δημιουργία ενός χώρου ελευθερίας και ευημερίας ο οποίος ευνοεί την πρόσβαση, την παροχή και την ελεύθερη μετακίνηση αγαθών, υπηρεσιών, προσώπων και κεφαλαίων. Η κατάργηση των εσωτερικών συνόρων αποτέλεσε απαραίτητη προϋπόθεση για την υλοποίηση και την εφαρμογή του εγχειρήματος της Κοινής Αγοράς και αποτέλεσε τη βάση όσον αφορά τη λήψη αποφάσεων για τη δημιουργία μιας κοινής μεταναστευτικής πολιτικής. Άμεση συνέπεια όλου αυτού αποτέλεσε η ολοκλήρωση των διαπραγματεύσεων για τη Συνθήκη Σένγκεν σύμφωνα με την οποία ορίζονται οι βασικές πτυχές της μεταναστευτικής πολιτικής. Παράλληλα το 1986 δημιουργήθηκε μια ad hoc “Ομάδα Μετανάστευσης” και το 1988 μια «Ομάδα Εθνικών Συντονιστών».

2.1.1 Ευρωπαϊκή Μεταναστευτική Πολιτική

Είναι πολύ σημαντικό να αναλυθεί η εικόνα την οποία παρουσιάζουν τα παλαιά και νέα μεταναστευτικά ρεύματα στην Ευρώπη μέσα από το πρίσμα της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Η Ευρωπαϊκή Ένωση ως οντότητα έχει ένα εξαιρετικής σημασίας χαρακτηριστικό το οποίο είναι η διεύρυνση των συνόρων της. Η προσθήκη δέκα κρατών μελών ενίσχυσε το δυναμισμό της και τροποποίησε την ορολογία που αφορά τους διεθνείς μετανάστες εντός των ορίων της επικράτειάς της.

Ωστόσο η διεύρυνση της Ε.Ε αναδεικνύει ζητήματα ταυτότητας τα οποία συνδέονται τόσο με την έννοια της ευρωπαϊκής ταυτότητας όσο και με την έννοια της εθνικής ταυτότητας των κρατών μελών. Η διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης επιτρέπει τη δημιουργία μιας τριπολικής ταυτότητας όπου θα συνυπάρχουν τρία επίπεδα ταυτότητας και διακυβέρνησης. Το πρώτο είναι το ευρωπαϊκό, το δεύτερο είναι το εθνικό και το τρίτο είναι το τοπικό το οποίο σχετίζεται με τις μειονότητες των μεταναστών. Έτσι λοιπόν η κυριαρχία του έθνους κράτους αποτελεί ζήτημα αμφισβήτησης.

Η διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης ασκεί άμεση επιρροή στις μειονότητες των μεταναστών στην Ευρώπη αλλά επίσης τους ασκεί επίδραση και μέσω των συνθηκών που έχουν εγκριθεί. Σύμφωνα με το άρθρο 2 της Συνθήκης του Άμστερνταμ η οποία τροποποίησε τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση ένας πολύ σημαντικός στόχος της Ε.Ε είναι η διατήρηση της Ένωσης ως χώρου ελευθερίας, δικαιοσύνης και ασφάλειας ο οποίος θα επιτρέπει την ελεύθερη κυκλοφορία προσώπων εφόσον εφαρμόζονται τα απαραίτητα μέτρα σχετικά με τη μετανάστευση, το άσυλο και τους ελέγχους των εξωτερικών συνόρων.

Έτσι ενώ η συγκεκριμένη αρμοδιότητα αποτελούσε πεδίο κοινού ενδιαφέροντος, πλέον αποτελεί έναν από τους στόχους της πολιτικής της Ε.Ε. Ωστόσο η Συνθήκη του Άμστερνταμ συμβάλλει στη διασφάλιση ισορροπίας μεταξύ των αρμοδιοτήτων των κρατών μελών και της διακυβέρνησης σε υπερεθνικό επίπεδο θέτοντας όρια στη δικαιοδοσία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου όσον αφορά τις πολιτικές μετανάστευσης.

Η ανάπτυξη και η προώθηση μιας κοινής μεταναστευτικής πολιτικής αποτελεί αντικείμενο ενεργής ενασχόλησης για τη Γενική Διεύθυνση για την Ελευθερία, την Ασφάλεια και τη Δικαιοσύνη η οποία τα τελευταία έτη έχει προβεί στην έκδοση ανακοινώσεων και οδηγιών του Συμβουλίου. Οι οδηγίες του Συμβουλίου αφορούν τις κοινές πρακτικές για την αντιμετώπιση της μη κανονικής μετανάστευσης, τις διαδικασίες ασύλου και την οικογενειακή επανένωση. Εν γένει παρουσιάστηκε σημαντική πρόοδος όσον αφορά τη διαμόρφωση μιας κοινής μεταναστευτικής πολιτικής. Ωστόσο η πρόοδος αυτή σημειώνεται με αργούς ρυθμούς. Τα κίνητρα των μεταναστών, οι τρόποι μετανάστευσης και το χρονικό σημείο εκκίνησης, άφιξης και διαμονής στο κράτος υποδοχής αποτελούν παράγοντες οι οποίοι είναι άμεσα συνυφασμένοι με τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων σε εθνικό επίπεδο.

Ο έλεγχος των συνόρων αποτελεί ένα πολύ σημαντικό επίτευγμα της ευρωπαϊκής μεταναστευτικής πολιτικής. Λόγω της προσθήκης δέκα νέων κρατών μελών, η συνεργασία και η ανταλλαγή γνώσεων στον συγκεκριμένο τομέα ενισχύθηκαν περαιτέρω. Η διαδικασία αυτή εξακολουθεί να υφίσταται με τα κράτη τα οποία επιθυμούν να ενταχθούν στην Ε.Ε. Εν κατακλείδι, ο έλεγχος των συνόρων αποτελεί ένα από τα πιο κρίσιμα ζητήματα μεταναστευτικής πολιτικής το οποίο όμως δεν υπερτερεί έναντι άλλων ζητημάτων τα οποία αναδεικνύονται σε σημαντικά εξαιτίας της δυσκολίας διαχείρισης του μεταναστευτικού φαινομένου καθώς επίσης και της ενσωμάτωσης των μεταναστών στις κοινωνίες υποδοχής.

2.2 Συνθήκη Σένγκεν

Η Συνθήκη Σένγκεν υπεγράφη το 1985 και αποτέλεσε πρωτοβουλία πέντε κρατών-μελών της ΕΕ (Βέλγιο, Γερμανία, Γαλλία, Λουξεμβούργο, Ολλανδία) τα οποία αποφάσισαν να καταργήσουν τους ελέγχους στα εσωτερικά σύνορα δημιουργώντας το χώρο Σένγκεν. Ο χώρος Σένγκεν αποτελεί έδαφος όπου εξασφαλίζεται η ελεύθερη κυκλοφορία προσώπων, εμπορευμάτων, υπηρεσιών και κεφαλαίων. Οι χώρες οι οποίες έχουν υπογράψει αυτή τη συμφωνία, κατήργησαν τα εσωτερικά σύνορα αντικαθιστώντας τα με ενιαία εξωτερικά. Προέβλεπε την αστυνομική και δικαστική συνεργασία, δηλαδή κοινούς κανόνες αστυνόμευσης και παροχής ασύλου καθώς επίσης και κοινά μέτρα για την αντιμετώπιση της εγκληματικότητας και της τρομοκρατίας.

Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι «στο πρώτο αυτό στάδιο ήταν διακυβερνητικού χαρακτήρα και δέσμευε μόνο τα συμβαλλόμενα μέρη, ενώ ένα χρόνο αργότερα συμπληρώθηκε από τη Σύμβαση Εφαρμογής της Συμφωνίας Σένγκεν. Η τελευταία

τέθηκε σε εφαρμογή το 1995, δημιουργώντας τη ζώνη Σένγκεν και ενσωματώθηκε στο νομικό πλαίσιο της ΕΕ με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ (1997).»³³

Οι πολίτες οι οποίοι προέρχονται από τις χώρες οι οποίες ανήκουν στη Ζώνη Σένγκεν έχουν τη δυνατότητα να ταξιδεύουν εντός της Ζώνης χωρίς την ύπαρξη των ταξιδιωτικών εγγράφων. Η επίδειξη τους κρίνεται αναγκαία για μετακινήσεις σε κράτη εκτός της Ζώνης. Παρόλα αυτά είναι απαραίτητο να κρατούν μαζί τους τα έγγραφα αυτά σε περίπτωση που τους ζητηθούν. Σήμερα έχει γίνει η προσχώρηση πολλών κρατών της Ε.Ε στη Συνθήκη Σένγκεν.

2.3 Συνθήκη Μάαστριχτ

Η Συνθήκη του Μάαστριχτ η οποία υπεγράφη το 1992 από 12 χώρες ήταν καθοριστικής σημασίας για την εξέλιξη και την πορεία της Ε.Ε καθώς χάρη σε αυτήν τέθηκαν οι βάσεις για την εξέλιξη της μεταναστευτικής πολιτικής. Η Συνθήκη αυτή εκχώρησε στην Ένωση που δημιουργήθηκε ορισμένες αρμοδιότητες οι οποίες διακρίνονται σε τρεις πυλώνες. Ο πρώτος αποτελείται από τις Ευρωπαϊκές Κοινότητες και παρείχε το πλαίσιο εντός του οποίου ασκούνταν από τα κοινοτικά θεσμικά όργανα οι αρμοδιότητες σε τομείς που διέπονταν από τη Συνθήκη και για τους οποίους τα κράτη- μέλη είχαν μεταβιβάσει την κυριαρχία τους. Ο δεύτερος πυλώνας σχετιζόταν με την κοινή εξωτερική πολιτική και την πολιτική ασφαλείας και ο τρίτος αφορούσε τη συνεργασία στους τομείς της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων.

Όσον αφορά τον τρίτο πυλώνα αξίζει να σημειωθεί ότι καθήκον της Ένωσης ήταν να αναλάβει κοινή δράση στους τομείς αυτούς με διαδικασίες διακυβερνητικής συνεργασίας ώστε να παρέχει στους πολίτες υψηλό επίπεδο ασφάλειας εντός ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης. Η συνεργασία αυτή κάλυπτε τα εξής:

- 1) Τους κανόνες κατά τη διέλευση των εξωτερικών συνόρων της Κοινότητας και την ενίσχυση των ελέγχων
- 2) Την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, της σοβαρής εγκληματικότητας, της διακίνησης ναρκωτικών και της απάτης διεθνούς κλίμακας
- 3) Τη δικαστική συνεργασία σε ποινικές και αστικές υποθέσεις
- 4) Τη δημιουργία μιας Ευρωπαϊκής Αστυνομικής Υπηρεσίας εξοπλισμένης με ένα σύστημα ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ των εθνικών αστυνομικών αρχών.
- 5) Την καταπολέμηση της παράνομης μετανάστευσης
- 6) Μια κοινή πολιτική ασύλου

Παρόλο που η Συνθήκη του Μάαστριχτ συνέβαλλε στην εξέλιξη της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης η συνεισφορά της δεν αποδείχθηκε αποτελεσματική όσον αφορά την

³³ Πτυχές του Μεταναστευτικού Ζητήματος στην Ε.Ε, ο.π., 2014

προώθηση της μεταναστευτικής πολιτικής καθώς τα ζητήματα του ασύλου και της μετανάστευσης εντάχθηκαν στον τρίτο πυλώνα σύμφωνα με τον οποίο στόχος της Ένωσης είναι η δημιουργία ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης. Η απόφαση αυτή αποτέλεσε ένα πολύ σημαντικό άλμα καθώς οι αποφάσεις και οι ενέργειες οι οποίες πραγματοποιήθηκαν και οι οποίες καθορίζονταν από την αρχή της αλληλεγγύης, ξεκίνησαν να ορίζονται με βάση την ομόφωνη λήψη αποφάσεων μέσω της διακυβερνητικής συνεργασίας. Ωστόσο η διαδικασία της ομόφωνης λήψης αποφάσεων σε συνδυασμό με τη χρήση του δικαιώματος της αρνησικυρίας ενίσχυαν την προώθηση των εθνικών πολιτικών και των κρατικών συμφερόντων των κρατών-μελών παρεμποδίζοντας με αυτόν τον τρόπο τις συλλογικές διαδικασίες στο πλαίσιο της Ένωσης.³⁴

2.4 Συνθήκη Άμστερνταμ

Η Συνθήκη του Άμστερνταμ η οποία τέθηκε σε ισχύ το Μάιο του 1999, συνέβαλε στην κοινοτικοποίηση της μεταναστευτικής πολιτικής και αποτελεί μια ισχυρή βάση όσον αφορά την ενωσιακή μεταναστευτική πολιτική. Παράλληλα αξίζει να σημειωθεί ότι πέρα από τη διατήρηση του υπάρχοντος πλαισίου στο οποίο ασκούνται οι εξουσίες από τα κράτη-μέλη και τα κοινοτικά όργανα, συνέβαλε στη διαμόρφωση ενός χώρου δικαιοσύνης, ασφάλειας και ελευθερίας εντός της Ε.Ε ενώ παράλληλα προωθήθηκε η εναρμόνιση των πολιτικών των κρατών-μελών στους τομείς των ελέγχων στα εξωτερικά σύνορα, της μετανάστευσης και του ασύλου. Παρόλα αυτά η απροθυμία των κρατών-μελών όσον αφορά την εκχώρηση επιπλέον μέρους των αποκλειστικών τους αρμοδιοτήτων δημιούργησε κωλύματα όσον αφορά την αντιμετώπιση των ζητημάτων τα οποία σχετίζονταν με την διατήρηση της δημόσιας τάξης και την προστασία της εσωτερικής ασφάλειας.

Οι πολιτικές οι οποίες διαμορφώθηκαν στο πλαίσιο της Συνθήκης του Άμστερνταμ σχετίζονται με δράσεις όσον αφορά τα πεδία της εισόδου, της προσαρμογής και του ελέγχου των μεταναστών. Η λήψη μέτρων αφορούσε κυρίως τη διοικητική συνεργασία όσον αφορά τη μεταναστευτική πολιτική, την προώθηση μιας κοινής πολιτικής ασύλου, τη διασφάλιση των εξωτερικών συνόρων της Ένωσης, την αντιμετώπιση της παράνομης μετανάστευσης καθώς επίσης και την εισροή πολιτών οι οποίοι προέρχονταν από τρίτες χώρες και είχαν δικαίωμα παραμονής και ένταξης στα κράτη-μέλη.

Ωστόσο η αντιμετώπιση της εισόδου των μεταναστών και η διασφάλιση των εξωτερικών συνόρων καθιστούν αναγκαία τη λήψη μέτρων για την παράνομη διακίνηση

³⁴ Οι Συνθήκες του Μάαστριχτ και του Άμστερνταμ, Θεματολογικά Δελτία για την Ε.Ε (2022) Διαθέσιμο σε <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/3/%CE%BF%CE%B9-%CF%83%CF%85%CE%BD%CE%B8%CE%B7%CE%BA%CE%B5%CF%82-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%BC%CE%B1%CE%B1%CF%83%CF%84%CF%81%CE%B9%CF%87%CF%84-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%B1%CE%BC%CF%83%CF%84%CE%B5%CF%81%CE%BD%CF%84%CE%B1%CE%BC>

ανθρώπων. Έτσι υπεγράφη η Σύμβαση κατά του διασυνοριακού εγκλήματος και επετεύχθη η συνεργασία της ΕΕ με τον ΟΗΕ και άλλους διεθνείς οργανισμούς για την αντιμετώπιση της παράνομης εισόδου των μεταναστών. Η Δήλωση των Βρυξελλών η οποία εγκρίθηκε το 2003 από το Συμβούλιο και αποσκοπούσε στην αντιμετώπιση του φαινομένου της παράνομης διακίνησης ανθρώπων προέβλεπε το διορισμό ειδικών εμπειρογνομόνων οι οποίοι θα προωθούσαν τη λήψη μέτρων και την εφαρμογή διαδικασιών για την υλοποίηση των παραπάνω στόχων.

Ο έλεγχος των συνόρων της Ε.Ε καθώς και η ελεύθερη μετακίνηση ατόμων αποτέλεσαν μία από τις σημαντικότερες διατάξεις της Συνθήκης του Άμστερνταμ σε συνδυασμό με τις πολιτικές πρωτοβουλίες οι οποίες προαναφέρθηκαν. Συνδέονται με τις απόπειρες αντιμετώπισης της υφιστάμενης αλλά και της μελλοντικής παράνομης μετανάστευσης. Κοινός στόχος είναι η δημιουργία ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης στο εσωτερικό της Ε.Ε. Έτσι οι κανόνες και οι διαδικασίες ελέγχου οι οποίες αφορούν τη διέλευση ατόμων από και προς τα εξωτερικά σύνορα θα πρέπει να λαμβάνουν χώρα από τα κράτη-μέλη ενώ τα τελευταία είναι απαραίτητο να προσαρμόσουν στο εθνικό τους σύστημα διατάξεις οι οποίες σχετίζονται με την έκδοση της βίζα. Παρόλα αυτά θα ήταν παράλογο να γίνεται αναφορά στην παροχή αδειών και στην εγκατάσταση του κοινού συστήματος ταυτοποίησης αν αυτά δεν συνδέονται με πολιτικές δράσεις στον έλεγχο των συνόρων. Οι πολιτικές αυτές δράσεις σχετίζονται άμεσα με την επιτυχημένη πορεία και εξέλιξη της ενωσιακής μεταναστευτικής πολιτικής.

2.5 Συνθήκη Λισαβόνας

Η Συνθήκη της Λισαβόνας προώθησε τη διαδικασία της απόφασης με ειδική πλειοψηφία όσον αφορά τα θέματα της νόμιμης μετανάστευσης καθώς επίσης και ένα νέο νομικό πλαίσιο όσον αφορά τα μέτρα ένταξης. Η συνήθης νομοθετική διαδικασία ισχύει για πολιτικές οι οποίες σχετίζονται τόσο με τη νόμιμη όσο και την παράτυπη μετανάστευση, κάτι το οποίο σημαίνει ότι το Κοινοβούλιο γίνεται συννομοθέτης μαζί με το Συμβούλιο. Παρόλα αυτά όσον αφορά την περίπτωση αιφνίδιας εισόδου υπηκόων τρίτων χωρών, η λήψη προσωρινών μέτρων πραγματοποιείται μόνο από το Συμβούλιο.

2.6 Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Δράσης για τη Μετανάστευση

Το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Δράσης για τη Μετανάστευση δημοσιεύτηκε το Μάιο του 2015 από την Επιτροπή. Στο συγκεκριμένο πρόγραμμα προτάθηκαν μέτρα όσον αφορά τη διαχείριση της κρίσης στη Μεσόγειο. Τον Απρίλιο του 2016 εκδόθηκε από την Επιτροπή ανακοίνωση σχετικά με τις κατευθυντήριες γραμμές της όσον αφορά το άσυλο και τη νόμιμη μετανάστευση.³⁵

³⁵ Μεταναστευτική Πολιτική, Θεματολογικά Δελτία για την Ε.Ε, ο.π., 2022 Διαθέσιμο σε <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/152/immigration-policy>

2.7 Οι έννοιες της ένταξης και της ενσωμάτωσης

Σύμφωνα με τον Entzinger και τον Biezeveld ο όρος «ένταξη» είναι ταυτόσημος με τον όρο «συνοχή» καθώς οι κοινωνίες οι οποίες χαρακτηρίζονται από υψηλά επίπεδα κοινωνικής συνοχής είναι εκείνες στις οποίες καθίσταται ευκολότερη και η ενσωμάτωση των μεταναστών. Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή ο όρος ένταξη αναφέρεται στο σύνολο των ενεργειών που λαμβάνουν χώρα για την επίτευξη της σταδιακής εξίσωσης των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των μεταναστών καθώς επίσης και την πραγματοποίηση της πρόσβασής τους σε ένα σύνολο αγαθών και υπηρεσιών στα οποία αποκτά πρόσβαση και ο υπόλοιπος πληθυσμός υπο καθεστώς ίσων ευκαιριών και ίσης αντιμετώπισης. Ο όρος ενσωμάτωση αναφέρεται στην πλήρη κοινωνική ένταξη η οποία υποδηλώνει «την πρόσβαση στην αγορά εργασίας, την υγεία, την κατοικία, την εκπαίδευση, την επαγγελματική κατάρτιση, την εκμάθηση της γλώσσας, τις κοινωνικές υπηρεσίες καθώς επίσης και την άσκηση δικαιωμάτων και υποχρεώσεων όπως και ο γηγενής πληθυσμός»³⁶ Αναφέρεται επίσης στην αποφυγή συμπεριφορών οι οποίες παρεκκλίνουν από τους συνήθεις κώδικες συμπεριφοράς οι οποίοι συνάδουν με τα κοινωνικά πρότυπα.

Απαραίτητη προϋπόθεση για να κριθεί επιτυχής η κοινωνική ενσωμάτωση των μεταναστών είναι η ισοτιμία μεταξύ των πολιτών, ο σεβασμός μεταξύ των διαφορετικών πολιτισμικών προτύπων καθώς επίσης και η συμμετοχή των μεταναστών στην πολιτική, οικονομική, κοινωνική και πολιτισμική ζωή της χώρας υποδοχής. Επιπλέον είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι για να πραγματοποιηθεί η είσοδος και η ενσωμάτωση των μεταναστών σε μια κοινωνία, είναι απαραίτητο να έχει προηγηθεί η ενσωμάτωσή τους στον τόπο καταγωγής τους. Απαραίτητη προϋπόθεση για τη δυνατότητα συμμετοχής ενός μετανάστη στην κοινωνία υποδοχής είναι η αποβολή κάποιου τμήματος των αξιών και των συνηθειών της κοινωνίας στην οποία ανήκε καθώς επίσης και η υιοθέτηση κάποιου τμήματος αξιών της κοινωνίας υποδοχής.

2.7.1 Στρατηγικές Ένταξης

Το ζήτημα της ένταξης των μεταναστών αποτέλεσε από τη δεκαετία του 1990 μέρος της κοινοτικής ατζέντας καθώς επίσης και θέμα κοινοτικών και θεσμικών παρεμβάσεων. Η Ε.Ε οδηγήθηκε στη συνειδητοποίηση ότι η κοινοτική δράση αποτελεί αδήριτη ανάγκη λόγω της ελεύθερης κυκλοφορίας προσώπων εντός των ορίων της και λόγω των αυξανόμενων πιέσεων των μεταναστευτικών ροών. Η Ε.Ε θέτοντας σαν βάση τις πολιτικές και θεσμικές της πρωτοβουλίες συμβάλλει μαζί με τα κράτη-μέλη στη συνδιαμόρφωση της πολιτικής ένταξης των μεταναστών. Οι πρωτοβουλίες αυτές έχουν συντονιστικό και νομοθετικό χαρακτήρα. Οι πρωτοβουλίες νομοθετικού χαρακτήρα σχετίζονται κυρίως με θέματα προστασίας δικαιωμάτων.

Στη σύγκλιση υπουργικής διάσκεψης του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης το 2008 επιβεβαιώθηκε η σημασία της ένταξης των μεταναστών. Στη διάσκεψη αυτή δόθηκε έμφαση στην ανάγκη για περεταίρω ενίσχυση όσον αφορά το συντονισμό των

³⁶ Εμκε-Πουλοπούλου, Η. (2007). «Η Μεταναστευτική Πρόκληση». Παπαζήση. Αθήνα

πολιτικών ένταξης και διασαφηνίστηκε ότι η ανάληψη μελλοντικής πρωτοβουλίας της Ε.Ε θα εντάσσεται σ' ένα πλαίσιο το οποίο θα στηρίζεται σε κοινούς στόχους και τρόπους αξιολόγησης. Η ενσωμάτωση των προσφύγων συνδέεται άμεσα με την προώθηση των θεμελιωδών αξιών της Ε.Ε.

Όσον αφορά τη διαδικασία της ένταξης ένα πολύ σημαντικό στάδιο είναι η υποδοχή. Όσον αφορά το συγκεκριμένο στάδιο αξίζει να αναφερθεί ότι οι προτεραιότητες που μπορούν να δοθούν σχετίζονται κατά κύριο λόγο με την εκμάθηση των θεσμών, της ιστορίας και της γλώσσας της χώρας προορισμού. Η κατάκτηση αυτών των δεξιοτήτων συμβάλλει στην κοινωνική και πολιτιστική ένταξη των μεταναστών.

Το Δεκέμβριο του 2009 το Συμβούλιο τόνισε τη σπουδαιότητα της ένταξης των μεταναστών στη διαμόρφωση μεταναστευτικής πολιτικής. Ένας από τους στόχους του προγράμματος της Στοκχόλμης είναι η προώθηση της διεύρυνσης και της ασφάλειας της Ε.Ε η οποία θα είναι συνυφασμένη με την προστασία των δικαιωμάτων των πολιτών και την ενίσχυση του χώρου ελευθερίας και δικαιοσύνης. Η ενίσχυση των οφελών της μετανάστευσης μέσω της προώθησης των θεμελιωδών δικαιωμάτων των μεταναστών συμβάλλει στην επίτευξη της ενσωμάτωσής τους στην κοινωνία υποδοχής.

Αξίζει να σημειωθεί επίσης ότι στο Συμβούλιο τέθηκε η πρόταση για τη δημιουργία ενός μηχανισμού με τη συμμετοχή των κρατών μελών και της Επιτροπής όπου θα χρησιμοποιείται ένα κοινό πλαίσιο το οποίο θα συμβάλλει στη βελτίωση των δομών και των εργαλείων ανταλλαγής πληροφοριών. Τα στοιχεία τα οποία είναι άμεσα συνδεδεμένα με το συγκεκριμένο πλαίσιο είναι η πρόσβαση στην εκπαιδευτική διαδικασία και την αγορά εργασίας, η συμμετοχή στα πολιτικά δρώμενα της κοινωνίας υποδοχής και η προώθηση του διαπολιτισμικού διαλόγου. Η οικογενειακή επανένωση αποτελεί επίσης ένα πολύ σημαντικό στοιχείο το οποίο διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στην ένταξη των μεταναστών.

2.7.2 Αποφάσεις σχετικά με την ένταξη των μεταναστών

Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι η οδηγία 2003/109/ΕΚ συμβάλλει στην προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών και στην εξασφάλιση δίκαιης μεταχείρισης σε όλη την Ευρώπη ανεξάρτητα από το κράτος διαμονής. Η οδηγία η οποία αφορά την επανένωση των οικογενειών συμβαδίζει με τις αρχές τις οποίες υποστηρίζει το άρθρο 8 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης σχετικά με την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Το Συμβούλιο Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων προέβη το 2004 στην έγκριση 11 βασικών αρχών όσον αφορά την ένταξη και την ενσωμάτωση των μεταναστών στην Ε.Ε οι οποίες συμβαδίζουν πλήρως με τις ευρωπαϊκές αξίες και τα ευρωπαϊκά ιδεώδη. Οι συγκεκριμένες αρχές αποσκοπούσαν στην αποσαφήνιση των βασικών στοιχείων μιας κοινής μεταναστευτικής πολιτικής και στην ανάληψη πολιτικής ευθύνης από την πλευρά των κρατών-μελών.

Το 2008 το Συμβούλιο της Ευρώπης ενέκρινε το Ευρωπαϊκό Σύμφωνο για τη μετανάστευση και το άσυλο. Το Συμβούλιο είχε αντιληφθεί πλήρως ότι μια νέα προσέγγιση κρίνεται απαραίτητη προκειμένου να αποτελέσει η διαχείριση του μεταναστευτικού φαινομένου έναν από τους βασικούς στόχους της Ε.Ε και να προωθηθεί μέσα σε ένα πλαίσιο κοινής ευθύνης και αλληλεγγύης η χάραξη κοινής πολιτικής για τη μετανάστευση και το άσυλο η οποία θα αποσκοπεί στο συλλογικό συμφέρον της Ένωσης. Έτσι αναλαμβάνει κάποιες υποχρεώσεις.

Οι προτεραιότητες οι οποίες δίνονται αφορούν κυρίως την οργάνωση της νόμιμης μετανάστευσης, την ενίσχυση της ενσωμάτωσης των μεταναστών, την αντιμετώπιση της παράνομης μετανάστευσης, την ενίσχυση της πραγματοποίησης των συνοριακών ελέγχων και τη διαμόρφωση του ευρωπαϊκού πλαισίου ως χώρου ασύλου.

Η οργάνωση του μεταναστευτικού φαινομένου στην ευρωπαϊκή επικράτεια θα πρέπει να εναρμονίζεται με την ικανότητα υποδοχής της Ευρώπης όσον αφορά τη στέγαση, την αγορά εργασίας, τις υγειονομικές, εκπαιδευτικές και κοινωνικές υπηρεσίες και την προστασία των μεταναστών από τον κίνδυνο εμπλοκής σε εγκληματικά δίκτυα.

Το 2010 το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατέληξε στο συμπέρασμα ότι έχουν καταβληθεί εκτενείς προσπάθειες τόσο από την Ε.Ε όσο και από τα κράτη μέλη σε διάφορους τομείς τους οποίους ορίζει το Σύμφωνο. Ωστόσο τόνισε ότι είναι αναγκαίος ο προσδιορισμός προτεραιοτήτων, η ενίσχυση του πλαισίου ένταξης καθώς επίσης και η υιοθέτηση κοινού περιεχομένου σχετικά με την ένταξη. Παράλληλα επισημαίνεται ότι στις προσπάθειες αυτές κρίνεται απαραίτητη η δημιουργία μιας ατζέντας ολοκλήρωσης.

Η ατζέντα αυτή είναι σημαντικό να περιέχει έναν μηχανισμό συντονισμού ο οποίος θα συμβάλλει στη βελτίωση των δομών για την ανταλλαγή δεξιοτήτων σε ευρωπαϊκό πλαίσιο και στην ενίσχυση της ενσωμάτωσης σε όλους τους σχετικούς τομείς. Έτσι λοιπόν η Επιτροπή είναι αναγκαίο να προβεί σε ανακοίνωση όσον αφορά την ευρωπαϊκή ατζέντα για την ένταξη υπηκόων τρίτων χωρών.

Η ένταξη των υπηκόων τρίτων χωρών αποτελεί ένα κρίσιμο ζήτημα. Σύμφωνα με την ανακοίνωση της Επιτροπής το 2011 σχετικά με τη μετανάστευση προωθείται η δημιουργία μιας κοινωνίας στην οποία δεν θα υφίστανται αποκλεισμοί όσον αφορά την ένταξη των μεταναστών. Για να επιτευχθεί η ένταξη απαιτείται η καταβολή εντατικών προσπαθειών και από την πλευρά των μεταναστών αλλά και από την πλευρά των χωρών υποδοχής. Είναι εξαιρετικής σημασίας να προσφέρεται η δυνατότητα εκμάθησης της ξένης γλώσσας, η πρόσβαση στην εκπαίδευση και την αγορά εργασίας καθώς επίσης και η ικανότητα αυτοσυντήρησης. Είναι πολύ σημαντική η κατανόηση του πολιτισμού και των παραδόσεων των χωρών υποδοχής από την πλευρά των μεταναστών μέσω της αντίληψης των θεμελιωδών αξιών της Ε.Ε και των κρατών-μελών της.

Το 2011 εγκρίθηκε από την Επιτροπή η «Ευρωπαϊκή Ατζέντα για την ένταξη υπηκόων τρίτων χωρών» έτσι ώστε να προωθηθεί η ενίσχυση της μετανάστευσης στην Ευρώπη σε οικονομικό, κοινωνικό και πολιτιστικό επίπεδο. Στην ατζέντα τονίζεται η αναγκαιότητα συμμετοχής των μεταναστών σε όλα τα στάδια της κοινωνικής ζωής καθώς επίσης και ο ρόλος που διαδραματίζουν οι τοπικές αρχές.

2.7.3 Αρχές σχετικά με την πολιτική ενσωμάτωσης των μεταναστών

Το 2004 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων προέβη στην υιοθέτηση βασικών αρχών σχετικά με την πολιτική ενσωμάτωσης των μεταναστών οι οποίες ενισχύουν την υποστήριξη απέναντι στα κράτη-μέλη όσον αφορά τη διαμόρφωση αυτής της πολιτικής. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι αρχές αυτές αποτελούν εφαλτήριο για την Ε.Ε προκειμένου να διερευνηθεί ο τρόπος ανάπτυξης των υφιστάμενων μέσων τα οποία σχετίζονται με τη μετανάστευση. Παράλληλα είναι πλήρως συνυφασμένες με τα νομοθετικά πλαίσια και τις διεθνείς πράξεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα, με τους στόχους και τις πολιτικές της Ε.Ε.

Οι κοινές βασικές αρχές είναι οι εξής:

- 1) Η ενσωμάτωση ως διαδικασία είναι άμεσα συνδεδεμένη με την αμοιβαία προσαρμογή και από την πλευρά των γηγενών αλλά και από την πλευρά των μεταναστών.
- 2) Η ενσωμάτωση είναι συνυφασμένη με το σεβασμό και την υιοθέτηση των αξιών της Ε.Ε
- 3) Η απασχόληση στον εργασιακό τομέα αποτελεί ένα εξαιρετικής σημασίας στοιχείο το οποίο είναι απαραίτητο για τη διαδικασία της ένταξης και συνεπάγεται συμμετοχή των μεταναστών στις κοινωνίες υποδοχής.
- 4) Απαραίτητη προϋπόθεση για να προχωρήσει η διαδικασία της ενσωμάτωσης είναι η εκμάθηση της γλώσσας, της ιστορίας και των θεσμών των κοινωνιών υποδοχής
- 5) Η ισότιμη πρόσβαση των μεταναστών σε φορείς και αγαθά αποτελεί βασικό στοιχείο για την σωστή επίτευξη της ενσωμάτωσης
- 6) Η προσπάθεια συμμετοχής των μεταναστών στη δημοκρατική διαδικασία αποτελεί τρόπο ενίσχυσης της ενσωμάτωσής τους
- 7) Για τον ορισμό της δημόσιας πολιτικής απαραίτητη προϋπόθεση είναι η διαμόρφωση πολιτικών και η δημιουργία μέτρων ένταξης σε όλους τους τομείς πολιτικής

2.7.4 Κοινοτική προσέγγιση όσον αφορά τη διαδικασία ένταξης

Σύμφωνα με το θεσμικό πλαίσιο το οποίο αναφέρθηκε παραπάνω η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και η Ευρωπαϊκή Ένωση υπόκεινται στη διαδικασία δημιουργίας μιας κοινοτικής προσέγγισης όσον αφορά την ένταξη των μεταναστών.

Η ένταξη των μεταναστών θεωρείται σύμφωνα με την Επιτροπή, μια διαδικασία η οποία στηρίζεται σε δικαιώματα και υποχρεώσεις που αφορούν τόσο τους υπηκόους τρίτων χωρών όσο και την κοινωνία υποδοχής. Αυτό σημαίνει ότι η κοινωνία υποδοχής είναι υπεύθυνη για την εξασφάλιση των τυπικών δικαιωμάτων των μεταναστών έτσι όπως αυτά ορίζονται προκειμένου να υπάρξει συμμετοχή των μεταναστών στην οικονομική, πολιτιστική και κοινωνική ζωή καθώς επίσης και για το ότι οι μετανάστες επιδεικνύουν σεβασμό απέναντι στους κανόνες και τις αξίες της κοινωνίας υποδοχής συμμετέχοντας ενεργά στη διαδικασία ένταξης χωρίς να χάσουν την ταυτότητά τους.

Συνεπώς η ένταξη απαιτεί την επίτευξη ισορροπίας μεταξύ δικαιωμάτων και υποχρεώσεων. Έτσι λοιπόν όσο αυξάνεται ο χρόνος διαμονής ενός μετανάστη στη χώρα υποδοχής, τόσο αυξάνονται οι υποχρεώσεις και τα δικαιώματα που αποκτά. Με βάση τα παραπάνω και με βάση τις Αρχές της Ένωσης η διαδικασία της ένταξης μπορεί να επιτευχθεί και να διαχωριστεί σε τρεις παραμέτρους: α) την πολιτισμική, β) τη νομική-πολιτική και γ) την οικονομική-κοινωνική

Όσον αφορά την κοινωνική και οικονομική ένταξη αξίζει να σημειωθεί ότι συνδέεται κυρίως με την πρόσβαση σε υπηρεσίες όπως είναι η εκπαίδευση, η κοινωνική ασφάλιση, η υγεία και η κατάρτιση. Παράλληλα σε αυτά προστίθεται η εκμάθηση της γλώσσας και η γνώση των θεσμών της χώρας υποδοχής, τομείς οι οποίοι σχετίζονται με την απασχόληση των μεταναστών στην αγορά εργασίας.

Όσον αφορά τη νομική και την πολιτική ένταξη είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι συνδέεται με τη μονιμότητα και τη νομιμότητα της παραμονής καθώς επίσης και με το δικαίωμα συμμετοχής στις πολιτικές και κοινωνικές δραστηριότητες είτε μέσω της συμμετοχής στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων είτε μέσω της πολιτογράφησης.

Τέλος όσον αφορά την πολιτισμική ένταξη αξίζει να επισημανθεί ότι σχετίζεται κυρίως με το σεβασμό των αξιών της κοινωνίας υποδοχής οι οποίες είναι κυρίως οι δημοκρατικές αξίες όλων των κρατών μελών της Ένωσης αλλά και οι αξίες κάθε μεμονωμένου κράτους-μέλους. Συνδέεται επίσης με την ελεύθερη χρήση του δικαιώματος των μεταναστών όσον αφορά την άσκηση των πολιτιστικών και θρησκευτικών πρακτικών. Παράλληλα η πολιτισμική ένταξη είναι πλήρως συνυφασμένη με τις σχέσεις μεταξύ γηγενών και μεταναστών, τις αντιλήψεις της κοινωνίας υποδοχής καθώς επίσης και την προσαρμογή σ' ένα πολυπολιτισμικό περιβάλλον.

Στο σημείο αυτό είναι σημαντικό ν' αναφερθούν οι βασικοί παράγοντες οι οποίοι σχετίζονται με την ένταξη των μεταναστών και οι οποίοι είναι οι εξής: α) τα πολιτικά δικαιώματα, β) το κοινωνικό και πολιτισμικό περιβάλλον, γ) οι γλωσσικές ικανότητες, δ) η ένταξη στην αγορά εργασίας, ε) η στέγη, και στ) οι υγειονομικές υπηρεσίες.

Τα ευρωπαϊκά κράτη θεωρούν ότι η ένταξη των μεταναστών στο εργασιακό περιβάλλον αποτελεί βασική προτεραιότητα. Αυτό οφείλεται στο ότι τα ποσοστά απασχόλησης των μεταναστών σε πολλές χώρες είναι μικρά με αποτέλεσμα να παρουσιάζονται δυσχέρειες. Έτσι λοιπόν θα πρέπει να γίνει άρση των διακρίσεων στον εργασιακό χώρο. Αναμφίβολα υπάρχει διακριτική μεταχείριση στο εργασιακό περιβάλλον και σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία οι διαφορές στα ποσοστά ανεργίας μεταξύ μεταναστών και γηγενών είναι σημαντικές.

Όσον αφορά τις γλωσσικές ικανότητες, είναι σημαντικό να επισημανθεί ότι η εκμάθηση της γλώσσας συμβάλλει στην πνευματική καλλιέργεια και την ανάπτυξη των μεταναστών έτσι ώστε να ενσωματωθούν πλήρως στις κοινωνίες υποδοχής. Παράλληλα μπορεί να συμβάλλει στην ενίσχυση των διακρατικών δεσμών και τη διευκόλυνση της επικοινωνίας. Σύμφωνα με τα στοιχεία του Κοινοβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης η εκμάθηση της γλώσσας των χωρών υποδοχής είναι εξαιρετικής σημασίας. Επιπλέον η απόκτηση επάρκειας όσον αφορά τη γνώση της

γλώσσας των χωρών υποδοχής αποτελεί σημαντική προϋπόθεση σε διάφορα ευρωπαϊκά κράτη για την απόκτηση ιθαγένειας.

Όσον αφορά τη στέγη αξίζει να σημειωθεί ότι αποτελεί ένα πολύ σημαντικό στοιχείο το οποίο συμβάλλει στην προώθηση της ένταξης. Δυστυχώς οι περισσότεροι μετανάστες γίνονται αντικείμενο διακριτικής μεταχείρισης όσον αφορά την αγορά κατοικίας καθώς στις πόλεις γίνονται εθνικοί και κοινωνικοί διαχωρισμοί. Απαιτείται η προώθηση αστικού σχεδιασμού ο οποίος θα λαμβάνει υπόψη τη στέγη, τις υγειονομικές υπηρεσίες, τις μεταφορές και την αγορά εργασίας και θα συμβάλλει στη μείωση των εντάσεων μεταξύ γηγενών και μεταναστών. Είναι πολύ σημαντικό να προωθηθεί από την πλευρά των εθνικών και τοπικών αρχών η επίλυση σοβαρών προβλημάτων όσον αφορά την εύρεση στέγης.

Παράλληλα σχετικά με το κοινωνικό και πολιτισμικό περιβάλλον είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι απαραίτητη προϋπόθεση για την ένταξη είναι η συμμετοχή των μεταναστών στην κοινωνία των πολιτών. Μια δίκαιη και δημοκρατική κοινωνία οφείλει να προωθεί την ίση δυνατότητα πρόσβασης στις υπηρεσίες για όλα τα μέλη της. Στις υπηρεσίες γίνεται αντιληπτή η αλληλεπίδραση μεταξύ γηγενών και μεταναστών ενώ συγχρόνως προωθείται ενεργά η ένταξη των τελευταίων στην κοινωνία υποδοχής. Έτσι επικροτείται η ανάγκη των μεταναστών να αποκτήσουν ενεργό ρόλο καθώς αντιμετωπίζουν βασικά προβλήματα εξαιτίας των γλωσσικών και πολιτισμικών διαφορών.

Επιπλέον όσον αφορά τα πολιτικά δικαιώματα, είναι αξιοσημείωτο ότι η πολιτική συμμετοχή δηλαδή η συμμετοχή στην πολιτική ζωή περιλαμβάνει παρακολούθηση πολιτικών συζητήσεων, ψηφοφορία, επαφή με πολιτικούς και τα λοιπά. Ωστόσο απαραίτητη προϋπόθεση για την απόκτηση πολιτικών δικαιωμάτων είναι η απόκτηση υπηκοότητας.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ 2^{ου} ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

Στο 2^ο κεφάλαιο έγινε αναφορά στον ορισμό της μεταναστευτικής πολιτικής, στα χαρακτηριστικά της ευρωπαϊκής μεταναστευτικής πολιτικής, στις Συνθήκες προώθησης των δικαιωμάτων των μεταναστών καθώς επίσης και στις έννοιες της ένταξης και της ενσωμάτωσης. Παράλληλα τονίστηκαν οι στρατηγικές ένταξης καθώς επίσης και οι αρχές που αφορούν την πολιτική ενσωμάτωση των μεταναστών. Στόχος του κεφαλαίου αυτού είναι να απαντήσει στα ερωτήματα που αφορούν τον ορισμό του μετανάστη και της μεταναστευτικής πολιτικής προχωρώντας σε εκτενή αναφορά των Συνθηκών προώθησης της και των Στρατηγικών Ένταξης των Μεταναστών προτού γίνει η ανάλυση της πορείας του μεταναστευτικού φαινομένου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΤΗΣ Ε.Ε ΟΣΟΝ ΑΦΟΡΑ ΤΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΚΑΙ ΤΟ ΑΣΥΛΟ ΤΗ ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟ 2020-2023 - ΠΟΡΕΙΑ ΤΟΥ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΣΤΑ ΚΡΑΤΗ ΤΗΣ Ε.Ε

3.1 ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ Ε.Ε ΟΣΟΝ ΑΦΟΡΑ ΤΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΚΑΙ ΤΟ ΑΣΥΛΟ ΤΗ ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟ 2020-2023

Είναι εξαιρετικής σημασίας να σημειωθεί ότι στόχος της Ε.Ε και των κρατών-μελών της είναι η θέσπιση μιας αποτελεσματικής, ανθρωπιστικής και ασφαλούς ευρωπαϊκής μεταναστευτικής πολιτικής. Η μεταναστευτική κρίση του 2015 οδήγησε την Ε.Ε στην εφαρμογή μέτρων έτσι ώστε να υπάρξει βελτίωση του ελέγχου στα εξωτερικά σύνορα και τις μεταναστευτικές ροές.³⁷

Στις 23 Σεπτεμβρίου του 2020 έγινε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή η παρουσίαση ενός νέου Συμφώνου όσον αφορά τη Μετανάστευση και το Άσυλο καθώς επίσης και η εισαγωγή πέντε νέων νομοθετικών προτάσεων. Τα κύρια στοιχεία του Συμφώνου ήταν η εξωτερική διάσταση, η διαχείριση της μετανάστευσης και του ασύλου, ο μηχανισμός αλληλεγγύης, οι νόμιμες οδοί εισόδου στην Ευρώπη και η ένταξη.

Στις 4 Μαρτίου του 2022 η Ε.Ε προέβη στη θέσπιση προσωρινής προστασίας για όσους εγκατέλειψαν το ουκρανικό κράτος λόγω του πολέμου. Στόχος της συγκεκριμένης απόφασης είναι η ελάφρυνση των εθνικών συστημάτων χορήγησης ασύλου και η αναγνώριση δικαιωμάτων σε οποιοδήποτε κράτος της Ε.Ε όσον αφορά τα άτομα τα οποία έχουν εκτοπιστεί. Τα δικαιώματα αυτά σχετίζονται με την διαμονή, την ιατρική περίθαλψη, την πρόσβαση στην αγορά εργασίας και την εκπαίδευση. Στόχος αυτού του μηχανισμού έκτακτης ανάγκης είναι η παροχή προστασίας άμεσου και γενικού χαρακτήρα σε άτομα τα οποία λόγω συνθηκών δεν μπορούν να πραγματοποιήσουν την επιστροφή στη χώρα καταγωγής τους.

Τέλος στις 9 Φεβρουαρίου του 2023 πραγματοποιήθηκε από τους αρχηγούς των κρατών και των κυβερνήσεων της Ε.Ε συζήτηση όσον αφορά τη μετανάστευση. Έγινε αξιολόγηση όσον αφορά την εφαρμογή των προηγούμενων συμπερασμάτων τους και δόθηκε έμφαση στον έλεγχο των εξωτερικών συνόρων, στην επιστροφή και την επανεισδοχή, την καταπολέμηση της εμπορίας και της διακίνησης ατόμων, την αυξημένη εξωτερική δράση, το σύμφωνο σχετικά με τη μετανάστευση και το άσυλο καθώς επίσης και τα δεδομένα όσον αφορά τις μεταναστευτικές ροές.³⁸

³⁷ Πολιτική της Ε.Ε για τη μετανάστευση και το άσυλο (2023) Διαθέσιμο σε: <https://www.consilium.europa.eu/el/policies/eu-migration-policy/>

³⁸ Χρονολόγιο-Πολιτική της Ε.Ε για τη μετανάστευση και το άσυλο (2023). Διαθέσιμο σε: <https://www.consilium.europa.eu/el/policies/eu-migration-policy/migration-timeline/>

3.2 ΠΟΡΕΙΑ ΤΟΥ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΣΤΑ ΚΡΑΤΗ ΤΗΣ Ε.Ε

3.2.1 Αυστρία

Παρά το γεγονός ότι παρουσιάζονται σημαντικές αλλαγές στη μεταναστευτική ιστορία της χώρας οι οποίες τροποποίησαν τα μεταναστευτικά πρότυπα, η Αυστρία αποτελούσε χώρα αποστολής και υποδοχής μεταναστών. Υπάρχει σύνδεση του μεταναστευτικού φαινομένου και της μετανάστευσης των φιλοξενούμενων εργατών η οποία ξεκινά τη δεκαετία του 1960. Οι χώρες από τις οποίες προέρχονταν οι οικονομικοί μετανάστες είναι η Τουρκία και η πρώην Γιουγκοσλαβία. Οι μετανάστες από τα συγκεκριμένα κράτη αποτελούν τον αλλοδαπό πληθυσμό της Αυστρίας. Κατά την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου η Αυστρία αποτελούσε χώρα ασύλου για τους μετανάστες οι οποίοι προέρχονταν από τα κομμουνιστικά κράτη της Ευρώπης. Η προέλευση μεταναστών από την Ανατολική Ευρώπη και η άφιξη προσφύγων από την πρώην Γιουγκοσλαβία από τη δεκαετία του 1990 και μετά, προκάλεσαν την αύξηση του πληθυσμού με ξένη υπηκοότητα στη χώρα.

Μεταναστευτική πολιτική της Αυστρίας

Μέχρι τη δεκαετία του 1990 η μεταναστευτική πολιτική της Αυστρίας βασιζόταν σε οικονομικούς υπολογισμούς. Μετά από απόφαση της αυστριακής κυβέρνησης ο καθορισμός των μεταναστευτικών εισροών ανατέθηκε σε διάφορες οργανώσεις οι οποίες απαρτίζονταν από εργαζόμενους και εργοδότες. Ωστόσο εξαιτίας μιας σειράς γεγονότων τα οποία συμπεριλάμβαναν αλλαγές στο πολιτικό σύστημα όπως πτώση των παραδοσιακών κομμάτων εξουσίας και προβολή των αντιπολιτευόμενων κομμάτων, η μετανάστευση αποτέλεσε το επίκεντρο του πολιτικού διαλόγου.

Στα τέλη της δεκαετίας του 1980 η άφιξη προσφύγων από τη Ρουμανία οι οποίοι ζητούσαν άσυλο προκάλεσε έναν έντονο δημόσιο διάλογο στον οποίο θίγονταν τα ζητήματα της μετανάστευσης και του ασύλου. Παράλληλα η Αυστρία ξεκίνησε να προσεγγίζει το μεταναστευτικό φαινόμενο ως ζήτημα ασφάλειας. Εξαιτίας των αυξημένων μεταναστευτικών εισροών οι οποίες προέρχονταν από την Ανατολική Ευρώπη και την πρώην Γιουγκοσλαβία ήταν απαραίτητη η ανάληψη ολοκληρωμένης μεταρρύθμισης της μεταναστευτικής νομοθεσίας. Επιπλέον ένας άλλος λόγος που καθιστά απαραίτητη τη μεταρρύθμιση είναι η ανεπάρκεια του υφιστάμενου νομικού πλαισίου για τη μετανάστευση ως προς την αντιμετώπιση της παρουσίας των μεταναστών.

Προς το τέλος της δεκαετίας του 1990 η Αυστρία εξαιτίας της γεωγραφικής της θέσης αποτέλεσε ένα από τα βασικά κράτη υποδοχής αιτούντων άσυλο στην Ευρώπη. Το 2005 η μεταναστευτική νομοθεσία υπέστη κάποιες τροποποιήσεις οι οποίες αφορούσαν ρυθμίσεις όσον αφορά το άσυλο, τα μέτρα αστυνόμευσης και το καθεστώς παραμονής. Η μεταρρύθμιση της μεταναστευτικής νομοθεσίας ήταν απαραίτητη έτσι ώστε να επιτευχθεί εναρμόνιση με την κοινοτική νομοθεσία και παράλληλα επικροτεί τις δράσεις των κρατικών οργάνων όσον αφορά την αντιμετώπιση της παράνομης ή άτυπης μετανάστευσης.

Το 2005 υπήρξε τροποποίηση του Νόμου περί Ιθαγένειας. Η ιθαγένεια θεωρήθηκε σημαντικός σύνδεσμος του μεταναστευτικού καθεστώτος και οι βασικοί στόχοι της μεταρρύθμισης ήταν οι εξής: 1) Ρύθμιση της νομοθεσίας περί ιθαγένειας σε σχέση με τη μεταναστευτική νομοθεσία, 2) Επιβολή αυστηρότερων κριτηρίων για την απόκτηση ιθαγένειας με βασικές προϋποθέσεις τους επαρκείς οικονομικούς πόρους και το λευκό ποινικό μητρώο και τέλος 3) σύνδεση της απόκτησης ιθαγένειας με τη γλωσσική επάρκεια των μεταναστών.

Όσον αφορά τη μετανάστευση στο δημόσιο λόγο και τα ΜΜΕ, αξίζει να σημειωθεί, ότι σε αντίθεση με τις δεκαετίες του 1970 και του 1980 όπου το μεταναστευτικό φαινόμενο θεωρούνταν κάτι αμελητέο, τη δεκαετία του 1990 αναδείχτηκε σε μείζον θέμα. Γενικότερα είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι αναπτύσσονται στάσεις εχθρικές και ξενοφοβικές απέναντι στους μετανάστες. Ωστόσο μετά από μια σειρά γεγονότων δόθηκε έμφαση στους αιτούντες άσυλο από τη Ρουμανία. Ενώ διατηρούνταν μια θετική στάση απέναντι στους πρόσφυγες από την Ανατολική Ευρώπη λόγω της θυματοποίησης τους από την κομμουνιστική εξουσία, ο δημόσιος λόγος ο οποίος αφορούσε τους Ρουμάνους τόνιζε σε μεγάλο βαθμό την ανέχεια, την αδυναμία όσον αφορά την οικονομική ανάπτυξη της χώρας τους καθώς επίσης και την ενδημική βία που κυριαρχούσε στη Ρουμανία.

Τη δεκαετία του 1990 η ενσωμάτωση απέκτησε ισχυρή βαρύτητα στο δημόσιο λόγο. Σε γενικές γραμμές παρουσιάζονται κάποιες αδυναμίες από την πλευρά των μεταναστών όσον αφορά την ενσωμάτωσή τους εξαιτίας της απροθυμίας τους. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η μουσουλμανική κοινότητα της Αυστρίας για την οποία έγινε αναφορά στο δημόσιο διάλογο εξαιτίας της αδυναμίας ενσωμάτωσης της, της ανισότητας των δύο φύλων καθώς επίσης και των έμφυλων ρόλων.

Εν κατακλείδι, παρά τις αποδείξεις οι οποίες καταδεικνύουν ότι η Αυστρία αποτελεί μια χώρα μετανάστευσης, η επίσημη γραμμή της δεν φαίνεται να συμβαδίζει με αυτό. Παρόλο που η κυβέρνηση είναι προσηλωμένη στην υλοποίηση του στόχου της ενσωμάτωσης, η ενσωμάτωση θεωρείται υποχρέωση και όχι μια διαδικασία η οποία είναι απαραίτητη για την αυστριακή κοινωνία. Η συμμετοχή των μεταναστών στη δημόσια σφαίρα είναι χαμηλή και οι μετανάστες θεωρούνται περιθωριακές ομάδες από την αυστριακή κοινωνία. Ωστόσο υφίστανται κάποιες αλλαγές όσον αφορά τις αντιλήψεις που επικρατούν σχετικά με τους μετανάστες, οι οποίες οφείλονται σε πολιτικές, οικονομικές και κοινωνιολογικές εξελίξεις. Οι εξελίξεις αυτές σχετίζονται με την εμφάνιση μεταναστευτικών οργανώσεων και με την αύξηση του αριθμού των πολιτογραφημένων μεταναστών. Παρόλα αυτά η μεταναστευτική πολιτική αδυνατεί να καθορίσει τα επίπεδα της μετανάστευσης και αποτελεί τροχοπέδη όσον αφορά την κατοχύρωση της ισότητας των δικαιωμάτων των μεταναστών.³⁹

Αξίζει να σημειωθεί ότι η τεταμένη κατάσταση που επικρατούσε όσον αφορά τις προτάσεις για την επίλυση της μεταναστευτικής κρίσης στην Ευρώπη αποτέλεσε το υπόβαθρο για την ανάληψη από την πλευρά της Αυστρίας μιας νέας νομοθετικής πρωτοβουλίας. Στις 8 Ιουνίου του 2017 ένας νέος νόμος για την ένταξη τέθηκε σε

³⁹ Τριανταφυλλίδου, Α., Γρώπα, Ρ, ο.π., 2009, σ. 80-81

ψηφοφορία. Οι λύσεις που περιλάμβανε συνδέονταν με κάποια χαρακτηριστικά της αυστριακής μεταναστευτικής πολιτικής. Στόχος της θέσπισης του συγκεκριμένου νόμου ήταν η διευκόλυνση της ένταξης ατόμων χωρίς αυστριακή υπηκοότητα στην αυστριακή κοινωνία. Γενικότερα επι σειρά ετών η στάση της Αυστρίας απέναντι στις μεταβαλλόμενες συνθήκες υπήρξε παθητική. Υπήρξε έλλειψη σαφώς καθορισμένων στόχων όσον αφορά τη μεταναστευτική πολιτική. Παρόλα αυτά τα τελευταία χρόνια παρατηρούνται κάποιες αλλαγές οι οποίες συνδέονται με κάποιες νομικές μεταρρυθμίσεις με αποτέλεσμα το αυστριακό κράτος να είναι πλέον πιο ενεργό.⁴⁰

3.2.2 Γαλλία - Μεταναστευτική πολιτική Γαλλίας

Η Γαλλία αποτελεί χώρα υποδοχής μεταναστών και παρόλο που δεν υφίστανται αλλαγές στο ποσοστό των μεταναστών από το 1975 και μετά, έχουν σημειωθεί ριζικές αλλαγές που αφορούν το μεταναστευτικό φαινόμενο εν γένει. Η γαλλική πολιτική ήταν συνδεδεμένη με το ρεπουμπλικανισμό και υπήρχαν προσδοκίες ότι οι μετανάστες θα αποκτήσουν ισότιμη πρόσβαση σε όλους τους θεσμούς του γαλλικού κράτους. Ο γαλλικός Νόμος περί Αλλοδαπών το 1998 καθορίζει το δικαίωμα διαμονής των μεταναστών στο γαλλικό κράτος. Ωστόσο όσον αφορά κάποιες συγκεκριμένες μεταναστευτικές ομάδες, η Γαλλία έχει συνάψει ειδικές συμφωνίες με τις χώρες καταγωγής τους.

Το 1984 αναγνωρίστηκε από τη γαλλική κυβέρνηση ότι η μετανάστευση ως φαινόμενο δεν ήταν κάτι το προσωρινό και δόθηκε το δικαίωμα σε μετανάστες να αποκτήσουν άδεια παραμονής διάρκειας δέκα ετών εφόσον έχουν οι ίδιοι εξασφαλίσει τρία έτη νόμιμης διαμονής. Ωστόσο από τη δεκαετία του 1990 και μετά το φαινόμενο της μετανάστευσης αντιμετωπίζεται με επιφυλακτικότητα από την κοινή γνώμη και τους αρμόδιους φορείς. Η μετανάστευση ως φαινόμενο θεωρήθηκε ότι είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με θέματα ασφαλείας τα οποία σχετίζονται τόσο με την απειλή η οποία υποτίθεται ότι δημιουργείται στο χώρο της οικονομίας για τις εργασιακές θέσεις των Γάλλων όσο και με τη διεθνή τρομοκρατία. Έτσι ξεκίνησαν να υιοθετούνται ξενοφοβικές στάσεις.

Ο νόμος ο οποίος ψηφίστηκε το 1998 συνέβαλε στη διευκόλυνση της οικογενειακής επανένωσης ενώ για κάποιες ειδικές κατηγορίες όπως είναι οι φοιτητές, οι συνταξιούχοι, οι ερευνητές και οι καλλιτέχνες οι οποίοι ταξιδεύουν από τη χώρα καταγωγής τους με προορισμό τη Γαλλία θεσμοθετήθηκαν ειδικές άδειες. Σύμφωνα με τα σημερινά δεδομένα, η Γαλλία δεν αποτελεί χώρα μετανάστευσης για εργασιακούς λόγους και ο μόνος λόγος είτε παραμονής είτε εργασίας είναι η οικογενειακή επανένωση. Όσον αφορά τους πολίτες τρίτων χωρών υπάρχει περιορισμένη πρόσβαση στην αγορά εργασίας. Επιπλέον απαραίτητη προϋπόθεση για την απόκτηση άδειας διαμονής είναι η ασφάλιση.

Ένα σημαντικό χαρακτηριστικό των μεταναστευτικών ροών προς τη Γαλλία είναι το κίνημα των μεταναστών «χωρίς χαρτιά» οι οποίοι προέρχονται από την Αφρική. Η

⁴⁰ Legal Aspects of Austrian Migration Policy (2023) Διαθέσιμο σε: http://bsp.uwb.edu.pl/wp-content/uploads/2023/03/213_Book-bsp-28-1.pdf

εμφάνιση του κινήματος αυτού χρονολογείται το 1996 όπου 300 Αφρικανοί οι οποίοι κατάγονταν από τη Σενεγάλη και το Μάλι προέβησαν στην κατάληψη μιας εκκλησίας στο Παρίσι με στόχο τη νομιμοποίησή τους από τη γαλλική κυβέρνηση. Παρά το γεγονός ότι υπήρξε διαμεσολάβηση από μια ομάδα επιστημόνων, δικηγόρων και άλλων προσωπικοτήτων με σκοπό την επίλυση των διαφορών, η γαλλική κυβέρνηση απέρριψε τα αιτήματα τους. Έτσι ακολούθησαν απεργίες πείνας, καταλήψεις και εξεγέρσεις με αποτέλεσμα να κριθεί απαραίτητη η αστυνομική επέμβαση. Έγιναν συλλήψεις αλλά εξαιτίας της βιαιότητας της αστυνομικής επέμβασης δημιουργήθηκε ένα κύμα διαμαρτυριών, στήριξης και διαδηλώσεων το οποίο τασσόταν υπέρ των καταληψιών.

Το κίνημα των μεταναστών «χωρίς χαρτιά» απασχόλησε ιδιαίτερα τη Γαλλία καθώς ανέδειξε το διαχωρισμό στον οποίο προβαίνει το γαλλικό κράτος όσον αφορά τους πολίτες της Ε.Ε και τους πολίτες τρίτων χωρών. Η συζήτηση γύρω από αυτό το θέμα περιλάμβανε θέματα υπηκοότητας, ένταξης και αποκλεισμού. Οι εξεγέρσεις οι οποίες έλαβαν χώρα στα αστικά κέντρα αποτέλεσαν την πιο σημαντική μορφή εξέγερσης μαζί με αυτήν που συνέβη το Μάιο του 1968 στη Γαλλία. Η αιτία αυτών των εξεγέρσεων ήταν η πολιτική που ακολουθούσε η αστυνομία απέναντι στους νέους μετανάστες. Τα ΜΜΕ παρουσίασαν το φαινόμενο της βίας ως απόρροια των διακρίσεων τις οποίες είχαν υποστεί οι μετανάστες όσον αφορά τη στέγαση και την εργασία. Το 2005 σύμφωνα με το διάγγελμα του Γάλλου Προέδρου Σιράκ, η κοινωνική κατάσταση η οποία επικρατούσε ήγειρε αμφιβολίες όσον αφορά την αποτελεσματικότητα της γαλλικής κυβερνητικής πολιτικής. Γι' αυτό αποτελούσε αδήριτη ανάγκη να εφαρμοστούν οι αρχές της ισότητας και της αλληλεγγύης.

Όσον αφορά τα δικαιώματα των μεταναστών είναι σημαντικό να αναφερθεί το νομικό πλαίσιο το οποίο ισχύει. Σε αντίθεση με άλλα κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η απόκτηση υπηκοότητας στη Γαλλία δεν είναι συνδεδεμένη με δυσκολίες. Βασική προϋπόθεση για την απόκτηση πολιτικών δικαιωμάτων για τους αλλοδαπούς είναι η απόκτηση ιθαγένειας. Προτού την αποκτήσουν τους παραχωρείται το δικαίωμα συμμετοχής σε εργατικά σωματεία και απεργίες αλλά η δραστηριότητά τους υπόκειται σε κάποιους περιορισμούς.

Στη Γαλλία μπορεί να εντοπίσει κανείς το χάσμα που επικρατεί ανάμεσα στο δικαίωμα εργασίας των αλλοδαπών και το δικαίωμα εκπροσώπησης τους στα κοινά. Τη δεκαετία του 1990 δημιουργήθηκαν μεταναστευτικά συμβούλια των οποίων ο ρόλος ήταν μόνο συμβουλευτικός. Παρόλα αυτά υπάρχει η δυνατότητα σύνδεσης των μεταναστών με τις διαδικασίες λήψης πολιτικών αποφάσεων. Στους οικονομικούς μετανάστες οι οποίοι προέρχονταν από χώρες οι οποίες βρίσκονταν εκτός των ορίων της Ε.Ε, παραχωρούνταν περιορισμένα πολιτικά δικαιώματα στη χώρα καταγωγής τους.

Το 1981 με την εκλογή του Μιτεράν έγιναν κάποιες αλλαγές όσον αφορά την πολιτική η οποία υιοθετούνταν απέναντι στους μετανάστες. Παρά το γεγονός ότι οι στόχοι δεν τροποποιήθηκαν και παρέμειναν στο ίδιο μοτίβο το οποίο συνδεόταν με την απαγόρευση της εισόδου των νέων μεταναστών και την ενσωμάτωση όσων βρίσκονταν ήδη εντός του γαλλικού κράτους, επήλθαν αλλαγές σε κάποιες ρυθμίσεις. Αρχικά διευρύνθηκε το δικαίωμα της οικογενειακής επανένωσης και παράλληλα θεσμοθετήθηκε απαγόρευση όσον αφορά την απέλαση των νέων μεταναστών. Επίσης

τέθηκαν σε ψηφοφορία διάφοροι νόμοι οι οποίοι αποσκοπούσαν στην κατοχύρωση ισότητας μεταξύ αλλοδαπών και Γάλλων πολιτών. Όλα αυτά αποκαλύπτουν διάφορες πτυχές του μεταναστευτικού φαινομένου στη Γαλλία και θίγουν ενδελεχώς το ζήτημα της πολιτικής, κοινωνικής και πολιτισμικής νομιμοποίησης των μεταναστών.

Όσον αφορά τα πολιτικά δικαιώματα των μεταναστών αξίζει να σημειωθεί ότι υπήρξε κινητοποίηση από την πλευρά τους με σκοπό την απόκτηση και την άσκηση των συγκεκριμένων δικαιωμάτων. Ωστόσο πολλοί μετανάστες οι οποίοι προέρχονταν από χώρες εκτός των ορίων της Ε.Ε όπως είναι το Μαρόκο και η Αλγερία απαίτησαν την κατοχύρωση των κοινωνικών και συνδικαλιστικών δικαιωμάτων καθώς θεώρησαν ότι συνδέονται άμεσα με το δικαίωμα της ελεύθερης έκφρασης το οποίο είναι από τα πιο σημαντικά.

Ωστόσο η πολιτική τάξη της Γαλλίας είναι αρνητικά διακείμενη όσον αφορά το ζήτημα των πολιτικών δικαιωμάτων καθώς θεωρεί ότι το μορφωτικό επίπεδο των μεταναστών δεν επαρκεί για την άσκηση τους και διατυπώνει το επιχείρημα ότι η παραχώρηση δικαιώματος ψήφου θα πρέπει ν' αποτελεί ένα είδος επιβράβευσης για την κοινωνικοποίηση του μετανάστη στη χώρα υποδοχής. Παρά τον αποκλεισμό τους από την πολιτική σκηνή, το ζήτημα των μεταναστών απασχολεί σε σημαντικό βαθμό τον πολιτικό λόγο.

Επιπλέον ένα άλλο ζήτημα το οποίο είναι σημαντικό ν' αναλυθεί είναι αυτό που αφορά τη χρήση της μαντίλας. Η πολιτισμική ομοιομορφία αποτελεί βασική προϋπόθεση ενσωμάτωσης στη γαλλική κοινωνία. Ωστόσο η εξάπλωση του ισλαμικού φονταμενταλισμού αποτελεί φόβο ο οποίος πυροδοτεί εντάσεις στη γαλλική κοινωνία. Η χρήση της μαντίλας αποτελεί ένα σοβαρό πολιτικό ζήτημα το οποίο είχε διχάσει τα κόμματα της Γαλλίας καθώς θεωρούνταν ότι αντιβαίνει στη γαλλική αρχή της κοσμικότητας του εκπαιδευτικού συστήματος. Οι τοποθετήσεις των κομμάτων ήταν υπέρ της απαγόρευσης της χρήσης της μαντίλας καθώς θεωρήθηκε ακραίο θρησκευτικό σύμβολο το οποίο συνιστά απειλή για την κοσμικό χαρακτήρα του εκπαιδευτικού συστήματος.

Όσον αφορά τη μετανάστευση στο δημόσιο λόγο και τα ΜΜΕ, είναι εξαιρετικής σημασίας να τονιστεί ότι στο επίκεντρο της πολιτικής συζήτησης βρίσκονται πάρα πολλά ζητήματα και κυρίως αυτό που αφορά τη χρήση της μαντίλας. Το ζήτημα αυτό απασχόλησε ιδιαίτερα τα ΜΜΕ καθώς το 2004 θεσμοθετήθηκε νόμος ο οποίος απαγορεύει τη χρήση της μαντίλας και οποιοδήποτε άλλου είδους θρησκευτικό σύμβολο τα οποία αποκλείονται από τη δημόσια ζωή λόγω της κοσμικότητας του κρατικού συστήματος το οποίο υποστηρίζει ότι η θρησκεία αποτελεί κομμάτι της ιδιωτικής ζωής.

Παράλληλα ένα άλλο θέμα το οποίο προσελκύει το ενδιαφέρον των ΜΜΕ είναι η ανάδειξη των μεταναστών ως λύση στο δημογραφικό πρόβλημα της Γαλλίας. Τα ΜΜΕ συνδέουν αυτό το επιχείρημα με δύο κατευθυντήριες γραμμές. Η πρώτη σχετίζεται με το ότι η είσοδος των μεταναστών αποτελεί λύση όσον αφορά την έλλειψη εργατικού δυναμικού και η δεύτερη ότι αποτελεί λύση όσον αφορά τη γήρανση του πληθυσμού. Σύμφωνα με τα στοιχεία που έχουν συλλεχθεί οι κύριοι λόγοι οι οποίοι ωθούν τα άτομα στη μετανάστευση δεν είναι οικονομικοί καθώς μεγαλύτερη κινητικότητα παρουσιάζεται

στη μεσαία τάξη και σε άτομα μικρότερης ηλικίας. Εν κατακλείδι, η πολιτική ενσωμάτωσης των μεταναστών αποτελεί ένα θέμα το οποίο πρέπει να επανεξεταστεί ενδελεχώς από το γαλλικό κράτος καθώς η διαχείριση του μεταναστευτικού φαινομένου γίνεται σύμφωνα με τις προτεραιότητες της εκάστοτε κυβέρνησης.⁴¹

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το εξής: Η κυβέρνηση Μακρόν το 2019 αποφάσισε την αυστηροποίηση της μεταναστευτικής πολιτικής της Γαλλίας καθώς θεώρησε ότι το γαλλικό κράτος δεν μπορεί να δέχεται μαζικές εισροές μεταναστών χωρίς την ύπαρξη κάποιων προϋποθέσεων. Σύμφωνα με τα στοιχεία τα οποία δημοσιεύτηκαν, οι παράνομοι μετανάστες θα πρέπει να απομακρύνονται. Στόχος είναι η ανάκτηση του ελέγχου της μεταναστευτικής πολιτικής έτσι ώστε να προωθείται η πραγματοποίηση ξεκάθαρων επιλογών όσον αφορά την υποδοχή και την ενσωμάτωση των μεταναστών. Η νέα πολιτική είναι αρκετά περιοριστική όσον αφορά τη χορήγηση βίζας αλλά και την πρόσβαση στο δημόσιο σύστημα υγείας. Παράλληλα προωθείται η επαγγελματική μετανάστευση καθώς στόχος είναι η ικανοποίηση των αναγκών σε σχέση με την αγορά εργασίας και η αντιμετώπιση των ελλείψεων. Σύμφωνα με τα στοιχεία της εθνικής στατιστικής υπηρεσίας, το 2021 οι μετανάστες αποτελούσαν το ένα δέκατο του πληθυσμού της χώρας. Γι' αυτό και στόχος της γαλλικής κυβέρνησης είναι η ψήφιση ενός μεταναστευτικού νόμου ο οποίος θα προβλέπει την απέλαση των παράνομων μεταναστών.⁴²

3.2.3 Γερμανία

Όσον αφορά τη μετανάστευση στη Γερμανία είναι αξιοσημείωτο ότι η πολιτική ηγεσία της χώρας απέρριπτε τον ισχυρισμό ότι υπάρχουν μετανάστες εντός των ορίων της γερμανικής επικράτειας και κατονόμαζε την εισροή μεταναστών ως παλιννόστηση ομογενών ή ως φιλοξενία δικαιούχων ασύλου και προσφύγων. Ωστόσο σύμφωνα με τα αριθμητικά δεδομένα ένα σημαντικό ποσοστό του πληθυσμού που κατοικεί στη Γερμανία κατάγεται από άτομα τα οποία είχαν μεταναστεύσει εκεί. Το 2005 χάρη στην ψήφιση του Νόμου περί Μετανάστευσης, η μετανάστευση αναγνωρίστηκε ως ένα υπαρκτό φαινόμενο και θεωρήθηκαν αναγκαίοι οι κατάλληλοι χειρισμοί με σκοπό τη διαχείρισή του.

Παράλληλα στο επίκεντρο των συζητήσεων βρίσκονται και ζητήματα ενσωμάτωσης τα οποία αφορούν τις κακές σχολικές επιδόσεις των παιδιών των μεταναστών, το υψηλό ποσοστό ανεργίας των αλλοδαπών καθώς επίσης και κρούσματα βίας σε περιοχές με μετανάστες. Τα ζητήματα αυτά ενίσχυαν τις πεποιθήσεις που επικρατούσαν σύμφωνα με τις οποίες το μεταναστευτικό φαινόμενο αποτελεί ένα μείζον πρόβλημα, οι πολιτικές ενσωμάτωσης δεν έχουν υιοθετηθεί πλήρως και πρέπει οπωσδήποτε να ακολουθηθεί μια πιο αυστηρή μεταναστευτική πολιτική. Ωστόσο τα συγκεκριμένα προβλήματα αποτέλεσαν απόρροια των πολιτικών μη ενσωμάτωσης οι οποίες αποσκοπούσαν στον

⁴¹ Τριανταφυλλίδου, Α. , Γρώπα, Ρ, ο.π., 2009, σ.128-129

⁴² Γαλλία: Αυστηρότερο πλαίσιο για τη μετανάστευση (2019) Διαθέσιμο σε: <https://www.naftemporiki.gr/kosmos/902776/gallia-afstirotero-plaisio-gia-ti-metanastefsi/>

έλεγχου και τη διαχείριση του μεταναστευτικού φαινομένου. Παρόλο που πλέον παραχωρείται σε πολλούς μετανάστες το δικαίωμα ασφαλούς διαμονής, οι πολιτικές περιθωριοποίησης τους στερούσαν αρχικά το δικαίωμα στην αγορά εργασίας καθώς επίσης και ορισμένα πολιτικά και κοινωνικά δικαιώματα και ακόμη και σήμερα τα δικαιώματα διαμονής τους θεωρούνται επισφαλή.

Μεταναστευτική πολιτική Γερμανίας

Την περίοδο της εκβιομηχάνισης, το δεύτερο μισό του 19^{ου} αιώνα το γερμανικό κράτος αποτέλεσε χώρο υποδοχής μεταναστών. Μετά το Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο πραγματοποιήθηκε η εγκατάσταση εκατομμυρίων γερμανών προσφύγων οι οποίοι προέρχονταν από περιοχές της Γερμανίας, στα δύο νέα γερμανικά κράτη τα οποία είχαν μόλις συσταθεί. Η πολιτική η οποία ακολουθήθηκε από αυτά τα κράτη όσον αφορά τη διαχείριση του μεταναστευτικού φαινομένου ήταν διαφορετική. Όσον αφορά τη Λαϊκή Δημοκρατία της Γερμανίας, τα σύνορα ήταν αρχικά κλειστά αλλά άνοιξαν στις αρχές της δεκαετίας του 1980 λόγω της έλλειψης εργατικού δυναμικού με αποτέλεσμα την εισαγωγή μεταναστών από διάφορα κράτη όπως η Πολωνία, η Κούβα και το Βιετνάμ. Όσον αφορά την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, γινόταν δεκτή η εισροή ατόμων από τη ΛΔΓ τα οποία μετακινούνταν για οικονομικούς, κοινωνικούς και πολιτικούς λόγους. Παράλληλα από το 1955 και μετά τέθηκαν σε εφαρμογή τα προγράμματα προσέλκυσης φιλοξενούμενων εργατών.

Το 1990 ο Νόμος περί Αλλοδαπών τροποποιήθηκε ριζικά. Μετά από αυτό οι στόχοι της μεταναστευτικής πολιτικής ήταν η απαγόρευση της εισόδου των μεταναστών από περιοχές εκτός των ορίων της Ε.Ε και η προώθηση της ενσωμάτωσης των μεταναστών οι οποίοι ήταν ήδη νόμιμοι κάτοικοι. Ο νόμος αυτός συνέβαλε στην κατοχύρωση κάποιων νομικών δικαιωμάτων των μεταναστών και στην κατάργηση των διευρυμένων εξουσιών των τοπικών αρχών. Οι μεταναστευτικές προκλήσεις τις οποίες καλούνταν να αντιμετωπίσει η Γερμανία ήταν πολλές και συνδέονταν με την κατάρρευση των κομμουνιστικών καθεστώτων της Ανατολικής Ευρώπης. Η πτώση του Τείχους του Βερολίνου αποτέλεσε ένα σημαντικό ορόσημο για τη μεταναστευτική ιστορία της Γερμανίας.

Όσον αφορά τα δικαιώματα των μεταναστών και τη συμμετοχή τους στη δημόσια ζωή είναι σημαντικό ν' αναφερθεί ότι ο Θεμελιώδης Νόμος και κάποιοι άλλοι ειδικοί νόμοι καθορίζουν το ισχύον νομικό πλαίσιο. Τα πολιτικά δικαιώματα παρέχονται σε μετανάστες γερμανικής καταγωγής. Ωστόσο οι ξένοι πολίτες οι οποίοι δεν έχουν γερμανική υπηκοότητα δεν μπορούν να έχουν πλήρη πολιτικά δικαιώματα. Παρόλα αυτά ο Θεμελιώδης Νόμος κατοχυρώνει την απαγόρευση των διακρίσεων και τη διατήρηση ενός κράτους δικαίου. Έτσι επιτρέπεται η πρόσβαση των μεταναστών σε υπηρεσίες κοινωνικών και νομικών θεσμών παρόλο που όσον αφορά τη χρήση του δικαιώματος αυτού, υφίστανται κάποιοι περιορισμοί.

Είναι εξαιρετικής σημασίας να επισημανθεί ότι όσον αφορά τα θεμελιώδη και ατομικά δικαιώματα, σύμφωνα με το άρθρο 5 του Θεμελιώδους Νόμου, στους ξένους πολίτες οι οποίοι δεν έχουν τη γερμανική υπηκοότητα, παρέχεται το δικαίωμα ελευθερίας του λόγου, του τύπου και της πληροφόρησης. Όσον αφορά το δικαίωμα εκπροσώπησης

στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων σε τοπικό επίπεδο τη δεκαετία του 1970 επιτράπη η σύσταση συμβουλίων αλλοδαπών των οποίων η λειτουργία έγινε πιο εξειδικευμένη σε επίπεδο ομόσπονδων κρατιδίων.

Παράλληλα όσον αφορά το δικαίωμα εκπροσώπησης στα εργατικά συμβούλια, σύμφωνα με τη μεταρρύθμιση του συνταγματικού νόμου κατοχυρώθηκε για όλους τους αλλοδαπούς το δικαίωμα του εκλέγειν και του εκλέγεσθαι σε αυτά. Τέλος όσον αφορά το δικαίωμα του συνέρχεσθαι και της σύστασης συλλόγων, αυτό παραχωρείται αποκλειστικά στους Γερμανούς πολίτες. Παρόλα αυτά και στους ξένους πολίτες προσφέρεται η δυνατότητα σύστασης συλλόγων, άσκησης πολιτικής δραστηριότητας και συμμετοχής σε οργανώσεις.

Παρόλο που είχε δημιουργηθεί ένα είδος επιφυλακτικότητας όσον αφορά τις οργανώσεις των μεταναστών, οι εξελίξεις σε πολιτικό και κοινωνικό επίπεδο ώθησαν τις αρχές να προβούν στη θέσπιση μέτρων τα οποία θα προωθούσαν τη συμμετοχή των μεταναστών σε διάφορες οργανώσεις. Η ακαδημαϊκή κοινότητα επικεντρώθηκε στο ζήτημα της συμμετοχής των μεταναστών στη δημόσια ζωή προς το τέλος της δεκαετίας του 1970. Πολλές επιστημονικές μελέτες οι οποίες εκπονήθηκαν εξέταζαν και ανέλυαν γενικές μορφές συμμετοχής, πρότυπα συμμετοχής και μεταναστευτικές οργανώσεις.

Όσον αφορά τη μετανάστευση στο δημόσιο λόγο και τα ΜΜΕ είναι σημαντικό να τονιστεί, ότι το ζήτημα αντιμετώπισης της μαζικής εισροής μεταναστών αποτελούσε το κύριο θέμα στο δημόσιο διάλογο τη δεκαετία του 1990. Ωστόσο παρά το γεγονός ότι η παρουσία των αλλοδαπών γινόταν αποδεκτή, η μετανάστευση αποτελούσε ένα αμφιλεγόμενο ζήτημα. Παρόλο που η ορθή διαχείριση του μεταναστευτικού φαινομένου θεωρούνταν αναγκαία, μια σειρά από γεγονότα προκάλεσε σημαντικές ανισορροπίες. Η απόρριψη των προτάσεων οι οποίες προωθούσαν μια φιλελεύθερη μεταναστευτική πολιτική επιβεβαιώνει την άποψη ότι η Γερμανία αποτελούσε ένα κράτος το οποίο θεωρούσε ότι η μετανάστευση είναι απειλή. Σύμφωνα με διάφορες μελέτες η ειδησεογραφία των γερμανικών ΜΜΕ πρόβαλλε μια αρνητική εικόνα της μετανάστευσης επικροτώντας την αρνητική στάση η οποία είχε υιοθετηθεί από την κοινή γνώμη απέναντι στους ξένους.

Όσον αφορά τους μελλοντικούς μετανάστες της Γερμανίας αξίζει να σημειωθεί ότι σύμφωνα με το Νόμο περί Διαμονής του 2005, οι μελλοντικοί μετανάστες για τους οποίους το γερμανικό κράτος θα αποτελέσει χώρα υποδοχής θα έχουν μακροχρόνια προοπτική διαμονής. Παράλληλα η ενσωμάτωση τους θα είναι πλήρως συνυφασμένη με την παρακολούθηση οργανωμένων προγραμμάτων γλωσσικής εκμάθησης. Παρόλο που επί σειρά ετών η Γερμανία εφάρμοζε μια περιοριστική πολιτική λόγω της υψηλής ανεργίας, στο μέλλον ίσως γίνουν κάποιες τροποποιήσεις όσον αφορά τη μεταναστευτική πολιτική.⁴³

Σύμφωνα με τα στοιχεία τα οποία δημοσιεύτηκαν πρόσφατα, το γερμανικό κράτος αποφάσισε να προωθήσει την εισροή μεταναστών και προσφύγων. Γίνεται αναθεώρηση του Νόμου περί Μετανάστευσης και Πολιτογράφησης έτσι ώστε η χώρα να μετατραπεί σε μια κοινωνία μεταναστών και να αποτελέσει πόλο έλξης για εργαζόμενους από τρίτα κράτη. Η αύξηση μεταναστών τα τελευταία χρόνια συνέπιπτε

⁴³ Τριανταφυλλίδου, Α. , Γρώπα, Ρ, ο.π., 2009, σ.156-157

χρονικά με την αύξηση των κενών θέσεων εργασίας. Έτσι η Γερμανία προώθησε την παροχή περισσότερων ευκαιριών στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης. Επιπλέον το γερμανικό κράτος αποφάσισε να διευκολύνει τις διαδικασίες όσον αφορά την απόκτηση της γερμανικής υπηκοότητας. Στόχος του συγκεκριμένου νομοσχεδίου το οποίο θα τεθεί προς ψήφιση τους επόμενους μήνες είναι η ενίσχυση του εργατικού δυναμικού της χώρας καθώς επίσης και η πλήρης ενσωμάτωση των μεταναστών στη γερμανική κοινωνία.⁴⁴

Παράλληλα είναι πολύ σημαντικό να γίνει αναφορά στη Συμφωνία για το Μεταναστευτικό η οποία είναι μια Συμφωνία μεταξύ Ε.Ε και Τουρκίας στην οποία είναι αναμειγμένη αρκετά και η Γερμανία. Σύμφωνα με τα στοιχεία ο πρωθυπουργός της Τουρκίας ζήτησε επικαιροποίηση της Συμφωνίας από τη γερμανίδα Καγκελάριο. Η Τουρκία έχει αποφασίσει να υιοθετήσει θετική στάση όσον αφορά το θέμα της Ανατολικής Μεσογείου και η συμβολή της Γερμανίας στην προώθηση των σχέσεων της με την Ε.Ε υπήρξε καθοριστική.⁴⁵

3.2.4 Δανία

Η Δανία αποτελεί ένα κράτος το οποίο ξεκίνησε ν' ασχολείται με το ζήτημα ενσωμάτωσης των μεταναστών στις αρχές της δεκαετίας του 1970. Παρόλα αυτά τη δεκαετία του 2000 είχαν προκληθεί εντάσεις στην κοινή γνώμη και την πολιτική ζωή της χώρας με αφορμή το ζήτημα αυτό. Αυτό συνέβη διότι το κόμμα που ανέλαβε τη διακυβέρνηση της χώρας προέβη σε ριζικές τροποποιήσεις όσον αφορά την πολιτική μετανάστευσης, γεγονός που επέφερε σημαντικές αλλαγές σε θεσμικό και διοικητικό επίπεδο. Αξίζει να σημειωθεί ότι υπήρξε σημαντική μείωση του αριθμού των μεταναστών οι οποίοι κατέφθαναν στη χώρα καθώς επίσης και των μέσων στήριξης για τη συμμετοχή τους στη δημόσια ζωή.

Μεταναστευτική Πολιτική Δανίας

Στα τέλη της δεκαετίας του 1960 και στις αρχές της δεκαετίας του 1970 λόγω της ραγδαίας ανάπτυξης της παγκόσμιας και εγχώριας βιομηχανίας, της διεύρυνσης του κράτους πρόνοιας και του δημόσιου τομέα της Δανίας καθώς επίσης και της απροθυμίας του εγχώριου εργατικού δυναμικού για την ανάληψη θέσεων χειρωνακτικής εργασίας, παρουσιάστηκε ένας πολύ σημαντικός αριθμός μεταναστών στη Δανία. Ωστόσο τη δεκαετία του 1970 η προσδοκία της δανέζικης κοινωνίας ήταν πλήρως συνυφασμένη με την πεποίθηση ότι η Δανία αποτελούσε χώρα υποδοχής

⁴⁴ Η Γερμανία θα διευκολύνει την εισροή μεταναστών και προσφύγων (2022) Διαθέσιμο σε: <https://www.euractiv.gr/section/koinoniki-eyropi/news/i-germania-tha-dieykolynei-tin-eisroi-metanaston-kai-prosfygon/>

⁴⁵ Νέα Συμφωνία για το Μεταναστευτικό θέλει ο Ερντογάν (2020) Διαθέσιμο σε: <https://www.iefimerida.gr/kosmos/nea-symfonia-gia-metanasteytiko-thelei-o-erntogan-ti-syzitise-me-tin-merkel>

μεταναστών προσωρινά. Έτσι η κυβέρνηση αποφάσισε την απαγόρευση της εισόδου των μεταναστών. Τη δεκαετία του 1980 υπήρξαν σημαντικές κινητοποιήσεις από την πλευρά των μεταναστών ενώ τη δεκαετία του 1990 κοινοποιήθηκε η απαίτησή τους προκειμένου να αναγνωριστούν ως εθνοτικές μειονότητες.

Όσον αφορά τα δικαιώματα των μεταναστών και τη συμμετοχή τους στη δημόσια ζωή, είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι υπάρχει σημαντική μεταστροφή στην πολιτική ενσωμάτωσης την οποία υιοθέτησε η Δανία. Αρχικά δίνεται στους νεοεισερχόμενους μετανάστες ένα έντυπο το οποίο τονίζει τη δυνατότητα άσκησης θρησκευτικών δικαιωμάτων και ίδρυσης συλλόγων. Παράλληλα γίνεται αναφορά στην ελευθερία του λόγου, την ελευθεροτυπία και τη θρησκευτική ελευθερία. Επιπλέον είναι απαραίτητο να τονιστεί ότι από το 1981 παρέχεται στους μετανάστες το δικαίωμα ψήφου στις εκλογές τοπικής αυτοδιοίκησης εφόσον έχουν συμπληρωθεί 3 χρόνια διαμονής στη χώρα. Τέλος εξασφαλίζεται η δυνατότητα συμμετοχής στο δημόσιο διάλογο μέσω των ΜΜΕ και μέσω ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών εκπομπών.

Όσον αφορά τη μετανάστευση στο δημόσιο λόγο και στα ΜΜΕ, αξίζει να επισημανθεί ότι σύμφωνα με τους μελετητές αναπαράγεται ένας προκατειλημμένος λόγος για τις εθνοτικές μειονότητες. Τα ζητήματα τα οποία απασχολούν τα ΜΜΕ και σχετίζονται με τους μετανάστες, συνδέονται κυρίως με το Ισλάμ. Σύμφωνα με τα άρθρα τα οποία δημοσιεύτηκαν, προβάλλεται μια πολύ αρνητική εικόνα για το Ισλάμ και τους μουσουλμάνους και θίγονται εξαιρετικής σημασίας ζητήματα όπως το θέμα των γκέτο, οι συμμορίες και η νεανική παραβατικότητα, ο ρόλος των μεταναστών και οι προκλήσεις που δημιουργούνται με τη συμμετοχή τους στην αγορά εργασίας.

Τέλος σύμφωνα με τις εξελίξεις των τελευταίων ετών, έχει δημιουργηθεί μια μορφή «Παράλληλης Κοινωνίας» η οποία πρακτικά συνεπάγεται τη στρόφη του μεταναστευτικού πληθυσμού προς το εσωτερικό της δικής του κοινότητας με στόχο τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης. Αυτή η κατάσταση είναι άκρως ανησυχητική καθώς επιτείνει τον οικονομικό και κοινωνικό αποκλεισμό και δυσχεραίνει τις πολιτικές ενσωμάτωσης.⁴⁶

Γενικότερα σύμφωνα με τα στοιχεία τα οποία δημοσιεύτηκαν το 2021, αξίζει να σημειωθεί ότι η μεταναστευτική πολιτική που υιοθετεί η Δανία τα τελευταία χρόνια είναι ιδιαίτερα σκληρή. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το γεγονός ότι τέθηκε σε ψηφοφορία ένας νόμος σύμφωνα με τον οποίο οι διαδικασίες των αιτούντων άσυλο θα ανατίθενται σε τρίτες χώρες. Η διαδικασία υποβολής αίτησης θα γίνεται στα σύνορα της Δανίας και στη συνέχεια η μεταφορά των ατόμων θα γίνεται αεροπορικώς στα σύνορα άλλων χωρών. Ωστόσο η Ε.Ε άσκησε κριτική στα σχέδια της δανικής κυβέρνησης καθώς θεωρεί ότι η διαδικασία αυτή δεν μπορεί να συσχετιστεί με τη νέα συμφωνία όσον αφορά τη μετανάστευση και το άσυλο.⁴⁷

⁴⁶ Τριανταφυλλίδου, Α., Γρώπα, Ρ, ο.π., 2009, σ.184-186

⁴⁷ Η αμφιλεγόμενη μεταναστευτική πολιτική της Δανίας (2021) Διαθέσιμο σε : <https://www.tovima.gr/2021/06/06/world/i-amfilegomeni-metanasteytiki-politiki-tis-danias/>

3.2.5 Ελλάδα

Δεδομένων των περιορισμένων μεταναστευτικών εισροών, η Ελλάδα αποτελούσε για πολλά χρόνια μια χώρα αποστολής μεταναστών. Οι περισσότεροι μετανάστες οι οποίοι κατέφταναν στη χώρα προέρχονταν κυρίως από τα Βαλκάνια, τη Μ. Ασία και την Αίγυπτο. Η έλευση των προσφύγων άσκησε θετική επίδραση στην οικονομία και το εμπόριο. Ωστόσο εξαιτίας της περιορισμένης οικονομικής ανάπτυξης, ένας μεγάλος αριθμός Ελλήνων αποφάσισε να μεταναστεύσει στη Βόρεια Ευρώπη, στις ΗΠΑ και την Αυστραλία. Παρόλα αυτά εξαιτίας της πετρελαϊκής κρίσης η οποία ώθησε τα κράτη της Βόρειας Ευρώπης να εφαρμόσουν περιοριστικές πολιτικές μετανάστευσης και των γεωγραφικών μεταβολών του 1989, η Ελλάδα μετατράπηκε σε χώρα υποδοχής μεταναστών οι οποίοι προέρχονταν από την Κεντρική Ευρώπη, τη Σοβιετική Ένωση και τον Τρίτο Κόσμο. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι τεράστιες εισροές μεταναστών δημιουργούν ένα ασαφές τοπίο το οποίο επισκιάζει η συγκεχυμένη μεταναστευτική πολιτική της χώρας όπως επίσης και το ποσοστό των μη κανονικών μεταναστών οι οποίοι εργάζονται παράνομα σε διάφορους τομείς.

Λόγω της έλλειψης ειδικού νομοθετικού πλαισίου στις αρχές της δεκαετίας του 1990, η Ελλάδα αντιμετώπισε σοβαρές δυσκολίες όσον αφορά τον έλεγχο και τη διαχείριση του μεταναστευτικού φαινομένου. Ο πρώτος νόμος ο οποίος ψηφίστηκε για την αντιμετώπιση της εισροής αλλοδαπών επεδίωκε τη μείωση της μετανάστευσης και την απέλαση των μη κανονικών μεταναστών. Ο συγκεκριμένος νόμος δυσχέραινε τη νόμιμη είσοδο των οικονομικών μεταναστών στη χώρα. Έτσι τα επόμενα χρόνια που ακολούθησαν ήταν πολύ δύσκολα καθώς παρατηρούνταν εισροή παράνομων μεταναστών οι οποίοι κατέφταναν στην Ελλάδα χωρίς χαρτιά και άδειες διαμονής.

Το πρώτο πρόγραμμα νομιμοποίησης μεταναστών το οποίο τέθηκε σε εφαρμογή το 1998 όρισε τις προδιαγραφές για τη δημιουργία ενός θεσμικού πλαισίου το οποίο θα συνέβαλε στη σωστή αντιμετώπιση του μεταναστευτικού φαινομένου. Το 2001, πριν την ολοκλήρωση του πρώτου προγράμματος νομιμοποίησης, ψηφίστηκε ένας νέος νόμος ο οποίος προέβλεπε την εφαρμογή ενός δεύτερου προγράμματος νομιμοποίησης και ο οποίος αποσκοπούσε στην προσέλκυση νέων μεταναστών. Παράλληλα την ίδια χρονιά η κυβέρνηση προέβη στην ανακοίνωση ενός τριετούς προγράμματος δράσης για την κοινωνική ένταξη των μεταναστών το οποίο επιδίωκε την ένταξη τους στην αγορά εργασίας και την πρόσβασή τους στις υπηρεσίες υγείας. Ωστόσο οι ακαδημαϊκοί, οι μη κυβερνητικές οργανώσεις και οι οργανώσεις των μεταναστών ασκούν κριτική στους νόμους οι οποίοι περιλαμβάνουν προγράμματα νομιμοποίησης των παράνομα διαμενόντων αλλοδαπών καθώς αγνοείται η πλειοψηφία των μη κανονικών μεταναστών και δεν ενσωματώνονται οι οδηγίες της Ε.Ε στην εθνική νομοθεσία.

Όσον αφορά τα δικαιώματα των μεταναστών και τη συμμετοχή στη δημόσια ζωή, είναι σημαντικό να τονιστεί ότι λόγω των οργανωτικών προβλημάτων που εμφάνισαν τα προγράμματα νομιμοποίησης, παρουσιάστηκαν σημαντικές δυσκολίες σε αυτό το ζήτημα. Παράλληλα μια σημαντική ιδιαιτερότητα όσον αφορά το ελληνικό κράτος έγκειται στο ότι οι μετανάστες διαχωρίζονται σε αλλοδαπούς και ομογενείς, πράγμα το οποίο σημαίνει ότι για τους ομογενείς ισχύουν ειδικά προνόμια. Επιπλέον, όσον αφορά

τη συμμετοχή στην πολιτική ζωή της χώρας, η παροχή του δικαιώματος εκλέγειν και εκλέγεσθαι σε εθνικό επίπεδο εξασφαλίζεται μόνο σε Έλληνες πολίτες.

Επιπροσθέτως, όσον αφορά τη μετανάστευση στο δημόσιο λόγο και τα ΜΜΕ, είναι εξαιρετικής σημασίας να επισημανθεί ότι τα θέματα τα οποία αφορούν τους μετανάστες και βρίσκονται στο επίκεντρο της ελληνικής ειδησεογραφίας, σχετίζονται κυρίως με την ανεργία των ημεδαπών και την αύξηση της εγκληματικότητας εξαιτίας της μαζικής εισροής μεταναστών. Ωστόσο από τις αρχές της δεκαετίας του 2000 έχει σημειωθεί σημαντική βελτίωση όσον αφορά την περιγραφή των μεταναστευτικών και μειονοτικών ζητημάτων από τα ΜΜΕ. Σύμφωνα με μία έρευνα η οποία αναφέρεται στη χρονική περίοδο από τα μέσα έως και τα τέλη της δεκαετίας του 1990, οι εφημερίδες και οι τηλεοπτικοί σταθμοί κατατάσσονται σε δύο κατηγορίες. Η πρώτη κατηγορία αναφέρεται σε ορισμένους ιδιωτικούς τηλεοπτικούς σταθμούς οι οποίοι ενστερνίζονται μια εθνικιστική και ξενοφοβική αντίληψη προβάλλοντας την Ελλάδα ως ένα κράτος ομοιογενές και η δεύτερη αναφέρεται στη δημόσια τηλεόραση και σε κάποιες αριστερές εφημερίδες οι οποίες επιδεικνύουν κάποιες ευαισθησίες στα ρεπορτάζ που κάνουν καθώς σχετίζονται με τα εθνοτικά ζητήματα και τις μειονότητες. Η πολιτική ορθότητα δεν αποτελεί στοιχείο το οποίο χαρακτηρίζει τα ΜΜΕ εν γένει. Παρόλο που τα περισσότερα μέσα ενημέρωσης τηρούν μια πιο ανοιχτή στάση, δεν ασκείται κάποιου είδους κριτική σε τηλεοπτικούς σταθμούς οι οποίοι τηρούν ξενοφοβική στάση.

Εν κατακλείδι, είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι στην έλευση του 21^{ου} αιώνα η ελληνική κοινωνία είχε διαφοροποιηθεί αρκετά συγκριτικά με τη δεκαετία του 1980. Παρά το γεγονός ότι έχει επιτευχθεί σύγκλιση μεταξύ Ελλάδας και Ε.Ε, το ελληνικό κράτος καλείται να αντιμετωπίσει τις οικονομικές και πολιτισμικές προκλήσεις της παγκοσμιοποίησης. Σε γενικές γραμμές, η εικόνα του μεταναστευτικού φαινομένου στην Ελλάδα είναι τρομερά απογοητευτική καθώς η χώρα δυσκολεύεται να αποτελέσει κράτος υποδοχής για τους αλλοδαπούς. Η μεταναστευτική πολιτική πρέπει να αναθεωρηθεί έτσι ώστε να επιτευχθεί ομαλά η ενσωμάτωση και η ένταξη των αλλοδαπών στην ελληνική κοινωνία. Επιπλέον είναι απαραίτητος ένας σωστός μεταναστευτικός σχεδιασμός και μια πολιτική ελέγχου του μεταναστευτικού φαινομένου έτσι ώστε να επιτευχθεί η διαχείριση των νόμιμων μεταναστών και να αποτραπεί η αύξηση του αριθμού των μη κανονικών μεταναστών.⁴⁸

Γενικότερα σύμφωνα με τα στοιχεία τα οποία δημοσιεύτηκαν, η ένταξη των μεταναστών δεν αποτέλεσε ποτέ προτεραιότητα για την ελληνική πολιτεία καθώς η μεταναστευτική πολιτική της χώρας τα τελευταία χρόνια επικεντρωνόταν στην προσπάθεια περιορισμού των μεταναστευτικών ροών και την ενίσχυση των διασυνοριακών ελέγχων. Αναμφίβολα η ίδρυση του Υπουργείου Μεταναστευτικής Πολιτικής το Νοέμβριο του 2016 λόγω των δυσκολιών διαχείρισης του μεταναστευτικού φαινομένου, αποτελεί μια θετική εξέλιξη. Παρόλα αυτά η μεταναστευτική πολιτική δεν μπορεί να επικεντρώνεται κυρίως στην αποτροπή και τον περιορισμό παραγκωνίζοντας τη

⁴⁸ Τριανταφυλλίδου, Α. , Γρώπα, Ρ, ο.π., 2009, σ.214-215

σημασία της ενίσχυσης της κοινωνικής συνοχής. Συνεπώς κρίνεται αναγκαίο να δοθεί προτεραιότητα σε μια πιο ολοκληρωμένη μακροπρόθεσμη πολιτική.⁴⁹

Τα τελευταία χρόνια παρουσιάζονται θετικές εξελίξεις καθώς πραγματοποιούνται αλλαγές όσον αφορά τη μεταναστευτική πολιτική της Ελλάδας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι νόμοι οι οποίοι έχουν θεσπιστεί με σκοπό την ενσωμάτωση των μεταναστών και την κατοχύρωση των δικαιωμάτων τους. Ένας πολύ σημαντικός νόμος είναι ο 4604/2019 ο οποίος προωθεί την ισότητα των φύλων και την αντιμετώπιση της έμφυλης βίας. Παράλληλα περιλαμβάνει κάποιες ρυθμίσεις οι οποίες αφορούν την απονομή ιθαγένειας. Επιπλέον ο νόμος 4686/2020 αποσκοπεί στη βελτίωση της μεταναστευτικής νομοθεσίας και την τροποποίηση κάποιων διατάξεων. Τέλος ένας πολύ σημαντικός νόμος είναι ο 4825/2021 ο οποίος περιλαμβάνει ρυθμίσεις όσον αφορά την αναμόρφωση των διαδικασιών επιστροφών των πολιτών τρίτων χωρών καθώς επίσης και διατάξεις που αφορούν διαδικασίες χορήγησης διεθνούς προστασίας.⁵⁰

Επίσης είναι σημαντικό να σημειωθεί η υπουργική απόφαση 9907/2019 η οποία αναφέρει διατάξεις σχετικά με την έκδοση μόνιμων αδειών διαμονής επενδυτών σε πολίτες τρίτων χωρών καθώς και μια εξαιρετικά σημαντική εξέλιξη όσον αφορά τη μεταναστευτική πολιτική της χώρας η οποία αφορά την κύρωση του Μνημονίου Κατανόησης μεταξύ της Ελλάδας και του Μπαγκλαντές/ Νόμος 4959 και η οποία πραγματοποιήθηκε το 2022.

Σύμφωνα με τα στοιχεία τα οποία δημοσιεύτηκαν πρόσφατα, το 30% των μεταναστών στο ελληνικό κράτος περιλαμβάνει πολίτες της Ε.Ε, το 62% αφορά πολίτες τρίτων χωρών με ισχυρή άδεια διαμονής και το 8% αφορά δικαιούχους διεθνούς προστασίας. Συγκεκριμένα οι νόμιμοι μετανάστες είναι 748.709.⁵¹ Επιπλέον όσον αφορά την πολιτική ασύλου αξίζει να τονιστεί ότι η παροχή πρόσβασης σε αυτήν είναι δωρεάν. Δικαίωμα υποβολής αίτησης έχουν όλοι όσοι είναι υπήκοοι τρίτων χωρών και προβαίνουν στη διαδικασία υποβολής ενώπιον των αρμόδιων αρχών.

Τέλος είναι εξαιρετικής σημασίας να γίνει αναφορά στην υπογραφή συμφωνίας του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου και του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη με τη Frontex όσον αφορά την επιστροφή των παράτυπων μεταναστών στις χώρες καταγωγής τους. Χάρη στις προσπάθειες που έχουν καταβληθεί τα τελευταία 3,5 χρόνια, παρουσιάστηκε μείωση των μεταναστευτικών ροών καθώς επίσης και βελτίωση των συνθηκών εργασίας και διαμονής των αιτούντων άσυλο. Η Διεύθυνση

⁴⁹ Pathways to Integration and Dis-integration: An Assessment of the Greek Immigration Policy for the Inclusion of Immigrants, Applicants and Beneficiaries of International Protection (2022) Διαθέσιμο σε : https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-031-11574-5_13

⁵⁰ Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, Υπηρεσία Νόμιμης Μετανάστευσης. Διαθέσιμο σε: <https://migration.gov.gr/nomothesia-1-2/nomothesia-ypiresia-nomimis-metanasteysis/>

⁵¹ Πόσοι είναι οι νόμιμοι μετανάστες στην Ελλάδα- Τα επίσημα στοιχεία από το υπουργείο Μετανάστευσης (2023) Διαθέσιμο σε: <https://www.in.gr/2023/03/27/greece/posoi-einai-oi-nomimoi-metanastes-stin-ellada-ta-episima-stoixeia-apo-ypourgeio-metanasteysis/>

Επιστροφών και Ανακλήσεων η οποία δημιουργήθηκε στις αρχές του 2020 ανέλαβε τη διαδικασία εθελούσιων επιστροφών με εξαιρετικά αποτελέσματα.⁵²

3.2.6 Ισπανία

Η Ισπανία αποτελούσε κυρίως χώρα αποστολής μεταναστών. Παρόλα αυτά δέχτηκε τεράστιες εισροές μεταναστών την περίοδο της οικονομικής της ανάπτυξης. Οι κύριοι τομείς απασχόλησης των αλλοδαπών είναι οι κατασκευές και ο τουρισμός. Οι τομείς αυτοί συνέβαλαν σε σημαντικό βαθμό στην οικονομική άνθηση του ισπανικού κράτους. Η ισπανική οικονομία εξαρτιόταν σε μεγάλο βαθμό από το μεταναστευτικό εργατικό δυναμικό και αυτό καθόριζε τη μεταναστευτική πολιτική της Ισπανίας. Επιπλέον αξίζει να σημειωθεί ότι η ισπανική κοινή γνώμη ήταν ανέκαθεν θετικά διακείμενη απέναντι στους μετανάστες. Ωστόσο σε αρκετές περιοχές της Ισπανίας υπάρχει αυξητική τάση των απορριπτικών τάσεων απέναντι στους αλλοδαπούς.

Μεταναστευτική πολιτική Ισπανίας

Η Ισπανία έχοντας σαν στόχο την εναρμόνιση της νομοθεσίας της με την ευρωπαϊκή πολιτική ψήφισε τον πρώτο μεταναστευτικό νόμο το 1985. Ο συγκεκριμένος νόμος δεν ήταν καθόλου ελαστικός καθώς απέβλεπε στην απέλαση των παράνομων μεταναστών. Τη δεκαετία του 2000 τέθηκαν σε ψηφοφορία δύο νόμοι για τη μετανάστευση των οποίων ο στόχος ήταν η δημιουργία ενός νομικού πλαισίου προκειμένου να επιτευχθεί η ενσωμάτωση των μεταναστών.

Η οικονομική άνθηση της Ισπανίας, η αύξηση της ενεργής συμμετοχής των γυναικών στο εργασιακό περιβάλλον και η αύξηση του μορφωτικού επιπέδου των Ισπανών δημιούργησαν κενά στην αγορά εργασίας τα οποία θα μπορούσαν να αναπληρωθούν από τους οικονομικούς μετανάστες. Ωστόσο παρατηρούνται μεγάλες εισροές μη κανονικών μεταναστών. Στην Ισπανία η μη κανονική μετανάστευση είναι αποδεκτή από την πολιτική ηγεσία και την κοινωνία. Το ίδιο ισχύει και για την παραοικονομία η οποία αναπτύσσεται σε μεγάλο βαθμό. Σύμφωνα με έρευνες η έκταση της μη κανονικής μετανάστευσης οφείλεται αφενός στις συχνές νομοθετικές αλλαγές και αφετέρου στις περιπτώσεις προκύπτουσας παρανομίας.

Παράλληλα είναι σημαντικό να επισημανθεί ότι το 2004 ανακοινώθηκε από το Σοσιαλιστικό Κόμμα, λίγο μετά τη νίκη του στις εκλογές η έναρξη μιας νέας διαδικασίας νομιμοποίησης των παράνομων μεταναστών. Το πρόγραμμα δέχτηκε αυστηρές κριτικές και από την εσωτερική κοινότητα της Ισπανίας αλλά και από το εξωτερικό. Πολλά ευρωπαϊκά κράτη θεώρησαν ότι κινείται προς λάθος κατευθύνσεις καθώς οι

⁵² Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, Υπογραφή Συμφωνίας των Υπουργείων Προστασίας του Πολίτη και Μετανάστευσης και Ασύλου με την Frontex για τις επιστροφές παράτυπων μεταναστών. Διαθέσιμο σε: <https://migration.gov.gr/ypografi-symfonias-ton-ypourgeion-prostasias-toy-politi-kai-metanasteysis-kai-asyloy-me-ton-frontex-gia-tis-epistrofes-paratypon-metanaston/>

περισσότερες χώρες είχαν αποφασίσει να υιοθετήσουν πιο αυστηρές μεταναστευτικές πολιτικές. Επίσης είναι εξαιρετικής σημασίας να τονιστεί ότι σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat η έλευση του 21^{ου} αιώνα κατέστησε την Ισπανία κύριο σημείο εισόδου μεταναστών στην Ε.Ε καθώς το ισπανικό κράτος αποτελούσε το μοναδικό κράτος το οποίο επικροτούσε την εγγραφή των μη κανονικών μεταναστών στα δημοτικά μητρώα.

Εν γένει συνάγεται το συμπέρασμα ότι η Ισπανία αποτελεί έναν ελκυστικό προορισμό για τους αλλοδαπούς λόγω της εκτεταμένης παραοικονομίας στην οποία απασχολείται ένας μεγάλος αριθμός μη κανονικών μεταναστών και λόγω της θετικής στάσης την οποία τηρεί η κοινή γνώμη συγκριτικά με άλλα ευρωπαϊκά κράτη. Παράλληλα υπάρχει μεγάλη ανοχή έναντι των παράνομων δραστηριοτήτων που αναπτύσσονται, η οποία είναι βαθιά ενσωματωμένη στην πολιτική κουλτούρα της Νότιας Ευρώπης. Επιπλέον είναι σημαντικό να τονιστεί ότι οι αυτόνομες κυβερνήσεις, η τοπική αυτοδιοίκηση και οι μη κυβερνητικοί οργανισμοί είναι επιφορτισμένοι με αρμοδιότητες που έχουν σχέση με την κοινωνική ενσωμάτωση των μεταναστών και την ικανοποίηση των αναγκών τους. Ωστόσο λόγω των μεγάλων αποκλίσεων οι οποίες παρουσιάζονται όσον αφορά το επίπεδο υποστήριξης των μεταναστών, ένας πολύ σημαντικός αριθμός αλλοδαπών δεν μπορεί ν' αποκτήσει πρόσβαση σε κάποιες υπηρεσίες.

Όσον αφορά τα δικαιώματα των μεταναστών και τη συμμετοχή τους στη δημόσια ζωή, αξίζει να αναφερθεί ότι οι μετανάστες χωρών οι οποίες έχουν αναπτύξει ιδιαίτερους πολιτισμικούς και ιστορικούς δεσμούς με το ισπανικό κράτος και οι οποίοι έχουν εξασφαλίσει διάστημα διεισδυτικής διαμονής στη χώρα, έχουν τη δυνατότητα να αποκτήσουν την ισπανική υπηκοότητα. Οι μετανάστες οι οποίοι προέρχονται από άλλες χώρες πρέπει να εξασφαλίσουν δεκαετή νόμιμη διαμονή για την απόκτηση ισπανικής υπηκοότητας. Όσον αφορά τα πολιτικά δικαιώματα, στους μετανάστες στους οποίους έχει παραχωρηθεί άδεια διαμονής, παρέχεται ταυτόχρονα το δικαίωμα του συνέρχεσθαι, της διαδήλωσης και της συμμετοχής σε επαγγελματικές οργανώσεις.

Στην Ισπανία, στους μετανάστες οι οποίοι δεν διαθέτουν χαρτιά, δεν παρέχονται πολιτικά δικαιώματα. Ωστόσο αυτός ο περιορισμός δεν αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα όσον αφορά τη συμμετοχή τους σε συλλόγους μεταναστών και συνδικάτα. Γενικότερα η συμμετοχή των μεταναστών στη δημόσια και την κοινωνική ζωή του ισπανικού κράτους δεν είναι ενεργή. Αυτό συμβαίνει λόγω του επισφαλούς καθεστώτος διαμονής τους.

Όσον αφορά τη μετανάστευση στο δημόσιο λόγο και τα ΜΜΕ, πρέπει να επισημανθεί ότι το κύριο θέμα το οποίο σχετίζεται με τη μετανάστευση και απασχολεί τα ΜΜΕ, είναι η μη κανονική μετανάστευση από τις αφρικανικές χώρες. Το ενημερωτικό δημοσιογραφικό έργο των ΜΜΕ εστιάζει στις επιτυχείς επιχειρήσεις της αστυνομίας όσον αφορά την εξάρθρωση δικτύων σχετικά με την παράνομη διακίνηση ατόμων. Το διάστημα που ακολούθησε μετά το τρομοκρατικό χτύπημα της 11^{ης} Μαρτίου 2004 στη Μαδρίτη, το δημόσιο ενδιαφέρον επικεντρώθηκε στις έρευνες της αστυνομίας οι οποίες αποκάλυψαν τη συμμετοχή μουσουλμάνων στη συγκεκριμένη επίθεση. Η συγκεκριμένη τρομοκρατική επίθεση αποτέλεσε έναυσμα για την έναρξη διαλόγου στην Ισπανία και σε άλλα ευρωπαϊκά κράτη σχετικά με τις σχέσεις του κράτους με τα τζαμιά.

Ο πολιτικός διάλογος σχετικά με τη μετανάστευση εστιάζει στη μη κανονική μετανάστευση και σε ζητήματα όπως είναι η νομιμοποίηση των παράνομων μεταναστών και η παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας σε αλλοδαπούς οι οποίοι καταφτάνουν με πλοία στο ισπανικό κράτος. Σε γενικές γραμμές ο πολιτικός διάλογος γύρω από αυτά τα θέματα θεωρείται υποτυπώδης καθώς δεν ανέδειξε ποτέ τις θετικές και τις αρνητικές πτυχές της μετανάστευσης σε σχέση με τις πολιτικές ενσωμάτωσης, τις οικονομικές επιπτώσεις και τα οφέλη τα οποία απορρέουν από το μεταναστευτικό φαινόμενο.

Παρά το γεγονός ότι ο ισπανικός λαός θεωρείται ότι είναι ο λιγότερο ξενοφοβικός λαός της Ευρώπης, σύμφωνα με τις δημοσκοπήσεις η μετανάστευση αποτελεί το δεύτερο σημαντικότερο πρόβλημα της χώρας μετά την ανεργία. Σύμφωνα με τους ερωτηθέντες η μεταναστευτική νομοθεσία οφείλει να είναι πιο αυστηρή και περιοριστική καθώς η μετανάστευση συνδέεται σε ένα μεγάλο βαθμό με την αύξηση της εγκληματικότητας. Στις περιοχές στις οποίες παρατηρείται έντονο μεταναστευτικό στοιχείο π.χ. στη Μαδρίτη και στις ακτές της Μεσογείου αναπτύσσονται έντονα αισθήματα εχθρότητας και καχυποψίας.

Τέλος συνάγεται το συμπέρασμα ότι η Ισπανία μέχρι και πριν από μια δεκαετία αποτελούσε μια μονοεθνική κοινωνία η οποία πολύ γρήγορα εξελίχθηκε σε χώρα προσέλκυσης μεταναστών. Η έλευση των μεταναστών συνέβαλε στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας παρά το γεγονός ότι οι περισσότεροι διέμεναν παράνομα σε αυτήν. Η άφιξη των μεταναστών δεν ήταν απόρροια ενός προγραμματισμένου συντονισμού καθώς δεν λήφθηκαν τα κατάλληλα μέτρα για την κοινωνική τους ενσωμάτωση. Επιπλέον η εξασφάλιση βιωσιμότητας και η πρόσβαση σε ικανοποιητικές συνθήκες στέγασης αποτελούν τις σημαντικότερες δυσκολίες τις οποίες καλούνται συνεχώς να αντιμετωπίσουν οι μετανάστες. Η απασχόληση τεσσάρων εκατομμυρίων μεταναστών στην αγορά εργασίας αποτελεί ένα επιτυχές εγχείρημα. Παρόλα αυτά δεν είναι σαφές το αν η Ισπανία θα μπορέσει να διατηρήσει τους υψηλούς ρυθμούς της οικονομικής της ανάπτυξης στο μέλλον.⁵³

Γενικότερα, σύμφωνα με πρόσφατες δημοσιεύσεις το ισπανικό κράτος υιοθετεί μια πολύ σκληρή μεταναστευτική πολιτική τα τελευταία χρόνια καθώς προχωράει σε μαζικές απελάσεις μεταναστών. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της Θέουτας στην οποία ο ισπανικός στρατός επιχείρησε τον περιορισμό των μεταναστευτικών ροών. Στόχος της ισπανικής κυβέρνησης είναι η αντιμετώπιση της κρίσης λόγω της εισροής παράνομων μεταναστών και η αποκατάσταση της τάξης στα σύνορα και τις ισπανικές πόλεις.⁵⁴

⁵³ Τριανταφυλλίδου, Α., Γρώπα, Ρ, ο.π., 2009, σ.269-270

⁵⁴ Ισπανία- Μεταναστευτικό: Απέλασαν 2.700 μετανάστες σε μια ημέρα (2021) Διαθέσιμο σε : <https://www.athensvoice.gr/epikairoti/714438/ispantia-metanasteytiko-apelasan-2700-metanastes-se-mia-imer/>

3.2.7 Ιταλία

Όπως και τα άλλα κράτη της Νότιας Ευρώπης, έτσι και η Ιταλία μετατράπηκε μέσα σε δύο δεκαετίες έχοντας εξελιχθεί ραγδαία σε χώρα υποδοχής μεταναστών. Τα κύρια αίτια τα οποία ωθούν τους αλλοδαπούς στη μετανάστευση είναι η αναζήτηση εργασίας και η βελτίωση του βιοτικού τους επιπέδου. Οι περισσότεροι μετανάστες προέρχονται από διαφορετικές χώρες και ηπείρους, πιστεύουν σε διαφορετικές θρησκείες και είναι φορείς διαφορετικών πολιτισμών και εθίμων.

Όσον αφορά τη μεταναστευτική πολιτική της Ιταλίας, αξίζει να σημειωθεί ότι δεν υπήρξε ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο καθώς η προσέγγιση της χώρας σχετικά με το συγκεκριμένο ζήτημα ήταν ελλειμματική. Η γεωγραφική θέση της Ιταλίας την καθιστά ιδιαίτερα εκτεθειμένη όσον αφορά την είσοδο των παράνομων μεταναστών από το Νότο και την Ανατολή. Παράλληλα η ύπαρξη εκτεταμένης παραοικονομίας ευνοεί την άνθηση της παράνομης μετανάστευσης. Στόχος της εξωτερικής πολιτικής της χώρας είναι η αντιμετώπιση του φαινομένου της μη κανονικής μετανάστευσης και της εμπορίας ανθρώπων. Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι παρά την εφαρμογή πολλών προγραμμάτων νομιμοποίησης από τα τέλη της δεκαετίας του 1980, η ενσωμάτωση των μεταναστών βρίσκεται σε πολύ αρχικό στάδιο.

Μεταναστευτική πολιτική Ιταλίας

Παρά το γεγονός ότι η μετανάστευση αποτελεί ένα πρόσφατο φαινόμενο για το ιταλικό κράτος, η μεταναστευτική ιστορία της χώρας διακρίνεται σε κάποιες περιόδους με βάση τον αριθμό των μεταναστών, τα κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά τους και τις πολιτικές ενσωμάτωσης της Ιταλίας.

Σε αντίθεση με άλλα κράτη της Ε.Ε, στην Ιταλία το μεταναστευτικό φαινόμενο δεν παρουσιάστηκε την περίοδο της οικονομικής της ανάπτυξης. Αντίθετα εμφανίστηκε σε μια χρονική περίοδο οικονομικής ύφεσης. Οι πρώτες εισροές μεταναστών σημειώθηκαν τη δεκαετία του 1970 και αυξήθηκαν σε σημαντικό βαθμό μετά το 1984. Το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα ήταν καθοριστικό καθώς άλλα κράτη όπως η Γερμανία, η Ολλανδία και η Βρετανία δεν επέτρεπαν την είσοδο μεταναστών στην επικράτειά τους.

Την περίοδο από το 1990 έως και το 1996 σημειώθηκαν μεταναστευτικές εισροές από την περιοχή των Βαλκανίων και την Ανατολική Ευρώπη. Η περίοδος αυτή ήταν μια περίοδος μετάβασης του ιταλικού πολιτικού συστήματος λόγω της κρίσης των κομμάτων και της εκδήλωσης σκανδάλων διαφθοράς. Επιπλέον ήταν αναγκαία η εναρμόνιση της μεταναστευτικής πολιτικής της Ιταλίας με την ευρωπαϊκή μεταναστευτική πολιτική. Στα μέσα της δεκαετίας του 1990 σημειώθηκε σημαντική αύξηση του αριθμού των μεταναστών καθώς επίσης και των αιτήσεων οικογενειακής επανένωσης.

Όσον αφορά τη διαχείριση της εισόδου των ξένων εργαζομένων, είναι εξαιρετικής σημασίας να επισημανθεί ότι στηρίζεται στο σύστημα των ποσοστώσεων. Ωστόσο η μεταναστευτική πίεση που ασκείται από κράτη εκτός της Ε.Ε, η ζήτηση για ξένο

εργατικό δυναμικό και το χάσμα που δημιουργείται στις νόμιμες ποσοτώσεις προκαλούν την αύξηση του αριθμού των μη κανονικών μεταναστών. Γενικότερα η γεωγραφική θέση της Ιταλίας την καθιστά εύκολα προσβάσιμη για τους μετανάστες χωρίς χαρτιά. Η συστηματική εισροή μεταναστών χωρίς χαρτιά συνέβαλε στη δημιουργία προγραμμάτων νομιμοποίησης. Μέσα σε 20 χρόνια η Ιταλία προέβη στην υλοποίηση πέντε τέτοιων προγραμμάτων στα οποία είχε σημειωθεί συμμετοχή δύο εκατομμυρίων μεταναστών.

Όσον αφορά τα δικαιώματα των μεταναστών και τη συμμετοχή στη δημόσια ζωή, η φιλοσοφία της Ιταλίας σχετικά με την πολιτική ενσωμάτωσης παρουσιάζει στοιχεία πατερναλισμού. Οι μετανάστες θεωρούνται κοινωνικά ανίσχυροι και αυτό έχει ως αποτέλεσμα την περιθωριοποίησή τους στη δημόσια ζωή. Από το 1986 οι μεταναστευτικοί νόμοι προωθούσαν τη δημιουργία δομών και καναλιών με σκοπό την ενθάρρυνση της συμμετοχής των μεταναστών στη δημόσια ζωή. Παρά την έντονη κινητοποίηση τους και τη θεσμοποίηση της συμμετοχής των μεταναστών σε τοπικά ζητήματα, η συνεισφορά των συμβουλευτικών φορέων στην αύξηση της πολιτικής συμμετοχής των αλλοδαπών δεν είναι σημαντική.

Η δραστηριοποίηση των συμβουλευτικών φορέων σχετίζεται με διάφορους τομείς οι οποίοι αφορούν την παροχή βασικών αγαθών και υπηρεσιών στους νεοεισερχόμενους μετανάστες και την παροχή υποστήριξης σχετικά με τις κοινωνικές υπηρεσίες. Η δραστηριοποίηση των μεταναστών λαμβάνει χώρα και σε εθνοτικούς συλλόγους. Επιπλέον είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι τα πολιτικά κόμματα διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στα ζητήματα τα οποία συνδέονται με τη συμμετοχή των μεταναστών στη δημόσια ζωή. Ωστόσο παρατηρείται απροθυμία από την πλευρά τους όσον αφορά την ουσιαστική ενσωμάτωση των αλλοδαπών.

Όσον αφορά τη μετανάστευση στο δημόσιο λόγο και τα MME, πρέπει να σημειωθεί ότι οι περισσότεροι Ιταλοί θεωρούν ότι το ιταλικό κράτος δεν προωθεί φαινόμενα ξενοφοβίας και ρατσισμού. Παρά το γεγονός ότι στην αρχή υπήρχε μια κοινωνική ανεκτικότητα έναντι των μεταναστών, τα τελευταία χρόνια αυτό έχει αλλάξει ριζικά καθώς παρατηρείται μια άκρως ξενοφοβική συμπεριφορά. Οι λόγοι οι οποίοι προκάλεσαν τη δημιουργία εχθρικών αισθημάτων είναι η αύξηση του αριθμού των μεταναστών τα τελευταία χρόνια καθώς επίσης και οι ατελέσφορες πολιτικές μετανάστευσης οι οποίες δεν οδήγησαν σε ικανοποιητικά αποτελέσματα. Η αντίληψη σύμφωνα με την οποία η μετανάστευση αποτελεί πρόβλημα βασίζεται στο επιχείρημα ότι συνιστά απειλή για την ασφάλεια, τις θέσεις εργασίας καθώς επίσης και την πολιτισμική και θρησκευτική ταυτότητα της χώρας.

Τις τελευταίες δεκαετίες τα ιταλικά MME τηρούν μια ιδιαίτερα αρνητική στάση απέναντι στους μετανάστες και η κριτική η οποία ασκείται σε αυτά σχετίζεται με τη μετάδοση κινδυνολογιών που γίνεται από πλευράς τους γύρω από αυτό το φαινόμενο. Σύμφωνα με μελέτες τα MME προβάλλουν ειδήσεις οι οποίες σχετίζονται με τους μετανάστες μόνο όταν αυτές συνδέονται με κρούσματα εγκληματικότητας. Γενικότερα η κύρια θεματική που προβάλλουν τα MME σχετίζεται με την απειλή που συνιστούν οι μετανάστες για την εθνική ταυτότητα. Ωστόσο τα τελευταία χρόνια κάποια μέσα τηρούν μια πιο ευαίσθητη στάση στον τρόπο διαχείρισης του μεταναστευτικού φαινομένου

καθώς προβάλλουν το ζήτημα ενσωμάτωσης των μεταναστών και της πολυπολιτισμικότητας.

Εν κατακλείδι σύμφωνα με τα πορίσματα των ερευνών, το ιταλικό κράτος δεν αναγνωρίζει το ότι αποτελεί κράτος υποδοχής μεταναστών και δεν αποδέχεται τον πολυπολιτισμικό του χαρακτήρα. Παρόλα αυτά εξασφαλίζεται η παροχή ορισμένων δικαιωμάτων στους οικονομικούς μετανάστες όπως π.χ. η εξασφάλιση της παραμονής τους στη χώρα, η οικογενειακή επανένωση και η πρόσβαση στις δημόσιες υπηρεσίες. Επιπλέον από τη δεκαετία του 1990 οι ΜΚΟ, τα συνδικάτα και οι φιλανθρωπικές οργανώσεις συμβάλλουν στην παροχή υποστήριξης στους μετανάστες όσον αφορά τη διαδικασία ενσωμάτωσής τους.⁵⁵

Σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία, το ιταλικό κράτος δέχεται μαζικές εισροές μεταναστών, γεγονός το οποίο ώθησε την ιταλική κυβέρνηση να κηρύξει τη χώρα σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης όσον αφορά το μεταναστευτικό. Στόχος αυτής της πολιτικής είναι η μείωση των γραφειοκρατικών διαδικασιών καθώς επίσης και η επιτάχυνση των διαδικασιών ταυτοποίησης αλλά και εκείνων που αφορούν τους επαναπατρισμούς. Η λήψη μέτρων κρίνεται απαραίτητη καθώς οι δομές είναι υπερπλήρεις. Γι' αυτό και η κατάσταση έκτακτης ανάγκης θα έχει διάρκεια έξι μηνών και θα ισχύσει σε όλη την εθνική επικράτεια.⁵⁶

3.2.8 Μεγάλη Βρετανία

Η Βρετανία θεωρείται χώρα αποστολής και προσέλκυσης μεταναστών όπως επίσης και χώρα προσωρινής μετανάστευσης. Επί τρεις δεκαετίες αποτελούσε χώρα υποδοχής μεταναστών οι οποίοι προέρχονταν από τα κράτη της Βρετανικής Κοινοπολιτείας. Ωστόσο στις αρχές της δεκαετίας του 1970 σταμάτησε να δέχεται εισροές νέων μεταναστών. Στα τέλη της δεκαετίας του 1980 σημειώνεται άφιξη των προσφύγων ενώ τη δεκαετία του 1990 εμφανίζεται το φαινόμενο της μη κανονικής μετανάστευσης. Η διαρκής αύξηση του αριθμού των μεταναστών οφείλεται στη διατήρηση της ανεργίας σε χαμηλά επίπεδα, στην αυξημένη ζήτηση στην αγορά εργασίας καθώς επίσης και στη νομοθετική κατοχύρωση της ισότητας των ευκαιριών. Αξίζει να σημειωθεί ότι η καθιέρωση νέων οδών νόμιμης μετανάστευσης αποτελεί ένα πολύ σημαντικό επίτευγμα για τη χώρα καθώς το Ηνωμένο Βασίλειο υιοθέτησε την πολιτική των ανοιχτών συνόρων έναντι των χωρών της Ανατολικής Ευρώπης. Η διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων το 2012 στο Λονδίνο αποτελεί απτή απόδειξη ότι η μετανάστευση συνδέεται σε μεγάλο βαθμό με την οικονομική ανάπτυξη.

⁵⁵ Τριανταφυλλίδου, Α. , Γρώπα, Ρ, ο.π., 2009, σ.293

⁵⁶ Η Ιταλία κηρύσσει κατάσταση έκτακτης ανάγκης λόγω του μεταναστευτικού (2023) Διαθέσιμο σε : https://www.huffingtonpost.gr/entry/e-italia-keressei-ten-katastase-ektaktes-anaykes-loyotoe-metanasteetikoe_gr_6435839ae4b00ac9aaa0c3f5

Μεταναστευτική πολιτική Μεγάλης Βρετανίας

Στη Μ. Βρετανία είχαν σημειωθεί έντονες μεταναστευτικές μετακινήσεις στις οποίες πρωταγωνιστές ήταν οι Σάξονες, οι Δανοί, οι Βίκινγκς, οι Εβραίοι και οι πρόσφυγες από την ηπειρωτική Ευρώπη. Παράλληλα είναι σημαντικό ν' αναφερθεί ότι λόγω των δύο παγκοσμίων πολέμων, έλαβε χώρα η εγκατάσταση στρατιωτικού προσωπικού το οποίο δεν ανήκε στη λευκή φυλή καθώς επίσης και η μετακίνηση εκτοπισθέντων και προσφύγων από τη Γερμανία και την Πολωνία. Η μαζική εισροή μεταναστών από χώρες εκτός Ευρώπης ευνοήθηκε από τις ιστορικές συνθήκες μετά το Β Παγκόσμιο Πόλεμο οι οποίες ήταν συνδεδεμένες με τη ραγδαία οικονομική ανάπτυξη, τη ζήτηση στην αγορά εργασίας καθώς επίσης και το φιλελεύθερο καθεστώς μετανάστευσης εντός της Βρετανικής Κοινοπολιτείας.

Τα πιο σημαντικά γεγονότα τα οποία αφορούν τη μεταναστευτική ιστορία της Βρετανίας από χώρες εκτός της Ε.Ε έλαβαν χώρα αρχικά το 1948 με την άφιξη του ατμόπλοιου "Empire Windrush" η οποία είναι συνδεδεμένη με την έναρξη μαζικής εισροής μεταναστών από την Καραϊβική, καθώς επίσης και το 1976 όπου σημειώθηκε τεράστια αύξηση του αριθμού των μαύρων μεταναστών. Επιπλέον δέκα χρόνια αργότερα, έλαβε χώρα η μαζική μετανάστευση από την Ασία. Παράλληλα σημειώθηκε τεράστια εισροή μεταναστών από την Ινδία, το Πακιστάν και τη Βεγγάλη, η οποία κορυφώθηκε τη δεκαετία του 1960 και διατηρήθηκε σε υψηλά επίπεδα τη δεκαετία του 1970.

Είναι εξαιρετικής σημασίας να τονιστεί ότι ένα σημαντικό τμήμα μεταναστών το οποίο κατέφτασε στη Βρετανία μεταπολεμικά, αποτελούνταν από πρόσφυγες, θύματα εθνοκάθαρσης και θρησκευτικών διώξεων καθώς επίσης και από άτομα τα οποία είχαν υποβληθεί σε διαδικασία δήμευσης των περιουσιών τους λόγω των πολιτικών αφρικανοποίησης οι οποίες είχαν εφαρμοστεί μεταπολεμικά σε πολλά κράτη της Αφρικής. Επιπλέον η πολιτική της Βρετανίας επικροτούσε την προσέλκυση οικονομικών μεταναστών έτσι ώστε να καλυφθούν οι αναπτυξιακές ανάγκες της μεταπολεμικής της οικονομίας. Το χρονικό διάστημα που ακολούθησε, οι κυριότερες αιτίες μετανάστευσης ήταν η οικογενειακή επανένωση, οι αιτήσεις ασύλου και η προσωρινή μετανάστευση φοιτητών και εργαζομένων.

Το 1905 καθιερώθηκαν κάποιοι μεταναστευτικοί περιορισμοί. Αρχικά τέθηκε σε εφαρμογή ο Νόμος Περιορισμού Εισόδου των Αλλοδαπών, ο οποίος αποσκοπούσε στη μείωση της άφιξης των Εβραίων μεταναστών από την Ανατολική Ευρώπη. Επιπλέον χάρη στο Νόμο περί Βρετανικής Ιθαγένειας του 1948, παρασχέθηκε το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας προσώπων σε όλους τους πολίτες της Βρετανικής Κοινοπολιτείας. Επιπρόσθετα είναι σημαντικό να επισημανθεί ότι στη Βρετανία τρεις είναι οι κύριες μεταναστευτικές κατηγορίες. Η πρώτη περιλαμβάνει τους πολίτες από τον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο. Η δεύτερη τους πολίτες από την Ελβετία και την Ε.Ε των 8 και των 2 και η τρίτη περιλαμβάνει τους πολίτες από κράτη εκτός της Ε.Ε. Όσον αφορά τη δεύτερη κατηγορία, στην Ε.Ε των 8 περιλαμβάνεται η Πολωνία, η Ουγγαρία, η Λιθουανία, η Εσθονία, η Λετονία, η Σλοβακία, η Σλοβενία και η Δημοκρατία της Τσεχίας. Στην Ε.Ε των 2 περιλαμβάνεται η Ρουμανία και η Βουλγαρία.

Η μεταναστευτική πολιτική της Βρετανίας υποβάλλεται συχνά σε τροποποιήσεις και αλλαγές. Ο Νόμος περί Μετανάστευσης και Ασύλου του 1999 είναι ιδιαίτερα

περιοριστικός για τους αιτούντες άσυλο. Μέχρι το 1996, είχε εξασφαλιστεί σε εκείνους το δικαίωμα ελεύθερης επιλογής του τόπου διαμονής, της πρόσβασης στις κοινωνικές παροχές και της εργασίας. Ωστόσο η αύξηση του αριθμού τους είχε ως αποτέλεσμα την επιβολή κάποιων περιορισμών. Ένας σημαντικός περιορισμός ήταν η κατάργηση του δικαιώματος εργασίας. Παρόλο που η Βρετανία δεν αποτελεί μια χώρα η οποία είναι γνωστή για την προώθηση μεγάλης κλίμακας προγραμμάτων νομιμοποίησης, είναι σημαντικό να τονιστεί η σχετική πολιτική που ακολούθησε. Το 2003 πραγματοποιήθηκε επιλεκτική χορήγηση οικογενειακής αμνηστίας στους αιτούντες άσυλο οι οποίοι είχαν προστατευόμενα ανήλικα μέλη.

Η μεταναστευτική πολιτική της Βρετανίας στηρίζεται στους εξής πυλώνες. Η κυβερνητική πολιτική προωθεί την οικονομική μετανάστευση προσφέροντας νόμιμες οδούς με σκοπό την εκπλήρωση των αναγκών των βρετανικών επιχειρήσεων και την αντιμετώπιση της μη κανονικής μετανάστευσης και παράλληλα καταβάλλει προσπάθειες για τη μείωση της μετανάστευσης ασύλου. Όσον αφορά την πολιτογράφηση, πρέπει να σημειωθεί ότι στη Βρετανία είναι τρεις οι κατηγορίες υπηκοότητας: η βρετανική υπηκοότητα, η υπηκοότητα του Ηνωμένου Βασιλείου και η υπηκοότητα της Κοινοπολιτείας. Σε όσους ανήκουν στις δύο πρώτες κατηγορίες παρέχεται το δικαίωμα παραμονής. Για την απόκτηση της βρετανικής υπηκοότητας, ο ελάχιστος χρόνος διαμονής στη χώρα είναι τα πέντε έτη.

Όσον αφορά τα δικαιώματα των μεταναστών και τη συμμετοχή στη δημόσια ζωή είναι σημαντικό να επισημανθεί ότι οι δεκαετίες του 1970 και του 1980 αποτέλεσαν μια περίοδο αποκλεισμού, διακρίσεων και ρατσισμού η οποία προκάλεσε εξεγέρσεις στα αστικά κέντρα. Ωστόσο από τα μέσα της δεκαετίας του 1980 και του 1990 έγιναν προσπάθειες για την αντιμετώπιση αυτών των φαινομένων οι οποίες όμως δεν ήταν επιτυχείς. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το ότι το νομικό πλαίσιο για τη συμμετοχή των εθνοτικών μειονοτήτων στη δημόσια ζωή είναι περίπλοκο. Παρόλα αυτά οι νόμοι του 1968 και του 1976 δημιούργησαν ένα διαφορετικό τοπίο. Σύμφωνα με το νόμο του 1968 απαγορεύτηκαν οι διακρίσεις και ο νόμος του 1976 ερμήνευσε πιο εμπειριστικά την έννοια των φυλετικών διακρίσεων. Απόρροια της θέσπισης αυτού του νόμου ήταν το ότι οι δημόσιες αρχές είχαν την υποχρέωση να συμβάλλουν στην εξάλειψη κάθε φυλετικής διάκρισης, την προαγωγή της ισότητας των ευκαιριών και την ενθάρρυνση των αγαστών σχέσεων μεταξύ ατόμων τα οποία ανήκουν σε διαφορετικές φυλετικές ομάδες.

Ο Νόμος περι Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του 1998 προωθεί τις πολιτικές κατά των διακρίσεων και επικροτεί την επιβολή περιορισμών όσον αφορά την πολιτική δραστηριότητα των αλλοδαπών. Επιπλέον δόθηκε μεγάλη σημασία στην έννοια της κοινωνικής συνοχής και της ενσωμάτωσης. Γενικότερα η έλευση της νέας χιλιετίας ήταν καθοριστική καθώς συνδέθηκε με την ανάληψη πρωτοβουλιών από τη βρετανική κυβέρνηση με σκοπό την προώθηση της συμμετοχής όλων των κοινωνικών ομάδων στη δημόσια ζωή και τη δημόσια πολιτική.

Όσον αφορά τη μετανάστευση στο δημόσιο λόγο και τα MME, πρέπει να σημειωθεί ότι τη δεκαετία του 1970 τα θέματα των φυλετικών σχέσεων αποτελούσαν το κύριο θέμα συζήτησης σχετικά με τη μετανάστευση στο Ηνωμένο Βασίλειο. Η δεκαετία του 1990 ήταν μια ιδιαίτερα αγχωτική περίοδος καθώς επικρατούσε πανικός σχετικά με τις

αιτήσεις ασύλου. Εν γένει, οι κύριοι στόχοι της σύγχρονης μεταναστευτικής πολιτικής της Βρετανίας ήταν και είναι η άνοδος της οικονομικής ανάπτυξης, η ενίσχυση της παραγωγικότητας και η αύξηση του οικονομικά ενεργού πληθυσμού. Επιπλέον ένας άλλος στόχος της βρετανικής κυβέρνησης είναι η κατάκτηση της εμπιστοσύνης της κοινής γνώμης όσον αφορά τη διαχείριση του μεταναστευτικού φαινομένου. Έτσι η υιοθέτηση μέτρων τα οποία σχετίζονται με τη μετανάστευση συνδέεται με διάφορα περιοριστικά μέτρα.

Γενικότερα η Βρετανία θεωρεί ότι βρίσκεται σε συνθήκες ανταγωνισμού με άλλα κράτη της Ε.Ε όσον αφορά την οικονομία, την προσέλκυση ξένων εργαζομένων και την ενσωμάτωση των μεταναστών. Οι θετικές συνέπειες της μετανάστευσης είναι εμφανείς. Έτσι τα ΜΜΕ υιοθετούν μια θετική στάση. Ωστόσο υπάρχει μια σύγκρουση ανάμεσα στα φιλελεύθερα μέσα και τα συντηρητικά. Από τα φιλελεύθερα μέσα παρατηρείται η προβολή των θετικών συνεπειών της μετανάστευσης ενώ από τα συντηρητικά υιοθετείται μια επικριτική στάση έναντι των αλλοδαπών.

Εν κατακλείδι, η Βρετανία θεωρούνταν και θεωρείται χώρα υποδοχής μεταναστών η οποία ενισχύει τόσο την προσωρινή όσο και τη μόνιμη μετανάστευση. Η αύξηση της μετανάστευσης, η διατήρηση των υψηλών ρυθμών ανάπτυξης και η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας συντελούν στη διαπίστωση ότι το ισχύον πλαίσιο είναι επωφελές και για τους μετανάστες αλλά και για την κοινωνία υποδοχής. Όσον αφορά την πολιτική μετανάστευσης θεωρείται επιτυχημένη. Παρόλα αυτά απαιτείται η εναρμόνιση των φιλελεύθερων μεταναστευτικών πολιτικών και των προληπτικών πολιτικών ενσωμάτωσης.⁵⁷

Ωστόσο τα τελευταία χρόνια η μεταναστευτική πολιτική της Βρετανίας έχει διαφοροποιηθεί καθώς έχει γίνει αρκετά αυστηρή. Η χώρα καλείται να αντιμετωπίσει σημαντικές εισροές παράτυπων μεταναστών. Σύμφωνα με το νομοσχέδιο το οποίο παρουσιάζεται, προβλέπονται μέτρα τα οποία προωθούν την απέλαση των παράτυπων μεταναστών. Στόχος της βρετανικής κυβέρνησης είναι η ανάκτηση του ελέγχου στα σύνορα. Γι' αυτό και το βρετανικό κράτος θα συνεργαστεί με άλλα ευρωπαϊκά κράτη έτσι ώστε να διασφαλιστεί η παραμονή των αιτούντων άσυλο σε ασφαλείς χώρες.⁵⁸

3.2.9 Ολλανδία

Το μεταναστευτικό ισοζύγιο της Ολλανδίας δεν ήταν θετικό μέχρι και το 1961 καθώς ένας μεγάλος αριθμός Ολλανδών μετά το Β Παγκόσμιο Πόλεμο μετανάστευσε στην Αυστραλία και τον Καναδά. Τη δεκαετία του 1950 παρατηρούνται μεγάλες μεταναστευτικές εισροές οι οποίες προέρχονται από την πρώην ολλανδική αποικία της Ινδονησίας. Παράλληλα τις δεκαετίες του 1960 και του 1970, η Ολλανδία αποτέλεσε χώρα προσέλκυσης ανειδίκευτων εργατών από τη Νότια Ευρώπη, την Τουρκία και το

⁵⁷ Τριανταφυλλίδου, Α. , Γρώπα, Ρ, ο.π., 2009, σ.342

⁵⁸ Το Λονδίνο επιθυμεί ν'αυστηροποιήσει και άλλο τη μεταναστευτική του πολιτική (2023)
Διαθέσιμο σε : <https://www.capital.gr/diethni/3702362/to-londino-epithumei-na-austiropoiisei-kai-allo-ti-metanasteutiki-tou-politiki/>

Μαρόκο. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι Τούρκοι και οι Μαροκινοί μετανάστες αποτελούν τις μεγαλύτερες μεταναστευτικές ομάδες του ολλανδικού κράτους. Επιπλέον τη δεκαετία του 1970 αξιοποιείται από εκείνους η δυνατότητα οικογενειακής επανένωσης.

Το πολυπολιτισμικό μοντέλο το οποίο δημιουργήθηκε τη δεκαετία του 1980, επικράτησε κατά κάποιο τρόπο και τη δεκαετία του 1990. Επιπρόσθετα τα κυριότερα θέματα τα οποία απασχολούν τα ΜΜΕ, σχετίζονται με τα κοινωνικοοικονομικά προβλήματα του μεταναστευτικού πληθυσμού. Τα ΜΜΕ επικεντρώνονται κυρίως στην κοινωνικοοικονομική κατάσταση των μουσουλμάνων.

Μεταναστευτική πολιτική Ολλανδίας

Μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1980 η Ολλανδία τηρούσε επιφυλακτική στάση απέναντι στους μετανάστες θεωρώντας τη μετανάστευση προσωρινό φαινόμενο. Ωστόσο εξαιτίας πολλών παραγόντων, η πολιτική ηγεσία πείστηκε ότι δεν είναι παραγωγικό να τηρεί μια αδιάφορη στάση απέναντι στις μεταναστευτικές κοινότητες καθώς ήταν πλέον σαφές ότι οι αλλοδαποί αποζητούσαν μόνιμη διαμονή στο ολλανδικό κράτος.

Τη δεκαετία του 1980 υιοθετήθηκε συγκεκριμένη πολιτική για τις εθνοτικές μειονότητες για τις οποίες η κυβέρνηση θεωρεί ότι φέρει ευθύνη. Η συγκεκριμένη πολιτική επεδίωκε την ενθάρρυνση της συμμετοχής των μεταναστών στην οικονομική και την κοινωνική ζωή και την προαγωγή των αγαστών σχέσεων μεταξύ των εθνοτήτων. Το αποτέλεσμα αυτής της πολιτικής λέγεται μειονοτικοποίηση καθώς είναι απόρροια ενός συνδυασμού ο οποίος συνδέει την ενσωμάτωση και τη διατήρηση της ταυτότητας. Ωστόσο τη δεκαετία του 1990 η πολιτική αυτή κρίθηκε αποτυχημένη καθώς παρατηρήθηκε ότι η κοινωνικοοικονομική μειονεξία στις εθνοτικές ομάδες εξακολουθούσε να υπάρχει. Έτσι διαμορφώθηκε ένα άλλο είδος πολιτικής το οποίο επικεντρώνεται κυρίως στην ενσωμάτωση και τη συμμετοχή των μεταναστών στη δημόσια ζωή.

Όσον αφορά την πολιτική ασύλου και το Νόμο περί Αλλοδαπών του 2000, είναι εξαιρετικής σημασίας να τονιστεί ότι ο συγκεκριμένος νόμος επιτάχυνε τη διαδικασία έκδοσης ασύλου και προώθησε για τους αναγνωρισμένους πρόσφυγες την τριετούς διάρκειας άδεια διαμονής. Οι νομοθετικές αλλαγές οι οποίες πραγματοποιήθηκαν μετά το 2003 κατέστησαν πιο αυστηρές τις προϋποθέσεις εισόδου στη χώρα. Από τα μέσα του 2005 για τους πολίτες τρίτων χωρών οι οποίοι επιδιώκουν να μείνουν μόνιμα στην Ολλανδία διεξάγεται μια εξέταση δυνατότητας ενσωμάτωσης στην πατρίδα τους η οποία είναι υποχρεωτική πριν την εγκατάστασή τους στο ολλανδικό κράτος. Επίσης είναι σημαντικό να επισημανθεί ότι η ολλανδική κυβέρνηση προέβη στην υλοποίηση του τελευταίου προγράμματος νομιμοποίησης μη κανονικών μεταναστών το 1999.

Όσον αφορά την πολιτογράφηση, παρά το γεγονός ότι είναι ένα είδος κοινής πρακτικής, οι προϋποθέσεις για την πραγματοποίηση της έχουν γίνει αυστηρότερες. Αυτό οφείλεται σε αλλαγές και τροποποιήσεις οι οποίες πραγματοποιήθηκαν σε θεσμικό επίπεδο καθώς επίσης και στη σκληρή στάση που τηρούσε η Ολλανδία έναντι των αλλοδαπών. Το 1996 πολιτογραφήθηκαν πάρα πολλοί αλλοδαποί ενώ το 2000 πάρα πολλοί μετανάστες από το Σουρινάμ είχαν την ολλανδική υπηκοότητα. Επιπλέον

αξίζει ν' αναφερθεί ότι στην Ολλανδία παρουσιάζεται σοβαρό πρόβλημα γκετοποίησης το οποίο επιδεινώνεται ραγδαία. Οι περισσότεροι αλλοδαποί οι οποίοι προέρχονται από μη δυτικά κράτη συγκεντρώνονται στα μεγάλα αστικά κέντρα τα οποία είναι η Ουτρέχτη, το Άμστερνταμ, το Ρότερνταμ και η Χάγη. Επιπλέον εντός των πόλεων παρατηρείται η συγκέντρωση μειονοτήτων εντός των ορίων συγκεκριμένων γειτονιών.

Όσον αφορά τα δικαιώματα των μεταναστών και τη συμμετοχή στη δημόσια ζωή, είναι σημαντικό να υπογραμμιστεί ότι σύμφωνα με το άρθρο 1 του Συντάγματος του 1983, απαγορεύονται οι διακρίσεις με βάση τη θρησκεία, τη φυλή, το φύλο, τις πεποιθήσεις, τις πολιτικές στάσεις ή κάποιο άλλο λόγο. Σύμφωνα με τη συνταγματική αρχή οι μετανάστες και οι μειονότητες έχουν τα ίδια δικαιώματα με τους Ολλανδούς όσον αφορά τη συμμετοχή και την ίδρυση οργανώσεων.

Σχετικά με τη μετανάστευση στο δημόσιο λόγο και τα ΜΜΕ, αξίζει να επισημανθεί ότι τη δεκαετία του 1990 τα ζητήματα τα οποία βρέθηκαν στο επίκεντρο του πολιτικού διαλόγου και μονοπώλησαν το ενδιαφέρον των ΜΜΕ, σχετίζονταν με τη μετανάστευση, το Ισλάμ, το άσυλο και τις εθνοτικές μειονότητες. Παράλληλα στα τέλη της δεκαετίας του 1990 θίγεται δημοσίως και το θέμα της αποτυχίας της πολιτικής ενσωμάτωσης. Το βασικότερο επιχείρημα αυτής της άποψης είναι ότι δεν έχει πραγματοποιηθεί η ενσωμάτωση ενός μεγάλου αριθμού μεταναστών πρώτης γενιάς καθώς δεν έχει προσαρμοστεί στον ολλανδικό πολιτισμό. Επιπλέον οι προσπάθειες εισαγωγής υποχρεωτικών μαθημάτων γλώσσας κρίθηκαν αποτυχημένες.

Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι τα ΜΜΕ εστιάζουν το ενδιαφέρον τους σε κρούσματα παραβατικότητας, σε συγκρούσεις με την αστυνομία και στην εμπλοκή μεταναστών σε μικροεγκλήματα. Η στάση αυτή αναζωπυρώνει τα προβλήματα προκαταλήψεων τα οποία αντιμετωπίζουν κυρίως οι Μαροκινοί στην εύρεση εργασίας. Επιπρόσθετα, τα ΜΜΕ προβάλλουν ως αιτία διάπραξης εγκλημάτων εκδίκησης εις βάρος γυναικών μουσουλμανικής καταγωγής την προσκόλληση σε πολιτισμικά ήθη και θρησκευτικούς κανόνες.

Τα τελευταία χρόνια στο δημόσιο λόγο παρουσιάζεται μια ισχυρή σύνδεση μεταξύ εθνότητας και θρησκείας. Είχαν διατυπωθεί πολύ σκληρά σχόλια για το Ισλάμ και οι μουσουλμάνοι μετανάστες βρίσκονταν στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος. Τη χρονική περίοδο 1998-2002 τα ΜΜΕ επικεντρώνουν το ενδιαφέρον τους στο Ισλάμ καθώς επίσης και στο πρόγραμμα σπουδών και τον ευρύτερο προσανατολισμό των ισλαμικών σχολείων. Τα θέματα αυτά συνδέονταν με όσα είχαν ειπωθεί για την αποτυχημένη πολιτική ενσωμάτωσης της Ολλανδίας. Επιπλέον είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι μετά τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου πραγματοποιήθηκαν εμπρησμοί και βίαιες επιθέσεις κατά μουσουλμανικών στόχων.

Στις δηλώσεις πολιτικών ηγετών είναι εμφανής η εχθρότητα έναντι των μουσουλμάνων και των νεαρών μαροκινών. Τα ρεπορτάζ των ΜΜΕ τόνισαν τις συμπλοκές οι οποίες πραγματοποιήθηκαν σε μια μαζική διαδήλωση στο Άμστερνταμ η οποία είχε διεξαχθεί για την ειρήνη στην Παλαιστίνη, γεγονός το οποίο τοποθέτησε ακόμα περισσότερο στο στόχαστρο τους Μαροκινούς. Η εχθρότητα συνέβαλε στην υιοθέτηση μιας πιο διεκδικητικής στάσης από κάποιες οργανώσεις μεταναστών.

Ο καθορισμός της θέσης των μεταναστών εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις αλλαγές και τις τροποποιήσεις στην εφαρμογή της ολλανδικής μεταναστευτικής πολιτικής. Η ένταξη των μεταναστών είναι ένας σαφής στόχος της μεταναστευτικής πολιτικής ο οποίος εκπληρώνεται μέσω της επιβολής περιοριστικών μέτρων. Ωστόσο η κοινωνική σύνθεση της Ολλανδίας η οποία ενισχύει την ανάπτυξη θρησκευτικών και πολιτικών ομάδων επικροτεί τη διαφορετικότητα των μεταναστών στο πλαίσιο των δικών τους οργανώσεων. Εν κατακλείδι, η ενασχόληση του δημοσιογραφικού λόγου με τα προβλήματα τα οποία προκαλούνται από την εξτρεμιστική στάση της ολλανδικής κοινωνίας, υποδηλώνει ότι είναι απαραίτητο να καταβληθούν περισσότερες προσπάθειες έτσι ώστε να είναι αποτελεσματικές οι πρακτικές ενσωμάτωσης.⁵⁹

Σύμφωνα με τα στοιχεία τα οποία δημοσιεύτηκαν, η Ολλανδία δέχεται μαζικές εισροές μεταναστών. Ο αριθμός των μεταναστών αυξήθηκε σημαντικά το 2022 γεγονός το οποίο προκάλεσε μια έντονη μεταναστευτική κρίση με αποτέλεσμα το ολλανδικό κράτος να αντιμετωπίσει δυσκολίες στη διαχείριση της. Στόχος της ολλανδικής κυβέρνησης είναι η διενέργεια ελέγχων στα σύνορα έτσι ώστε η χώρα να αποτελεί έναν λιγότερο ελκυστικό προορισμό.⁶⁰

3.2.10 Πολωνία

Το 1989 αποτελεί ένα πολύ σημαντικό έτος για την πορεία του μεταναστευτικού φαινομένου στην Πολωνία. Οι νομικές και θεσμικές αλλαγές οι οποίες έλαβαν χώρα, συνδέθηκαν με το άνοιγμα των συνόρων και την κατάργηση των περιορισμών όσον αφορά την κυκλοφορία προσώπων. Παράλληλα τροποποιήθηκαν τα μεταναστευτικά πρότυπα. Παρά το γεγονός ότι η Πολωνία αποτελούσε χώρα αποστολής μεταναστών, τις τελευταίες δεκαετίες εξελίχθηκε σε χώρα υποδοχής καθώς παρατηρήθηκε σε αυτήν η μετακίνηση πολιτών από την πρώην Σοβιετική Ένωση, η μετανάστευση εργασίας από την Ανατολική και Δυτική Ευρώπη, η άφιξη των αιτούντων άσυλο, η δημιουργία μεταναστευτικών κοινοτήτων οι οποίες αποτελούνταν από Βιετναμέζους, Κινέζους και Αρμένιους καθώς επίσης και ο επαναπατρισμός των Πολωνών. Έτσι γίνεται εμφανής η προβολή μιας νέας εθνικής συνείδησης.

Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι η μαζική αύξηση των αλλοδαπών επέφερε πολλές αλλαγές. Η πολιτική συγκυρία ήταν αυτή η οποία συνέβαλε στη διαμόρφωση μεταναστευτικής πολιτικής καθώς η χώρα λόγω στενών χρονικών περιθωρίων δεν μπορούσε να την ορίσει λαμβάνοντας υπόψη τις δικές της ανάγκες. Παρόλο που η δημιουργία μεταναστευτικών ομάδων είναι ένα γεγονός το οποίο έλαβε χώρα πολύ πρόσφατα, έχουν σχηματιστεί μεταναστευτικοί σύλλογοι και οργανώσεις θρησκευτικού χαρακτήρα. Παρόλα αυτά η συμμετοχή των μεταναστών στη δημόσια ζωή δεν είναι ενεργή.

⁵⁹ Τριανταφυλλίδου, Α. , Γρώπα, Ρ, ο.π., 2009, σ.366-367

⁶⁰ Η μετανάστευση δίνει σημαντική πληθυσμιακή ώθηση στην Ολλανδία το 2022 (2023)
Διαθέσιμο σε : <https://www.euractiv.gr/section/esoterikes-ipothesis/news/i-metanasteysi-dinei-simantiki-plithysmiaki-othisi-stin-ollandia-to-2022/>

Μεταναστευτική πολιτική Πολωνίας

Η μεταναστευτική πολιτική της Πολωνίας διαμορφώθηκε από την επίδραση διαφόρων παραγόντων οι οποίοι δεν συνδέονται με αυτούς οι οποίοι αναφέρονται στη σχετική βιβλιογραφία. Η μεταναστευτική πολιτική της χώρας δεν καθορίστηκε από την οικονομική ανάγκη προσέλκυσης αλλοδαπών εργαζομένων αλλά ούτε και από τις μεγάλες εισροές αιτούντων άσυλο. Επίκεντρο της πολιτικής είναι η προώθηση διαδικασιών οι οποίες σχετίζονται με τις ιστορικές και πολιτικές συνθήκες. Σε μια συγκυρία όπου κυριαρχούσε ο οικονομικός, κοινωνικός και πολιτικός μετασχηματισμός, η κυβέρνηση διαπίστωσε την έλλειψη εμπειρίας στη διαχείριση του μεταναστευτικού φαινομένου καθώς επίσης και την απουσία ειδικών νομοθετικών πλαισίων όσον αφορά την αντιμετώπιση των μεταναστών.

Παράλληλα το πολωνικό κράτος δεν διέθετε τους απαραίτητους πόρους για τη χρηματοδότηση των κυβερνητικών δομών οι οποίες είναι απαραίτητες για την υλοποίηση των πολιτικών μετανάστευσης. Τη δεκαετία του 1990 οι συγκεκριμένες πολιτικές εστίασαν στην πραγματοποίηση διασυνοριακών ελέγχων, στη δημιουργία νομικού πλαισίου για το άσυλο καθώς επίσης και στη διευκόλυνση της διασυνοριακής κίνησης με άλλες χώρες. Την ίδια δεκαετία αναπτύχθηκε ένα νομικό πλαίσιο το οποίο αφορούσε τη ρύθμιση μεταναστευτικών ζητημάτων. Επιπλέον παρατηρείται η θέσπιση ειδικού νομικού πλαισίου και για το ζήτημα της παλιννόστησης ομογενών.

Είναι εξαιρετικής σημασίας να επισημανθεί ότι η ένταξη της Πολωνίας στην Ε.Ε αποτέλεσε το κίνητρο των νομοθετικών αλλαγών οι οποίες αφορούσαν τη μεταναστευτική πολιτική της χώρας. Επιπλέον το 2003 τέθηκε σε εφαρμογή ο Νόμος περί Αλλοδαπών και ο Νόμος περί Προστασίας των Αλλοδαπών. Ο Νόμος περί Αλλοδαπών αποτέλεσε το πρώτο πρόγραμμα νομιμοποίησης των παράνομων μεταναστών. Εν γένει η μεταναστευτική πολιτική της Πολωνίας είναι σύνθετη αλλά ο τομέας που αφορά την ενσωμάτωση των μεταναστών δεν είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένος. Παρόλο που η πολιτική ενσωμάτωσης είναι συνδεδεμένη με τα ευρωπαϊκά πρότυπα, έγκεινται σημαντικές δυσκολίες όσον αφορά την πρακτική εφαρμογή της. Οι οικονομικές δυσκολίες που αντιμετωπίζει το πολωνικό κράτος επιδείνωσαν την κατάσταση. Η ένταξη των αλλοδαπών στην πολωνική κοινότητα είναι κυρίως αποτέλεσμα της δικής τους προσπάθειας.

Όσον αφορά τα δικαιώματα των μεταναστών και τη συμμετοχή στη δημόσια ζωή, είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι η έλλειψη δομών δεν καθιστά εφικτή την άσκηση πολιτικής επιρροής από την πλευρά των μεταναστών. Δεν υπάρχουν κόμματα εκπροσώπησης της μεταναστευτικής κοινότητας ενώ οι προϋποθέσεις για την ένταξη της στην αγορά εργασίας είναι αρκετά δεσμευτικές. Η συμμετοχή των μεταναστών στη δημόσια ζωή της Πολωνίας δεν αποτελεί θέμα απασχόλησης για τα κέντρα λήψης αποφάσεων και για τις Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις. Η παρουσία των μεταναστευτικών ομάδων στην Πολωνία είναι πολύ πρόσφατη και η κύρια ανησυχία τους σχετίζεται με την κοινωνική και οικονομική τους κατάσταση.

Οι πιο επιτυχημένοι μεταναστευτικοί σύλλογοι είναι αυτοί των Βιετναμέζων καθώς η συγκεκριμένη εθνικότητα έχει αποκτήσει την πολωνική υπηκοότητα, μιλά την πολωνική

γλώσσα και έχει επιτευχθεί η ενσωμάτωση της στην πολωνική κοινωνία. Όσον αφορά τις οργανώσεις οι οποίες ασχολούνται με θέματα μεταναστών χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το Ίδρυμα Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Ελσίνκι, η Πολωνική Ανθρωπιστική Δράση, ο Πολωνικός Ερυθρός Σταυρός και η Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες. Ο ρόλος της Ύπατης Αρμοστείας ήταν η επίτευξη συνεργασίας με κυβερνητικούς φορείς με σκοπό την προώθηση αποτελεσματικών διαδικασιών διαχείρισης. Ο ρόλος του Ιδρύματος Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων είναι η παροχή αρωγής για νομικά θέματα και της Πολωνικής Ανθρωπιστικής Δράσης η παροχή βοήθειας σε θύματα πολέμου και καταστροφών στην Πολωνία. Τέλος ο ρόλος του Πολωνικού Ερυθρού Σταυρού είναι η παροχή αρωγής στους πρόσφυγες.

Αξίζει να τονιστεί ότι όσον αφορά την ενσωμάτωση των αιτούντων άσυλο, το πιο σημαντικό πρόβλημα με το οποίο έρχονται αντιμέτωποι είναι αυτό της στέγασης. Η παροχή στέγης είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την επίτευξη κοινωνικής ενσωμάτωσης. Επιπλέον μια άλλη προϋπόθεση είναι η απασχόληση. Παρά το γεγονός ότι εξασφαλίζονται ίσοι όροι εργασίας για τους πρόσφυγες και για τους Πολωνούς, η οικονομική επιβράδυνση ώθησε τους μετανάστες στην παραοικονομία. Η ανεργία και τα οικονομικά προβλήματα της χώρας δεν τους αφήνουν περιθώρια απασχόλησης.

Όσον αφορά την ενσωμάτωση των επαναπατρισθέντων, είναι εξαιρετικής σημασίας να υπογραμμιστεί ότι σύμφωνα με το πολωνικό δίκαιο οι επαναπατρισθέντες δεν θεωρούνται αλλοδαποί. Η παροχή της πολωνικής υπηκοότητας παρέχεται λίγο μετά την άφιξη τους και τα προνόμια τους είναι εμφανή και στην αγορά εργασίας. Ωστόσο πολλές φορές γίνονται θύματα παραπληροφόρησης, γεγονός το οποίο προκαλεί εμπόδια όσον αφορά την απορρόφηση τους από την αγορά εργασίας. Αν και έχουν ίσα δικαιώματα κοινωνικής ασφάλισης με τους Πολωνούς, συνάγεται το συμπέρασμα ότι η αξιοπρεπής στέγαση και απασχόληση μπορούν να συμβάλλουν στην απεξάρτηση τους από τις κοινωνικές παροχές αλλά ταυτόχρονα και να αποτελέσουν εφελθτήριο για την κοινωνική τους ενσωμάτωση.

Σχετικά με τη μετανάστευση στο δημόσιο λόγο και τα ΜΜΕ, είναι απαραίτητο να σημειωθεί ότι ο μεγάλος αριθμός μεταναστών ο οποίος κατέφτανε στην Πολωνία τη δεκαετία του 1990 επέφερε εξελίξεις στη μεταναστευτική ιστορία της χώρας. Είχε προκληθεί φόβος όσον αφορά την προοπτική μαζικού κύματος μετανάστευσης ότι θα πυροδοτούνταν εθνοτικές συγκρούσεις. Το πολωνικό κράτος παρουσίαζε δυσκολίες όσον αφορά τη διαχείριση του μεταναστευτικού φαινομένου και την παροχή βοήθειας στους αιτούντες άσυλο οι οποίες σχετίζονταν με την επισφαλή γεωγραφική θέση της Πολωνίας, την έλλειψη νομικού πλαισίου και την ανυπαρξία αποτελεσματικών κρατικών δομών.

Επιπλέον η έξαρση της πορνείας, των παράνομων οικονομικών δραστηριοτήτων, του οργανωμένου εγκλήματος και της λαθρεμπορίας ναρκωτικών συνέβαλαν στην ενδυνάμωση του φόβου που επικρατούσε. Γι' αυτό επιβλήθηκαν περιορισμοί εισόδου στους πολίτες της πρώην ΕΣΣΔ καθώς η άφιξη τους αποτέλεσε πηγή κινδύνων. Παρά τις δηλώσεις τους ότι ο λόγος άφιξης τους σχετιζόταν με τον τουρισμό, αποδείχτηκε ότι ο λόγος μετανάστευσης των περισσότερων ήταν η απασχόληση τους στην παραοικονομία. Η αρνητική στάση την οποία τηρούσαν τα ΜΜΕ, ενισχύθηκε και από

την κοινή γνώμη. Τη δεκαετία του 1990 τα ρεπορτάζ των πολωνικών ΜΜΕ τα οποία σχετίζονταν με τους μετανάστες επικεντρώνονταν στις εγκληματικές πράξεις των μεταναστών, στην οικονομική τους δραστηριότητα, στην καθημερινή τους ζωή και στις προσπάθειες που καταβάλλουν για την πραγματοποίηση της εγκατάστασής τους.

Ωστόσο στα μέσα της ίδιας δεκαετίας η στάση των μέσων μαζικής ενημέρωσης άλλαξε καθώς η ξеноφοβία υποχώρησε και έγινε αντιληπτό ότι οι ξένοι πολίτες αποζητούσαν νόμιμη εργασία και μια φυσιολογική ζωή. Επιπρόσθετα, ο τρόπος περιγραφής των αλλοδαπών παρουσιάζει στοιχεία ιδεαλισμού ενώ γίνεται σαφές ότι η πολιτισμική πολυμορφία δεν συνιστά εθνική απειλή αλλά αποτελεί ένδειξη εμπλουτισμού του πολωνικού πολιτισμού.

Εν κατακλείδι, όσον αφορά την ανάλυση των μελλοντικών μεταναστευτικών τάσεων στο πολωνικό κράτος, δύο είναι τα θέματα τα οποία εγείρουν προβληματισμούς. Το πρώτο σχετίζεται με τις δυσκολίες οι οποίες έγκεινται στο ότι η Πολωνία αποτελεί χώρα προσωρινής εγκατάστασης αλλοδαπών οι οποίοι προέρχονται από ανατολικά κράτη και το δεύτερο αφορά τη ραγδαία αύξηση του αριθμού των μη κανονικών μεταναστών και την απουσία πολιτικής ενσωμάτωσης. Συνεπώς οι προκλήσεις οι οποίες προκύπτουν όσον αφορά τη μεταναστευτική πολιτική είναι σημαντικές.⁶¹

Σύμφωνα με τα στοιχεία τα οποία κοινοποιήθηκαν το 2021, το πολωνικό κράτος λόγω της έξαρσης της μεταναστευτικής κρίσης, επέβαλε την απαγόρευση της πρόσβασης στην περιοχή των συνόρων του με τη Λευκορωσία. Συνεπώς η χώρα κηρύχθηκε σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης. Σύμφωνα με αυτά τα μέτρα απαγορευόταν η πρόσβαση σε οποιοδήποτε μη μόνιμο κάτοικο λόγω του ότι η Πολωνία αδυνατούσε να ανταποκριθεί αποτελεσματικά στη διαχείριση του μεταναστευτικού φαινομένου και την αντιμετώπιση των μεταναστευτικών εισροών.⁶²

3.2.11 Πορτογαλία

Η Πορτογαλία αποτελεί ένα κράτος με σημαντική μεταναστευτική ιστορία η οποία χρονολογείται γύρω στον 15^ο αιώνα όπου οι πορτογαλικές αποικίες ήταν ο κύριος προορισμός των απόδημων. Τον 19^ο αιώνα ξεκίνησε η αποστολή Πορτογάλων μεταναστών στην αμερικανική ήπειρο. Τη δεκαετία του 1950 πέρα από την Αμερική υπήρξαν και άλλες χώρες όπως η Γαλλία και η Γερμανία οι οποίες αποτέλεσαν πόλο έλξης για τους Πορτογάλους μετανάστες.

Τη δεκαετία του 1970 το πορτογαλικό κράτος αποτέλεσε κράτος υποδοχής μεταναστών. Τα τελευταία χρόνια η πλειοψηφία των αλλοδαπών προέρχεται από τα πορτογαλόφωνα κράτη της Αφρικής και από τη Βραζιλία. Το 2001 με την εισαγωγή ενός νέου καθεστώτος το οποίο αποσκοπούσε στη νομιμοποίηση των αλλοδαπών εργαζομένων χωρίς χαρτιά, παρουσιάστηκαν σημαντικές αλλαγές στη σύνθεση του

⁶¹ Τριανταφυλλίδου, Α., Γρώπα, Ρ., ο.π., 2009, σ. 418-419

⁶² Μεταναστευτικό: Η Πολωνία παρατείνει την απαγόρευση πρόσβασης στα σύνορα (2021) Διαθέσιμο σε : <https://www.kathimerini.gr/world/561610129/metanasteytiko-i-polonia-parateinei-tin-apagoreysi-prosvasis-sta-synora/>

μεταναστευτικού πληθυσμού. Ο αριθμός των αλλοδαπών αυξήθηκε σημαντικά ενώ παράλληλα πραγματοποιήθηκαν αλλαγές στην εθνοτική σύνθεση του μεταναστευτικού πληθυσμού. Σήμερα οι περισσότεροι μετανάστες έχουν χώρα καταγωγής τη Μολδαβία, τη Ρουμανία, τη Ρωσική Ομοσπονδία και την Ουκρανία. Αξίζει ν' αναφερθεί ότι όσον αφορά τη γεωγραφική κατανομή και την ένταξη στην αγορά εργασίας, υφίστανται σημαντικές διαφορές στις μεταναστευτικές εισροές. Παλαιότερα παρατηρούνταν συγκέντρωση των μεταναστευτικών κοινοτήτων στη μητροπολιτική περιοχή της Λισαβόνας ενώ τώρα παρατηρείται γεωγραφική διασπορά στις μη αστικές περιοχές.

Μεταναστευτική πολιτική Πορτογαλίας

Μέχρι το 1992 η μεταναστευτική πολιτική του πορτογαλικού κράτους παρουσίαζε σημαντικές ελλείψεις. Η Συμφωνία Σένγκεν ανάγκασε την πορτογαλική κυβέρνηση να υιοθετήσει μια πιο συνεκτική μεταναστευτική πολιτική. Οι ιστορικοί δεσμοί οι οποίοι είχαν αναπτυχθεί είτε μεταξύ Πορτογαλίας και Βραζιλίας είτε μεταξύ Πορτογαλίας και των πορτογαλόφωνων πρώην αποικιών της στην Αφρική την κατέστησαν χώρα προορισμού, εισόδου και διαμονής για τους πολίτες οι οποίοι προέρχονταν από τα συγκεκριμένα κράτη. Έτσι η Συμφωνία του Σένγκεν αλλά και η Συνθήκη του Άμστερνταμ εξώθησαν την πορτογαλική κυβέρνηση στην επιβολή ελέγχων που αφορούσαν την είσοδο, τη διαμονή και την έξοδο των πολιτών τρίτων χωρών από και προς την πορτογαλική επικράτεια.

Αυτή η εξέλιξη προκάλεσε σημαντικές πολιτικές και κοινωνικές εντάσεις ανάμεσα στην κυβέρνηση και τις μεταναστευτικές ομάδες. Έτσι η λύση η οποία επιλέχθηκε ήταν η εξασφάλιση προνομιακής μεταχείρισης στους μετανάστες οι οποίοι προέρχονταν από πορτογαλόφωνες χώρες. Όσον αφορά τα μέτρα τα οποία ελήφθησαν για τη διαχείριση του μεταναστευτικού φαινομένου, είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι διακρίνονται σε δύο κατηγορίες. Η πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει τα μέτρα τα οποία αφορούν τους μη κανονικούς μετανάστες και η δεύτερη περιλαμβάνει μέτρα τα οποία αφορούν την ενσωμάτωση των αλλοδαπών στην πορτογαλική κοινωνία.

Όσον αφορά την ενσωμάτωση των μεταναστών, το πλαίσιο το οποίο είχε δημιουργηθεί αρχικά παρουσίαζε αρκετές ελλείψεις και αφορούσε πρωτοβουλίες οι οποίες σχετίζονταν με τη διαπολιτισμική εκπαίδευση και την επαγγελματική κατάρτιση. Οι συγκεκριμένες πρωτοβουλίες προώθησαν την υιοθέτηση μιας ολοκληρωμένης πολιτικής ενσωμάτωσης. Η εισαγωγή νέων καθεστώτων και νόμων με σκοπό την εναρμόνιση της πορτογαλικής νομοθεσίας με τη συμμετοχή της χώρας στην Ε.Ε επέφερε σημαντικές αλλαγές στο νομικό πλαίσιο το οποίο καθορίζει τα θέματα εισόδου, εξόδου και διαμονής των μεταναστών. Σχετικά με τις άδειες διαμονής αξίζει να επισημανθεί ότι είναι δύο τύπων. Η πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει τις άδειες προσωρινής διαμονής και η δεύτερη τις άδειες μόνιμης διαμονής.

Παράλληλα είναι εξαιρετικής σημασίας να τονιστεί ότι σύμφωνα με τον πορτογαλικό νόμο, ο όρος «μη κανονικός μετανάστης» χαρακτηρίζει όλους όσους κατέφθασαν και διαμένουν στο πορτογαλικό κράτος χωρίς νόμιμη άδεια διαμονής καθώς επίσης και όλους εκείνους οι οποίοι εξακολουθούν να μένουν στη χώρα ακόμα και μετά τη λήξη ισχύος των εγγράφων τους. Ωστόσο το φαινόμενο της παρουσίας των μη κανονικών

μεταναστών οφείλεται στις αυστηρές προϋποθέσεις τις οποίες θέτει η μεταναστευτική πολιτική έτσι ώστε οι μετανάστες ν' αποκτήσουν άδειες διαμονής.

Παρόλα αυτά η Πορτογαλία όπως και άλλα κράτη της Ε.Ε έχει προβεί στην εφαρμογή ειδικών προγραμμάτων νομιμοποίησης έτσι ώστε να συμβάλλει στην καταπολέμηση του κοινωνικού προβλήματος της μη κανονικής μετανάστευσης. Η υλοποίηση του πρώτου προγράμματος ξεκίνησε το 1992. Επιπλέον τα τελευταία 20 χρόνια έχουν πραγματοποιηθεί κάποιες αλλαγές όσον αφορά το θέμα της υπηκοότητας οι οποίες αντικατοπτρίζουν ταυτόχρονα τις μεταβολές του μεταναστευτικού τοπίου. Οι αλλαγές αυτές κατέστησαν αυστηρότερες τις προϋποθέσεις απόκτησης της πορτογαλικής υπηκοότητας.

Όσον αφορά τα δικαιώματα των μεταναστών και τη συμμετοχή στη δημόσια ζωή είναι σημαντικό να υπογραμμιστεί, ότι το θεσμικό πλαίσιο το οποίο έχει δημιουργηθεί δεν θέτει περιορισμούς στα δικαιώματα των μεταναστών τα οποία αφορούν την πρόσβαση στις υπηρεσίες δημόσιας υγείας, στην κοινωνική ασφάλιση, στην εκπαίδευση και στην κοινωνική στέγαση. Σύμφωνα με το νόμο στα παιδιά των παράνομων μεταναστών παρέχεται το δικαίωμα της εκπαίδευσης αλλά και στους ίδιους το δικαίωμα ιατρικής περίθαλψης. Επιπρόσθετα το 1996 παρασχέθηκε στους πολίτες τρίτων χωρών το δικαίωμα εκλέγειν και εκλέγεσθαι. Ωστόσο όσον αφορά το πεδίο της απασχόλησης τέθηκαν κάποιοι περιορισμοί.

Επιπλέον πρέπει να επισημανθεί ότι το κράτος και η κοινωνία των πολιτών έχουν προβεί στη δημιουργία θεσμικών φορέων έτσι ώστε να επικροτήσουν τη συμμετοχή των μεταναστών σε διάφορα επίπεδα. Ο Νόμος 115/99 καθορίζει το πλαίσιο λειτουργίας των μεταναστευτικών οργανώσεων. Η ψήφιση του συγκεκριμένου νόμου αποτέλεσε καθοριστικό παράγοντα για την καθιέρωση των μεταναστευτικών οργανώσεων ως νομιμοποιημένων εκπροσώπων συμφερόντων στη δημόσια ζωή.

Όσον αφορά τη μετανάστευση στο δημόσιο λόγο και τα ΜΜΕ, αξίζει να σημειωθεί ότι δεν αποτελεί ένα μείζον θέμα το οποίο απασχολεί τη δημόσια συζήτηση στην Πορτογαλία. Παρουσιάζεται συγκυριακά σε προεκλογικές περιόδους ή σε γεγονότα τα οποία σχετίζονται με τους μετανάστες και προβάλλονται από τα ΜΜΕ. Τα γεγονότα αυτά συνδέονται με εγκλήματα στα οποία θύματα ή θύτες είναι οι μετανάστες.

Ο δημοσιογραφικός λόγος ο οποίος αφορά τους μετανάστες διακρίνεται σε δύο κατηγορίες. Η πρώτη αφορά τα ρεπορτάζ στα οποία συμμετέχουν οι μετανάστες αλλά δεν σχετίζονται ακριβώς με τη μετανάστευση και η δεύτερη αφορά ρεπορτάζ που εστιάζουν σε ζητήματα τα οποία συνδέονται άμεσα με τη μετανάστευση όπως είναι η εκπαίδευση, η ενσωμάτωση και άλλα. Ωστόσο ακόμα και όταν ο Τύπος εστιάζει σε θέματα τα οποία έχουν σχέση με τους μετανάστες, η ειδησεογραφία δεν έχει ενημερωτικό χαρακτήρα. Εν γένει, συνάγεται το συμπέρασμα ότι τα ΜΜΕ αναπαράγουν και ενισχύουν τη διάδοση στερεοτύπων αλλά ταυτόχρονα θίγουν το θέμα της κοινωνικής ενσωμάτωσης και του αποκλεισμού των μεταναστών. Παράλληλα σύμφωνα με τις μελέτες οι οποίες πραγματοποιήθηκαν έχοντας σαν στόχο την παρουσίαση του τρόπου κάλυψης των εθνικών ομάδων από τα πορτογαλικά μέσα, επιβεβαιώθηκε ότι τα θέματα τα οποία συνδέονται με τη μετανάστευση και βρίσκονται

στο επίκεντρο του πορτογαλικού Τύπου ανήκουν στην κατηγορία «εγκλήματα και παραβάσεις».

Εν κατακλείδι η μεταναστευτική πολιτική του πορτογαλικού κράτους δέχεται έντονες επιρροές από το ιστορικό του παρελθόν. Τη μεταποικιοκρατική περίοδο τα κράτη τα οποία αποτελούσαν κράτη υποδοχής Πορτογάλων μεταναστών, εξελίχθηκαν σε χώρες αποστολής μεταναστών προς την Πορτογαλία. Αξίζει να σημειωθεί ότι τα τελευταία χρόνια παρουσιάζονται σημαντικές μεταβολές στην εθνική σύνθεση του μεταναστευτικού πληθυσμού. Οι αλλοδαποί οι οποίοι προέρχονται από την Ανατολική Ευρώπη αποτελούν αξιόλογες πηγές εργατικού δυναμικού. Η συμμετοχή της Πορτογαλίας στην ΕΕ άσκησε καθοριστική επίδραση στο ρόλο που διαδραματίζει η χώρα στο παγκόσμιο μεταναστευτικό σύστημα. Παράλληλα επηρεάζεται σε σημαντικό βαθμό και από τη μεταναστευτική πολιτική της Ε.Ε.

Σήμερα παρατηρείται σταθεροποίηση των εισροών από την Ανατολική Ευρώπη η οποία χαρακτηρίζει τις μεταναστευτικές τάσεις. Επιπλέον σημειώνεται άφιξη των μεταναστών από τη Βραζιλία και από άλλα κράτη της Νότιας Αμερικής. Για τις χώρες αυτές το πορτογαλικό κράτος αποτελεί δίοδο στην Ε.Ε. Επιπρόσθετα πρέπει να επισημανθεί ότι μια από τις βασικές προτεραιότητες της πολιτικής ηγεσίας είναι η αντιμετώπιση της παράνομης μετανάστευσης. Τη δεκαετία του 1990 πραγματοποιήθηκαν κάποιες προσπάθειες υλοποίησης οργανωτικών πολιτικών οι οποίες αποσκοπούσαν στην κοινωνική ενσωμάτωση. Ωστόσο η ανάληψη πρωτοβουλιών σε πολιτικό επίπεδο δεν ήταν επαρκής για την αντιμετώπιση της άνισης πρόσβασης των μεταναστών σε διάφορες υπηρεσίες.

Τέλος όσον αφορά τις θετικές εξελίξεις είναι εξαιρετικής σημασίας να υπογραμμιστεί ότι η σύσταση του ACIDI, ενός οργανισμού για μεταναστευτικά θέματα, ασκεί καθοριστικό ρόλο στην ενσωμάτωση των μεταναστών καθώς εστιάζει στη διατήρηση τρόπων επικοινωνίας με τους μεταναστευτικούς πληθυσμούς. Επιπλέον ένα άλλο σημαντικό επίτευγμα είναι η εξέλιξη της αρχής του *jus soli* στο πορτογαλικό δίκαιο παρόλο που τίθενται κάποιοι περιορισμοί όσον αφορά την πρόσβαση στην πορτογαλική ιθαγένεια.

63

Παράλληλα είναι σημαντικό να τονιστεί ότι η Υπηρεσία Μετανάστευσης και Συνόρων θα αντικατασταθεί με νέα υπηρεσία. Η λειτουργία της νέας υπηρεσίας η οποία θα ονομαστεί Υπηρεσία για τις Μειονότητες, τη Μετανάστευση και το Άσυλο (ΑΡΜΜΑ) θα πραγματοποιηθεί τους επόμενους έξι μήνες. Στόχος αυτής της υπηρεσίας θα είναι η ενσωμάτωση και η ένταξη των μεταναστών. Επιπλέον η υπηρεσία αυτή θα είναι αρμόδια για τις πολιτικές μετανάστευσης και ασύλου σε ευρωπαϊκό επίπεδο.⁶⁴

⁶³ Τριανταφυλλίδου, Α. , Γρώπα, Ρ, ο.π., 2009, σ. 442-443

⁶⁴ Νέα Υπηρεσία Μετανάστευσης αποκτάει η Πορτογαλία (2023). Διαθέσιμο σε : <https://www.tourismtoday.gr/290825-2/>

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ 3^{ου} ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

Στο 3^ο κεφάλαιο έγινε καταγραφή της ιστορικής εξέλιξης και της πορείας του μεταναστευτικού φαινομένου στα κράτη της Ε.Ε καθώς επίσης και ανάλυση των μεταναστευτικών πολιτικών που αυτά ακολούθησαν. Σε κάποια κράτη παρατηρείται έντονα το μεταναστευτικό στοιχείο καθώς η πολιτική που ακολούθησαν αποτέλεσε πόλο έλξης για πολλούς μετανάστες ενώ σε κάποια άλλα παρατηρείται έλλειψη όσον αφορά την ολοκλήρωση μεταναστευτικών πολιτικών. Στόχος αυτού του κεφαλαίου είναι να απαντήσει στο ερώτημα που αφορά τις προκλήσεις του μεταναστευτικού φαινομένου στα κράτη της Ε.Ε προτού γίνει αναφορά στη σύνδεση που μπορεί να υπάρχει μεταξύ αυτού και των φαινομένων της παγκοσμιοποίησης και της πολυπολιτισμικότητας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΚΡΑΤΩΝ ΥΠΟΔΟΧΗΣ - ΣΥΝΔΕΣΗ ΜΕΤΑΞΥ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗΣ

4.1 Παραδοσιακές χώρες υποδοχής

Η Αυστρία, η Δανία, η Γαλλία, η Γερμανία, η Ολλανδία και η Μεγάλη Βρετανία ανήκουν στα παραδοσιακά κράτη υποδοχής. Τις πρώτες δεκαετίες της περιόδου μετά τον ΄Β Παγκόσμιο Πόλεμο οι βόρειες χώρες της Ε.Ε μετατράπηκαν σε χώρες υποδοχής μεταναστών. Οι συγκεκριμένες χώρες είναι χώρες με έντονο μεταναστευτικό στοιχείο και μακρά μεταναστευτική ιστορία. Με βάση την πολιτική τους τέθηκαν σε εφαρμογή προγράμματα προσέλκυσης μεταναστών οι οποίοι προέρχονταν από τη Νότια Ευρώπη, την Ασία, τη Βρετανική Κοινοπολιτεία και τη Βόρεια Αφρική. Στις συγκεκριμένες χώρες το μεταναστευτικό πρότυπο είναι το εξής: Αρχικά παρατηρήθηκε η οικονομική μετανάστευση και στη συνέχεια η ανάγκη για οικογενειακή επανένωση.

Αξίζει να επισημανθεί ότι τα συγκεκριμένα κράτη έρχονται αντιμέτωπα με πολύ σοβαρές προκλήσεις όπως είναι η γήρανση του μεταναστευτικού πληθυσμού πρώτης γενιάς, η αντιμετώπιση της περιθωριοποίησης και του κοινωνικού αποκλεισμού των μεταναστών οι οποίοι ανήκουν στη δεύτερη και την τρίτη γενιά, τα οικονομικά προβλήματα και η κοινωνική δυσaréσκεια. Παράλληλα η θρησκεία διαδραματίζει σημαντικό ρόλο και ειδικά το Ισλάμ καθώς αποτελεί αιτία διχασμού ανάμεσα στους γηγενείς και στα άτομα μεταναστευτικής καταγωγής. Όλα αυτά οδηγούν στην υιοθέτηση ξενοφοβικών στάσεων από την πλευρά της κοινωνίας.

Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι τη δεκαετία του 1990 οι παραδοσιακές χώρες υποδοχής υιοθετούν όλο και πιο περιοριστικές πολιτικές εισόδου καθώς τα προγράμματα για εργαζόμενους χαμηλής εξειδίκευσης είναι περιορισμένα και καλοδεχούμενοι θεωρούνται μόνο οι μετανάστες υψηλής εξειδίκευσης. Επιπλέον οι

υφιστάμενες πολιτικές ενσωμάτωσης αναθεωρούνται και προωθούνται φιλελεύθερες πολιτικές πολιτογράφησης. Εν γένει, παρόλο που ο δημόσιος λόγος για τη μετανάστευση είναι πολιτικοποιημένος, εγείρονται αμφισβητήσεις όσον αφορά τα οφέλη των πολιτικών προώθησης της πολυπολιτισμικότητας.⁶⁵

4.2 Νέες χώρες υποδοχής

Τα τελευταία χρόνια παρουσιάστηκαν κάποιες αλλαγές όσον αφορά τα μεταναστευτικά πρότυπα στα κράτη τα οποία βρίσκονται στη γεωγραφική περιφέρεια της Ε.Ε και τα οποία έχουν μετατραπεί από κράτη αποστολής σε κράτη υποδοχής μεταναστών. Στην κατηγορία αυτή ανήκει η Ελλάδα, η Ιταλία, η Πορτογαλία και η Ισπανία. Η συγκεκριμένη εξέλιξη αντικατοπτρίζει τη βελτίωση της οικονομικής κατάστασης και των συνθηκών διαβίωσης στις συγκεκριμένες χώρες καθώς παρατηρείται η εγκατάσταση μεγάλων μεταναστευτικών πληθυσμών σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα. Επιπρόσθετα η κατάρρευση των κομμουνιστικών καθεστώτων της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης άσκησε καθοριστική επίδραση στα μεταναστευτικά πρότυπα τα οποία υιοθετήθηκαν.

Επιπλέον είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι στις συγκεκριμένες χώρες η μεταναστευτική εμπειρία συνδέεται με την έλλειψη ολοκληρωμένων πολιτικών μετανάστευσης με αποτέλεσμα τη συγκέντρωση μεγάλου αριθμού μεταναστών. Αυτό συνέβη λόγω των χερσαίων και θαλάσσιων συνόρων στα οποία είναι δύσκολο να πραγματοποιηθούν έλεγχοι. Παράλληλα οι πολιτικές ενσωμάτωσης είναι περιορισμένες και επιφυλακτικές ενώ η έλευση μεγάλου αριθμού μη κανονικών μεταναστών ασκεί αρνητική επίδραση και στις προοπτικές απασχόλησης.

Εν κατακλείδι, στις νέες χώρες υποδοχής, η μεγάλη εισροή παράνομων μεταναστών συνέβαλε στην εφαρμογή διαδοχικών προγραμμάτων νομιμοποίησης καθώς έγινε αντιληπτό από την πλευρά των κυβερνήσεων ότι έχει πραγματοποιηθεί η παράνομη εγκατάσταση μεγάλων μεταναστευτικών πληθυσμών. Από τα μέσα της δεκαετίας του 1980 και μετά εφαρμόστηκαν στην Ιταλία πέντε προγράμματα νομιμοποίησης ενώ στην Ελλάδα εφαρμόστηκαν τρία. Παράλληλα η Πορτογαλία και η Ισπανία προέβησαν και εκείνες στην υλοποίηση παρόμοιων προγραμμάτων.⁶⁶

4.3 Χώρες σε μετάβαση

Στη συγκεκριμένη κατηγορία χωρών ανήκει η Πολωνία της οποίας η μεταναστευτική πολιτική αναλύθηκε παραπάνω. Τη δεκαετία του 1990 σημειώθηκαν σημαντικές αλλαγές όσον αφορά τα μεταναστευτικά πρότυπα των συγκεκριμένων χωρών. Η ένταξη των συγκεκριμένων κρατών στην Ε.Ε έγινε πρόσφατα ενώ από τη δεκαετία του 1990 και μετά οι χώρες αυτές μετατράπηκαν σε χώρες μετάβασης. Οι περισσότεροι μετανάστες οι οποίοι κατέφτασαν στην Πολωνία προέρχονται από γειτονικές χώρες με τις οποίες διατηρούνταν δεσμοί κατά το παρελθόν. Παράλληλα είναι σημαντικό να

⁶⁵ Τριανταφυλλίδου, Α. , Γρώπα, Ρ, ο.π., 2009, σ. 503-506

⁶⁶ Τριανταφυλλίδου, Α. , Γρώπα, Ρ, ο.π., 2009, σ. 507-508

αναφερθεί ότι η Πολωνία αποτελεί έναν πολύ ελκυστικό προορισμό για τους επιχειρηματίες από τις ΗΠΑ και τη Δυτική Ευρώπη. Η απασχόληση των συγκεκριμένων μεταναστών σχετίζεται με οικονομικές δραστηριότητες του τριτογενούς τομέα. Ωστόσο δημιουργούνται σημαντικές δυσκολίες όσον αφορά την ενσωμάτωση των μεταναστών καθώς οι πολιτικές ενσωμάτωσης είναι ελλιπείς και ο δημόσιος διάλογος ο οποίος επικεντρώνεται στη μετανάστευση πολύ περιορισμένος.

4.4 Μεταναστευτικές Διαδρομές

Η ιστορία των μεταναστευτικών ροών στην Ευρώπη, οι πολιτικοί συσχετισμοί μεταξύ των χωρών αποστολής και των χωρών υποδοχής, οι γεωπολιτικές συνθήκες και οι διαφορές όσον αφορά τις μεταναστευτικές πολιτικές συνέβαλαν στην πολυμορφία των μεταναστευτικών πληθυσμών η οποία παρατηρείται σε πολλά κράτη της Ε.Ε. Αξίζει να σημειωθεί ότι η μετανάστευση εργασίας αποτελεί ένα φαινόμενο το οποίο δημιουργήθηκε εξαιτίας του οικονομικού χάσματος μεταξύ των χωρών αποστολής και των χωρών υποδοχής.

Η χρήση του όρου «μεταναστευτικές διαδρομές» είναι απαραίτητη για τη δημιουργία ενός οργανωμένου πλαισίου κατηγοριοποίησης. Ο συγκεκριμένος όρος τονίζει τα σύνολα σχέσεων τα οποία είναι συνδεδεμένα με την κάθε επιμέρους διαδρομή, δηλαδή τη μετάβαση και τη ροή πληροφοριών και ατόμων ανάμεσα στις χώρες προέλευσης και στις χώρες υποδοχής. Οι μεταναστευτικές διαδρομές είναι συνολικά 8 και είναι οι εξής: Η διαδρομή των ομογενών και των παλιννοστούντων, η διαδρομή της εσωτερικής μετανάστευσης πριν το 1989, η διαδρομή της αίτησης ασύλου, η διαδρομή της προσωρινής μετανάστευσης, της μετανάστευσης εργασίας, της μη κανονικής μετανάστευσης, της υψηλής εξειδίκευσης καθώς επίσης και η αποικιακή διαδρομή.

Όσον αφορά τη διαδρομή των ομογενών και των παλιννοστούντων, είναι εξαιρετικής σημασίας να επισημανθεί ότι πραγματοποιούνται προνομιακές ρυθμίσεις υποδοχής για τη συγκεκριμένη κατηγορία μεταναστών. Υπάρχουν δύο τύποι μεταναστών. Οι παλιννοστούντες και οι ομογενείς. Ως παλιννοστούντες χαρακτηρίζονται όλοι όσοι γεννήθηκαν σε κάποια χώρα της Ε.Ε, ωθήθηκαν στη μετανάστευση και στη συνέχεια επέστρεψαν. Ως ομογενείς χαρακτηρίζονται οι απόγονοι μεταναστών στο εξωτερικό καθώς επίσης και οι πληθυσμοί οι οποίοι παρουσιάζουν πολιτισμική συγγένεια με τη χώρα υποδοχής χωρίς να έχουν ζήσει κάποιο διάστημα της ζωής τους εκεί. Το κοινό στοιχείο το οποίο παρουσιάζεται και στις δύο κατηγορίες είναι η κοινή εθνική καταγωγή με τους πολίτες των χωρών υποδοχής.

Παρόλο που σε ορισμένα κράτη της Ε.Ε είναι μεγαλύτερος ο αριθμός των παλιννοστούντων, σε άλλα είναι πιο έντονη η παρουσία των ομογενών. Η Πολωνία είναι ένα κράτος το οποίο διακρίνει τους δύο τύπους μεταναστών. Ως παλιννοστούντες χαρακτηρίζονται όλοι όσοι έφυγαν από τη χώρα έχοντας συμπληρώσει το 18^ο έτος της ηλικίας τους και επέστρεψαν μετά το τέλος του Κομμουνισμού ενώ ως ομογενείς χαρακτηρίζονται κυρίως οι απόγονοι εποίκων από το Καζακστάν. Όσον αφορά την Ελλάδα, είναι σημαντικό να υπογραμμιστεί ότι παρατηρείται η παρουσία ομογενών από τις πρώην Σοβιετικές Δημοκρατίες της Ρωσίας, της Αρμενίας και της Γεωργίας. Επιπλέον μια άλλη χώρα με έντονο στοιχείο ομογενών είναι η Ιταλία. Στη συγκεκριμένη

περίπτωση αν κάποιος αποδείξει ότι έχει πρόγονο Ιταλό χαρακτηρίζεται ομογενής και του εξασφαλίζεται η πρόσβαση σε ειδικό καθεστώς πολιτογράφησης. Εν γένει, με βάση τα όσα έχουν αναφερθεί οι ομογενείς και οι παλιννοστούντες απολαμβάνουν ειδικά προνόμια ιδιαίτερα αν δεν τους παρέχεται η απόκτηση υπηκοότητας μετά την έλευση τους καθώς η υποδοχή τους γίνεται με ευνοϊκούς όρους και υποστηρίζονται οικονομικά και θεσμικά από το κράτος.⁶⁷

Όσον αφορά τη διαδρομή της εσωτερικής μετανάστευσης πριν το 1989 είναι εξαιρετικής σημασίας να σημειωθεί ότι την περίοδο της Σοβιετικής Ένωσης έλαβαν χώρα μεγάλες μετακινήσεις πληθυσμών. Έτσι πολλοί Ρώσοι αλλά και άλλοι Σοβιετικοί πολίτες πραγματοποίησαν την εγκατάστασή τους σε περιοχές οι οποίες μετατράπηκαν σε ανεξάρτητα κράτη. Παράλληλα πραγματοποιούνταν αυστηροί έλεγχοι από την πλευρά των καθεστώτων όσον αφορά τη μετανάστευση με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί μια σύνδεση μεταξύ οικονομικών και πολιτικών κινήτρων. Επιπλέον την περίοδο της εκβιομηχάνισης, δηλαδή τις δεκαετίες του 1960 και του 1970 σημαντικές πληθυσμιακές ομάδες οι οποίες προέρχονταν από κράτη της Σοβιετικής Ένωσης, εγκαταστάθηκαν στις χώρες της Βαλτικής. Ωστόσο λόγω της εθνικής ανοικοδόμησης πολλοί μετανάστες χαρακτηρίζονται ως αλλοδαποί. Χαρακτηριστικό αυτών των μετακινήσεων είναι η πραγματοποίησή τους μέσα σε ένα πλαίσιο στο οποίο επικρατούσαν κεντρικά ελεγχόμενες οικονομίες. Επιπρόσθετα παρόλο που επιτεύχθηκε η πολιτογράφηση και η κοινωνική ενσωμάτωση των συγκεκριμένων μεταναστευτικών πληθυσμών, υπήρξαν και περιπτώσεις όπου παρουσιάστηκαν ανυπέρβλητες δυσκολίες.

Όσον αφορά τη διαδρομή των αιτούντων άσυλο αξίζει να επισημανθεί ότι τη δεκαετία του 1970 τα κράτη της Δυτικής Ευρώπης αποτέλεσαν κράτη υποδοχής για μεταναστευτικές εισροές οι οποίες προκλήθηκαν λόγω πολιτικών διώξεων και πολέμων. Τα σοσιαλιστικά κράτη της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης αποτέλεσαν την αφετηρία του πρώτου κύματος μεταναστών. Οι συγκεκριμένοι μετανάστες έχοντας σαν εφιαλτήριο για την φυγή τους την κομμουνιστική καταπίεση απολάμβαναν προνομιακή μεταχείριση έως και τη δεκαετία του 1980. Το επόμενο κύμα μετανάστευσης αφορά μέλη της κουρδικής κοινότητας τα οποία προέρχονται από την Τουρκία και μετακινήθηκαν προς την Ελλάδα και τη Γερμανία. Τέλος το τρίτο κύμα μετανάστευσης αποτελεί απόρροια του πολέμου ο οποίος είχε ξεσπάσει στην πρώην Γιουγκοσλαβία, γεγονός που οδήγησε στη μετακίνηση χιλιάδων προσφύγων σε χώρες όπως είναι η Βρετανία, η Γαλλία, η Αυστρία, η Γερμανία και η Ιταλία.

Παράλληλα είναι σημαντικό ν' αναφερθεί ότι από τα μέσα της δεκαετίας του 1970 έως και τα πρώτα έτη της δεκαετίας του 1990, ο αριθμός των αιτούντων άσυλο αυξήθηκε σ' ένα πολύ σημαντικό βαθμό. Οι περισσότεροι κατάγονταν από χώρες στις οποίες κυριαρχούσαν εθνοτικές συγκρούσεις και εμφύλιοι ή διεθνείς πόλεμοι. Επιπλέον αξίζει να υπογραμμιστεί ότι πολλά ευρωπαϊκά κράτη είχαν προβεί στην υιοθέτηση πιο αυστηρών πολιτικών ασύλου. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η Γερμανία η οποία προέβη στην τροποποίηση του σχετικού άρθρου του Συντάγματος έτσι ώστε να μειωθεί ο αριθμός των αιτούντων άσυλο.

⁶⁷ Τριανταφυλλίδου, Α., Γρώπα, Ρ, ο.π., 2009, σ. 511-513

Επιπρόσθετα, σχετικά με τη διαδρομή των προσωρινών και των εποχιακών μεταναστών, είναι εξαιρετικής σημασίας να σημειωθεί ότι τα προγράμματα προσέλκυσης τα οποία σχεδιάστηκαν είχαν προσωρινό χαρακτήρα. Λόγω της μη τήρησης του σχεδιασμού πραγματοποιήθηκε η εγκατάσταση πολλών φιλοξενούμενων εργατών. Έτσι μετά τη λήξη των συγκεκριμένων προγραμμάτων πολλά κράτη προώθησαν την εφαρμογή προγραμμάτων προσωρινής μετανάστευσης. Η άφιξη των προσωρινών μεταναστών συμβάλλει στην αντιμετώπιση των ανισοροπιών των ανεπτυγμένων ευρωπαϊκών οικονομιών καθώς η συγκεκριμένη κατηγορία μεταναστών συμβάλλει στην εκπλήρωση των αναγκών κάποιων τομέων οι οποίοι αφορούν την αγορά εργασίας. Αντίστοιχη είναι και η περίπτωση των εποχιακών μεταναστών οι οποίοι απασχολούνται στον τομέα της γεωργίας, του τουρισμού και της τροφοδοσίας. Παράλληλα η υλοποίηση προγραμμάτων προσωρινής και εποχιακής μετανάστευσης αποσκοπούσε στην εξασφάλιση μιας νόμιμης οδού μετανάστευσης έτσι ώστε να επιτευχθεί η κάλυψη θέσεων εργασίας, η ανάληψη των οποίων αποτελούσε αντικείμενο άρνησης από τους γηγενείς.

Όσον αφορά τη διαδρομή για τη μετανάστευση εργασίας, είναι σημαντικό να τονιστεί ότι συνδέεται με δύο συγκεκριμένα πρότυπα μετακίνησης. Το πρώτο είναι η μετανάστευση για λόγους εργασίας και το δεύτερο η μετανάστευση για λόγους σχηματισμού οικογένειας ή οικογενειακής επανένωσης. Αναμφίβολα η συγκεκριμένη διαδρομή είναι η σημαντικότερη στην Ευρώπη διότι έχει κυρίαρχη μορφή από τη δεκαετία του 1950. Επιπλέον τα κράτη υποδοχής της Βορειοδυτικής Ευρώπης προέβησαν στην υλοποίηση προγραμμάτων προσέλκυσης εργαζομένων. Στόχος αυτών των προγραμμάτων είναι η αναζήτηση και η προσέλκυση εργαζομένων των οποίων η επιστροφή στη χώρα καταγωγής τους θα πραγματοποιούνταν κάποια στιγμή.

Ωστόσο το σκέλος των συμφωνιών το οποίο αναφερόταν στην επιστροφή τους δεν τέθηκε ποτέ σε εφαρμογή ενώ αντίθετα εφαρμόστηκαν πολιτικές οι οποίες προωθούσαν την ανανέωση των δικαιωμάτων διαμονής τους. Έτσι όλο αυτό είχε σαν αποτέλεσμα τη μόνιμη εγκατάσταση πολλών μεταναστών. Τέλος είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι ενώ η Ισπανία, η Πορτογαλία, η Ιταλία και η Ελλάδα ανήκουν στην Ε.Ε, στους μετανάστες οι οποίοι μένουν εκεί παρέχεται το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας εντός των ορίων της Ε.Ε, οι μετανάστες οι οποίοι προέρχονται από την Τουρκία, τη Βόρεια Αφρική και την πρώην Γιουγκοσλαβία θεωρούνται πολίτες τρίτων χωρών.

Όσον αφορά τη διαδρομή των μη κανονικών μεταναστών, είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι ένας μεγάλος αριθμός μεταναστών ο οποίος βρίσκεται στα κράτη της Ε.Ε δεν έχει χαρτιά. Επιπλέον λόγω της επιβολής μεταναστευτικών περιορισμών και της έλλειψης σωστής μεταναστευτικής πολιτικής ένα σημαντικό τμήμα του μεταναστευτικού πληθυσμού εισέρχεται παράνομα στις χώρες υποδοχής. Αντίθετα με τα παραδοσιακά κράτη υποδοχής τα οποία αντιτίθενται στην εφαρμογή προγραμμάτων νομιμοποίησης επιλέγοντας την πραγματοποίηση εσωτερικών ελέγχων ως μέσο αντιμετώπισης της μη κανονικής μετανάστευσης, στα νέα κράτη υποδοχής η υλοποίηση προγραμμάτων νομιμοποίησης αποτελεί την κύρια πτυχή της μεταναστευτικής πολιτικής τους.⁶⁸

⁶⁸ Τριανταφυλλίδου, Α. , Γρώπα, Ρ, ο.π., 2009, σ. 520-521

Τα κενά τα οποία έχουν δημιουργηθεί στη διαδικασία νομιμοποίησης, η έλλειψη ισχυρών κινήτρων για τους εργοδότες και οι ελαττωματικές πτυχές της δημόσιας διοίκησης ανατροφοδοτούν νέα κύματα παράνομης μετανάστευσης και επικροτούν την ύπαρξη του φαινομένου των μεταναστών οι οποίοι βρίσκονται στο όριο μεταξύ νομιμότητας και παρανομίας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι πολίτες τρίτων χωρών των οποίων η είσοδος στη χώρα είναι παράνομη και παρά το γεγονός ότι επιτυγχάνεται η νομιμοποίηση τους, αδυνατούν να τη διατηρήσουν είτε λόγω λήξης της άδειας τους είτε λόγω μη πλήρωσης κάποιων προϋποθέσεων. Έτσι απόρροια όλων αυτών είναι η εκμετάλλευση και η περιθωριοποίηση ενός σημαντικού τμήματος μεταναστών.

Όσον αφορά τη διαδρομή των μεταναστών υψηλής εξειδίκευσης, είναι εξαιρετικής σημασίας να τονιστεί ότι τις τελευταίες δεκαετίες παρατηρείται στα κράτη της Δυτικής και Νότιας Ευρώπης αύξηση του αριθμού των επαγγελματιών υψηλής εξειδίκευσης δηλαδή επιχειρηματιών, επενδυτών, ερευνητών και άλλων. Παρόλο που αυτού του είδους η μετανάστευση δεν είναι εκτεταμένη σε κάποιες χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, υπάρχουν κράτη στα οποία η συγκεκριμένη κατηγορία μεταναστών τυγχάνει ευνοϊκής μεταχείρισης και ακόμα και όταν δεν υπάρχει πρόβλεψη ειδικών προνομίων, οι συγκεκριμένοι εργαζόμενοι έχουν διαφορετική αντιμετώπιση. Παράλληλα αξίζει να αναφερθεί ότι τα ΜΜΕ επικεντρώνονται στη συγκεκριμένη κατηγορία μεταναστών καθώς επίσης και ότι ο δημόσιος διάλογος εστιάζει σε ένα σημαντικό βαθμό στην προσέλκυση τους. Αναμφίβολα αποτελεί πρόκληση για τις ανεπτυγμένες οικονομίες των ευρωπαϊκών χωρών η προσέλκυση αυτής της κατηγορίας μεταναστών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η Βρετανία η οποία το 2002 έθεσε σε εφαρμογή το Πρόγραμμα Μεταναστών Υψηλής Εξειδίκευσης έτσι ώστε να εκπληρωθούν οι ανάγκες της εγχώριας αγοράς.

Όσον αφορά την αποικιακή και μετααποικιακή διαδρομή είναι σημαντικό να υπογραμμιστεί ότι σχετίζεται με χώρες της Ε.Ε οι οποίες έχουν αποικιοκρατικό παρελθόν καθώς επίσης και ότι αποτέλεσε εναλλακτική αντί των προγραμμάτων αναζήτησης εργατών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η Βρετανία, η Ολλανδία, η Γαλλία, η Πορτογαλία και η Ισπανία. Η Βρετανία αποτέλεσε κράτος υποδοχής για τις μεταναστευτικές ομάδες οι οποίες προέρχονταν από την Ασία, την Αφρική, τις Δυτικές Ινδίες ενώ η Ισπανία είχε υποδεχτεί ομάδες μεταναστών από το Περού, την Αργεντινή και το Εκουαδόρ. Παράλληλα η Πορτογαλία δέχθηκε μετανάστες από τα πορτογαλόφωνα κράτη της Αφρικής. Παρόλα αυτά είχαν παρουσιαστεί κάποιες νομικές δυσκολίες από την πλευρά των κρατών έτσι ώστε να επιτευχθεί η μείωση των μεταναστευτικών εισροών.

Όσον αφορά την ενσωμάτωση των μεταναστών, αξίζει να τονιστεί ότι οι αποικιακοί δεσμοί αποτελούσαν ένα σημαντικό πλεονέκτημα καθώς υπήρχε εξοικείωση μεταξύ των μεταναστών και της μητροπολιτικής χώρας σχετικά με τη γλώσσα, τον πολιτισμό και τους θεσμούς. Παράλληλα όμως αυτό αποτελούσε και ένα σημαντικό μειονέκτημα καθώς ήταν βαθιά ριζωμένες στην κοινή γνώμη διακρίσεις, ρατσιστικές τάσεις και προκαταλήψεις εναντίον των μεταναστών. Αναντίρρητα υπήρξαν αποικιακοί πληθυσμοί οι οποίοι είχαν πολύ αρνητικά βιώματα τα οποία ήταν δύσκολο να ξεπεραστούν.

Όσον αφορά τις πολιτικές ενσωμάτωσης των μεταναστών είναι σημαντικό να επισημανθεί ότι υπάρχουν κάποιες διαφοροποιήσεις ανάλογα με τη χώρα στην οποία διαμένουν. Αναμφίβολα υπάρχει μία σύνδεση των δικαιωμάτων με τη χώρα καταγωγής, την ατομική κατάσταση των μεταναστών και τον τρόπο εφαρμογής τους σε τοπικό επίπεδο. Οι τομείς οι οποίοι είναι σημαντικοί για την ενσωμάτωση αφορούν τις δυνατότητες πολιτογράφησης και τις μεταναστευτικές κατηγορίες στις οποίες εντάσσονται οι πολίτες τρίτων χωρών. Αξίζει να τονιστεί σχετικά με τους συγκεκριμένους τομείς ότι στα κράτη-μέλη της Ε.Ε ισχύουν διαφορετικά νομοθετικά πλαίσια όσον αφορά τη συμμετοχή των πολιτών τους, των πολιτών τρίτων χωρών καθώς επίσης και των πολιτών της Ε.Ε. Στις περισσότερες περιπτώσεις στους πολίτες της χώρας παρέχονται πλήρη πολιτικά δικαιώματα ενώ για τους πολίτες τρίτων χωρών ισχύουν κάποιοι περιορισμοί. Σίγουρα παρουσιάζονται διαφορές και εντός των μεταναστευτικών πληθυσμών οι οποίες σχετίζονται είτε με την κατάσταση του κάθε μετανάστη είτε με την εθνική ομάδα στην οποία ανήκει.

Στα περισσότερα ευρωπαϊκά κράτη υπάρχουν διαφορετικές κατηγορίες μεταναστών όπως για παράδειγμα τα μέλη οικογενειών εγκατεστημένων μεταναστών, οι αιτούντες άσυλο, οι προσωρινοί εργαζόμενοι αλλά και οι μόνιμοι κάτοικοι. Κάθε τύπος άδειας συνδέεται με συγκεκριμένα δικαιώματα τα οποία είτε συγκλίνουν είτε αποκλίνουν από τα δικαιώματα των πολιτών. Υπάρχουν διαφορές όσον αφορά την παροχή δικαιωμάτων από χώρα σε χώρα. Παρά το γεγονός ότι στους μόνιμους κατοίκους παρέχονται πλήρη δικαιώματα εκτός από το δικαίωμα ψήφου, στους μετανάστες χωρίς νόμιμη άδεια παραμονής δεν παρέχεται κάποιο δικαίωμα ή τους επιτρέπεται μόνο η πρόσβαση στην επείγουσα ιατρική περίθαλψη.

Παράλληλα είναι εξαιρετικής σημασίας να υπογραμμιστεί ότι μέσω της διαδικασίας πολιτογράφησης μπορεί να εξασφαλιστεί υπό προϋποθέσεις η απονομή πολιτικών δικαιωμάτων και υποχρεώσεων στους πολίτες τρίτων χωρών. Η απονομή υπηκοότητας στα περισσότερα ευρωπαϊκά κράτη γίνεται με βάση την καταγωγή και όχι τον τόπο γέννησης. Επιπλέον παρατηρείται η υιοθέτηση διαφορετικών προσεγγίσεων σχετικά με την αποδοχή ή την απόρριψη της διπλής υπηκοότητας. Ωστόσο η διαδικασία πολιτογράφησης είναι αρκετά σύνθετη και περίπλοκη και οι κανόνες δεν είναι αρκετά σαφείς όσον αφορά την εφαρμογή τους. Το δικαίωμα πολιτογράφησης συνδέεται άμεσα με το διάστημα διαμονής των μεταναστών στη χώρα υποδοχής. Επιπρόσθετα κάποιες άλλες προϋποθέσεις είναι το λευκό ποινικό μητρώο, η γλωσσική επάρκεια, η ψυχική υγεία κ.α.

Όσον αφορά τους μετανάστες πρώτης γενιάς αξίζει να τονιστεί ότι τους δίνεται η δυνατότητα υποβολής αίτησης για την απονομή υπηκοότητας ανάλογα με το χρόνο διαμονής τους στο εκάστοτε ευρωπαϊκό κράτος. Ο χρόνος διαμονής ο οποίος απαιτείται για την απόκτηση υπηκοότητας είναι διαφορετικός από χώρα σε χώρα και η απονομή υπηκοότητας εξαρτάται από τη χώρα προέλευσης αλλά και από το καθεστώς διαμονής του μετανάστη. Τα παιδιά των μεταναστών τα οποία είναι γεννηθέντα σε κράτη της Ε.Ε χαρακτηρίζονται επίσης «αλλοδαποί». Ωστόσο είναι σημαντικό να υπογραμμιστεί ότι σε πολλά ευρωπαϊκά κράτη έχουν περιοριστεί οι προϋποθέσεις πολιτογράφησης και έχει θεσπιστεί ειδικός χρόνος διαμονής για τους μετανάστες δεύτερης γενιάς. Έτσι στους αλλοδαπούς οι οποίοι διαμένουν σε αυτά και έχουν

νόμιμες άδειες διαμονής, τους επιτρέπεται η απονομή υπηκοότητας εφόσον έχουν συμπληρώσει διάστημα πενταετούς ή δεκαετούς διαμονής ανάλογα με τη χώρα.

Όσον αφορά την περίπτωση της Ελλάδας είναι εξαιρετικής σημασίας ν' αναφερθεί ότι η πολιτογράφηση των μεταναστών είναι πολύ χρονοβόρα. Σύμφωνα με την ισχύουσα πολιτική δικαίωμα υποβολής αίτησης για την πολιτογράφηση διαθέτουν όσοι μετανάστες έχουν κατοχυρώσει δεκαετές διάστημα παραμονής στη χώρα. Τη δεκαετία του 1990 ο αριθμός των πολιτογραφήσεων είχε αυξηθεί πολύ στα κράτη της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης. Ωστόσο από το 2000 και μετά παρατηρήθηκε αισθητή μείωση. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν τα κράτη της Βαλτικής όπου το δικαίωμα απονομής υπηκοότητας δεν παρασχέθηκε στους μετανάστες. Επιπλέον στα κράτη της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, οι προβληματισμοί οι οποίοι έχουν σχέση με την αντιμετώπιση της διασποράς, των ομογενών και των εθνοτικών μειοψηφιών ασκούν επιρροή στις πολιτικές πολιτογράφησης.

Ωστόσο σε πολλά ευρωπαϊκά κράτη εφαρμόζονται πολιτικές προνομιακής πρόσβασης στην υπηκοότητα για όσους μετανάστες έχουν γλωσσική ή εθνοτική συγγένεια. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν η Ισπανία, η Ιταλία, η Γερμανία, η Πορτογαλία και η Ελλάδα. Στην περίπτωση της Ισπανίας παρατηρείται μείωση του χρόνου διαμονής ο οποίος είναι απαραίτητος για την πολιτογράφηση των αλλοδαπών οι οποίοι προέρχονται από χώρες με τις οποίες η Ισπανία έχει αναπτύξει ιδιαίτερους πολιτισμικούς δεσμούς. Το ίδιο ισχύει και στην περίπτωση της Πορτογαλίας. Όσον αφορά τη Γερμανία εξασφαλίζεται η απονομή γερμανικής υπηκοότητας στους Γερμανούς μετανάστες οι οποίοι προέρχονται από την πρώην Σοβιετική Ένωση και ακριβώς την ίδια πολιτική εφαρμόζει και η Ελλάδα με τους Πόντιους.

Τέλος παρόλο που σε κάποιες χώρες έχει πραγματοποιηθεί η πολιτογράφηση για ένα μεγάλο τμήμα του μεταναστευτικού πληθυσμού, σε κάποιες άλλες οι μετανάστες οι οποίοι ανήκουν στη δεύτερη ή την τρίτη γενιά χαρακτηρίζονται ως αλλοδαποί. Επιπλέον κάποια κράτη όπως η Ολλανδία και η Γαλλία κρατούν στοιχεία για τους πολιτογραφημένους μετανάστες ενώ κάποια άλλα όπως η Βρετανία και η Γερμανία όχι.

4.5 Μετανάστευση, Παγκοσμιοποίηση και Πολυπολιτισμικότητα

Η κατανόηση ενός ραγδαία μεταβαλλόμενου κόσμου συνδέεται άμεσα με το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης και τις συνέπειες που αυτή ασκεί στη μετανάστευση και την εθνική κυριαρχία. Από τη δεκαετία του 1980 και μετά εξαιτίας του ανταγωνισμού και της απελευθέρωσης της αγοράς προκλήθηκε αναπτυσσόμενη εξειδίκευση και ένας ισχυρός προσανατολισμός προς την παγκόσμια αγορά. Η ύπαρξη ενός διασυνοριακού δικτύου οικονομικών κέντρων για την εξυπηρέτηση των λειτουργιών του παγκόσμιου κεφαλαίου ήταν κάτι το οποίο απαιτούνταν λόγω της πολυπλοκότητας του παγκόσμιου οικονομικού συστήματος. Η εντατικοποίηση της κινητικότητας των κεφαλαίων αλλά και των ανθρώπων είναι απαραίτητη για την υλοποίηση της οικονομικής παγκοσμιοποίησης.

Ωστόσο οι δυνάμεις που παρουσιάζονται είναι αντίρροπες καθώς από τη μία η παγκοσμιοποίηση ασκεί πίεση για την κινητικότητα του εργατικού δυναμικού

παγκοσμίως και από την άλλη η εθνική κυριαρχία είτε προωθεί την απαγόρευση της μετανάστευσης είτε τον περιορισμό της. Σύμφωνα με τη Sassen, όσοι κάνουν αναφορά στον όρο εισβολή ή εισροή μεταναστών, θεωρούν ότι η χώρα υποδοχής αποτελεί έναν παθητικό παράγοντα και η ευθύνη για τη μετανάστευση επιρρίπτεται στους ίδιους τους μετανάστες. Παρόλα αυτά τα περισσότερα κράτη υποδοχής δέχονται μετανάστες οι οποίοι προέρχονται από χώρες με τις οποίες έχουν αναπτυχθεί ιδιαίτεροι δεσμοί.

Παράλληλα είναι σημαντικό να τονιστεί ότι η μετανάστευση δεν είναι ένα φαινόμενο πλήρως αποδεκτό. Σύμφωνα με τις ευρωπαϊκές έρευνες οι οποίες επικεντρώνονται στο ρόλο της κοινωνικής ταυτότητας, αποκαλύπτεται ότι πολίτες με ισχυρή εθνική ταυτότητα είναι επηρεασμένοι από προκαταλήψεις και διακρίσεις ενώ όσοι αισθάνονται Ευρωπαίοι είναι περισσότερο ανεκτικοί απέναντι στους μετανάστες. Έτσι παρουσιάζονται αλλαγές στην έννοια της υπηκοότητας η οποία είναι συνυφασμένη με την έννοια του έθνους-κράτους.

Δυστυχώς στα νέα κράτη υποδοχής διεξάγονται επεισόδια βίας κατά των μεταναστών και συσπειρώνονται ακροδεξιές ομάδες. Η παρουσία εθνικών μειονοτήτων αποτελεί τις τελευταίες δεκαετίες ένα από τα κύρια ζητήματα το οποίο απασχολεί τα ακροδεξιά κόμματα. Αναντίρρητα υπάρχει ιδεολογική σχέση μεταξύ των ιδεολογικών μορφωμάτων και του φασισμού καθώς στη μεταπολεμική Ευρώπη παρατηρείται η εκδήλωση φασιστικών κινήματων των οποίων η βάση ήταν ο ένθερμος εθνικισμός. Ο φασισμός ο οποίος ήταν συνυφασμένος με τον εθνικισμό ο οποίος είχε εκδηλωθεί πριν από τον Α Παγκόσμιο Πόλεμο συνδέεται με την πεποίθηση ότι η ομάδα υπερέχει έναντι του ατόμου, ότι η βία αποτελεί προϋπόθεση για την επιτυχία της ομάδας καθώς επίσης και με την ανάγκη θυματοποίησης της ομάδας.

Ο φασισμός ανατροφοδοτείται με τη δικαιολογημένη επιλεκτική βία η οποία ασκείται εναντίον εσωτερικών εχθρών είτε αυτοί είναι τρομοκράτες είτε οι εχθροί του λαού. Σύμφωνα με την εθνικοσοσιαλιστική ιδεολογία δεν μπορεί να υπάρξει ισοδυναμία δύο ψυχών αλλά ούτε και δύο ανθρώπων. Τα φασιστικά κόμματα στηρίζονται σε διάφορες μορφές προπαγάνδας και χρησιμοποιούν ως κύριο μέσο την άσκηση βίας απέναντι σε μετανάστες και σε μειονότητες. Τα φασιστικά καθεστώτα εκθείασαν τη βία και οδήγησαν στη σιωπή όσους ήταν αρνητικά διακείμενοι απέναντι σε αυτό. Παράλληλα αξίζει να σημειωθεί ότι αποδεκτή λαϊκή βούληση θεωρούνταν μόνο αυτή η οποία ήταν συνυφασμένη με την ηγετική βούληση.

Τέλος είναι εξαιρετικής σημασίας να επισημανθεί ότι στα κράτη της Ε.Ε αναπτύσσονται ιδιαίτερα ρατσιστικές και ξενοφοβικές τάσεις εξαιτίας του ισχυρού ερείσματος των ακροδεξιών κομμάτων στην Ευρώπη. Σε αυτό συντελούν διάφοροι άλλοι παράγοντες όπως η αλλαγή στη σύνθεση των κοινωνικοοικονομικών ομάδων, η έλλειψη εμπιστοσύνης απέναντι στο πολιτικό σύστημα και άλλα. Επιπλέον εξαιτίας της οικονομικής κρίσης αλλά και της έξαρσης της μετανάστευσης υπερπροβάλλεται μια ιδεολογία η οποία στηρίζεται στην ισλαμοφοβία, τον αντισημιτισμό και τον ευρωσκεπτικισμό. Λόγω της διεξαγωγής ακραίων φαινομένων ξενοφοβίας είναι αναγκαία η εφαρμογή ευρωπαϊκής πολιτικής καθώς απαιτείται ένας καλός συντονισμός και μια ισχυρή συνεργασία σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο.

Παράλληλα είναι απαραίτητη η επιβολή αναθεώρησης του εκπαιδευτικού έργου από τις πολυπολιτισμικές κοινωνίες. Η εκπαίδευση οφείλει να συμβάλλει στον περιορισμό του εθνοκεντρισμού καθώς επίσης και στην προώθηση της αποδοχής και του σεβασμού της διαφορετικότητας. Η κατάλληλη διαπαιδαγώγηση είναι αναγκαία για την εξάλειψη του ρατσισμού καθώς οι ρατσιστικές συμπεριφορές οδηγούν στην ενίσχυση του ολοκληρωτισμού.

Εν γένει, η Ευρώπη υφίσταται αλλαγές οι οποίες απαιτούν επαγρύπνηση και επιστημονική μελέτη καθώς η ύπαρξη χάσματος ανάμεσα στην ταχεία εξέλιξη των γεγονότων και την υπάρχουσα πληροφόρηση προκαλεί ένα είδος αιφνιδιασμού με αποτέλεσμα όλοι αυτή η κατάσταση ν' αποτελέσει αντικείμενο εκμετάλλευσης για όσους επιθυμούν να προβάλλουν τις δικές τους πεποιθήσεις. Η κατανόηση της πραγματικότητας αποτελεί ένα ισχυρό όπλο για την αντιμετώπιση μιας κρίσης. Αν ληφθεί υπόψη ότι η εκδήλωση βίας απορρέει από την κατάχρηση εξουσίας και την ανοχή του κοινωνικού περιβάλλοντος, απαραίτητη προϋπόθεση για τη δημιουργία μιας κοινωνίας στην οποία δεν θα κυριαρχούν εξουσιαστικές σχέσεις είναι η αλλαγή των συνειδήσεων.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ 4^{ου} ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

Στο 4^ο κεφάλαιο έγινε κατηγοριοποίηση των κρατών υποδοχής τα οποία διακρίνονται σε παραδοσιακά κράτη υποδοχής, νέα κράτη υποδοχής και χώρες σε μετάβαση. Παράλληλα έγινε αναφορά στις μεταναστευτικές διαδρομές και στη σύνδεση μεταξύ του φαινομένου της μετανάστευσης και των φαινομένων της παγκοσμιοποίησης και της πολυπολιτισμικότητας. Στόχος αυτού του κεφαλαίου είναι να προβεί σε κάποιες καταληκτικές παρατηρήσεις αναφορικά με τη μετανάστευση και να απαντήσει στο ερευνητικό ερώτημα για το πώς συνδέεται η έννοια της μετανάστευσης με την έννοια της παγκοσμιοποίησης.

5. ΤΕΛΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

5.1 ΠΡΑΓΜΑΤΟΛΟΓΙΚΑ

Στην παρούσα εργασία απαντήθηκαν τα ερευνητικά ερωτήματα τα οποία οδήγησαν στην εκπόνηση της και τα οποία αφορούν τη γέννηση, την εξέλιξη και τις επιπτώσεις του μεταναστευτικού φαινομένου κυρίως σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Παράλληλα έγινε αναφορά στα είδη της μετανάστευσης, τις Συνθήκες προώθησης των Μεταναστευτικών Πολιτικών καθώς επίσης και στη σύνδεση του μεταναστευτικού φαινομένου με το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης και της πολυπολιτισμικότητας.

Στο 1^ο κεφάλαιο έγινε αναφορά στις έννοιες και στους ορισμούς που αφορούν το μεταναστευτικό φαινόμενο καθώς επίσης και στα είδη και στα αίτια του φαινομένου αυτού. Επιπλέον έγινε μια σύντομη αναφορά στην πορεία της μετανάστευσης στην ευρωπαϊκή και αμερικανική ήπειρο καθώς επίσης και στις κατηγορίες των μεταναστών. Όσον αφορά την πορεία του μεταναστευτικού φαινομένου στην Ευρώπη είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι παρόλο που η μετανάστευση στις χώρες της Δυτικής Ευρώπης αποσκοπούσε στην εκμετάλλευση του εργατικού δυναμικού, τα τελευταία χρόνια, από το 2019 και μετά έχουν παρουσιαστεί κάποιες αλλαγές. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η Ελβετία όπου το ποσοστό των μεταναστών εργασίας είναι πολύ μικρό καθώς επίσης και η Γερμανία όπου η παρουσία του μεταναστευτικού στοιχείου συνδέεται με τη ρωσική εισβολή στο ουκρανικό κράτος.

Στο 2^ο κεφάλαιο έγινε αναφορά στον ορισμό της μεταναστευτικής πολιτικής, στα χαρακτηριστικά της ευρωπαϊκής μεταναστευτικής πολιτικής, στις Συνθήκες προώθησης των δικαιωμάτων των μεταναστών καθώς επίσης και στις έννοιες της ένταξης και της ενσωμάτωσης. Επιπλέον αξίζει να αναφερθεί ότι στη Συνθήκη της Λισαβόνας προωθήθηκε η διαδικασία της απόφασης με ειδική πλειοψηφία σχετικά με τα θέματα της νόμιμης μετανάστευσης. Όσον αφορά τη Συνθήκη του Μάαστριχτ, είναι σημαντικό να επισημανθεί ότι παρόλο που συνέβαλλε στην εξέλιξη της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης η συνεισφορά της δεν αποδείχθηκε αποτελεσματική όσον αφορά την προώθηση της μεταναστευτικής πολιτικής. Παράλληλα τονίστηκαν οι στρατηγικές ένταξης καθώς επίσης και οι αρχές που αφορούν την πολιτική ενσωμάτωση των μεταναστών.

Στο 3^ο κεφάλαιο έγινε καταγραφή της ιστορικής εξέλιξης και της πορείας του μεταναστευτικού φαινομένου στα κράτη της Ε.Ε καθώς επίσης και ανάλυση των μεταναστευτικών πολιτικών που αυτά ακολούθησαν. Σε κάποια κράτη παρατηρείται έντονα το μεταναστευτικό στοιχείο καθώς η πολιτική που ακολούθησαν αποτέλεσε πόλο έλξης για πολλούς μετανάστες ενώ σε κάποια άλλα παρατηρείται έλλειψη όσον αφορά την ολοκλήρωση μεταναστευτικών πολιτικών.

Τέλος στο 4^ο κεφάλαιο έγινε κατηγοριοποίηση των κρατών υποδοχής τα οποία διακρίνονται σε παραδοσιακά κράτη υποδοχής, νέα κράτη υποδοχής και χώρες σε μετάβαση. Παράλληλα έγινε αναφορά στις μεταναστευτικές διαδρομές και στη σύνδεση μεταξύ του φαινομένου της μετανάστευσης και των φαινομένων της παγκοσμιοποίησης και της πολυπολιτισμικότητας.

Παρόλο που αναλύθηκε το μεταναστευτικό τοπίο σε κάποια κράτη-μέλη της Ε.Ε όπως επίσης και οι πρόσφατες τάσεις όσον αφορά την εισροή και εκροή μεταναστών, ταυτόχρονα έγινε αναφορά στις μεταναστευτικές κατηγορίες αλλά και στην πολιτική κάθε κράτους-μέλους. Παράλληλα έγινε καταγραφή των βασικών προϋποθέσεων τις οποίες πρέπει να πληρούν οι μετανάστες για να εξασφαλίσουν τη συμμετοχή τους στη δημόσια ζωή. Οι σχέσεις μεταξύ χωρών προέλευσης και υποδοχής, το μέγεθος του μεταναστευτικού πληθυσμού και το μεταναστευτικό παρελθόν κάθε χώρας αποτελούν στοιχεία τα οποία συνέβαλαν στην μελέτη και την ανάλυση της μεταναστευτικής πολιτικής κάθε κράτους-μέλους.

5.2 ΑΞΙΟΛΟΓΙΚΑ

Στόχος της συγκεκριμένης εργασίας ήταν να αναδείξει την ιστορική εξέλιξη και την πορεία του μεταναστευτικού φαινομένου από τη γέννηση του μέχρι και σήμερα δίνοντας έμφαση στις επιπτώσεις του σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο. Η μετανάστευση αποτελούσε και αποτελεί ένα φαινόμενο συνεχές το οποίο είναι συνυφασμένο με πολλές αλλαγές. Τα κράτη της Ε.Ε δέχονταν μαζικές εισροές μεταναστών για πολλές δεκαετίες. Η ευρωπαϊκή μεταναστευτική πολιτική έχει ως βάση 4 σημαντικούς άξονες οι οποίοι είναι η επίτευξη ευημερίας, η κοινωνική και η οικονομική ένταξη των μεταναστών, η δημιουργία εταιρικών σχέσεων με τις χώρες καταγωγής των μεταναστών και η ασφάλεια. Τα κράτη- μέλη της Ε.Ε καταβάλλουν μια πολύ σημαντική προσπάθεια προκειμένου να συμβάλλουν στην υιοθέτηση μιας ανθρωπιστικής, ασφαλούς και αποτελεσματικής μεταναστευτικής πολιτικής.

Τέλος η μετανάστευση είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης καθώς αποτελεί την κινητήρια δύναμη της. Το πλαίσιο της διεθνούς μετανάστευσης έχει υποστεί σημαντικές αλλαγές από τις διαδικασίες της παγκοσμιοποίησης στις οποίες ασκούν επιρροή και οι μεταναστευτικές τάσεις. Σύμφωνα με τους Castles και Miller η σημερινή εποχή θεωρείται ως η «εποχή της μετανάστευσης» και συνδέεται με την παγκοσμιοποίηση, την επιτάχυνση και την πολιτικοποίηση⁶⁹ Η συγκεκριμένη άποψη μπορεί να αποτελέσει έναυσμα για έρευνες οι οποίες είναι πιθανόν να διεξαχθούν στο μέλλον όσον αφορά τη σύνδεση αυτών των 2 φαινομένων καθώς έχει αποδειχθεί ότι υπάρχει μια άρρηκτη σχέση μεταξύ τους.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Frigo, M., Pillay, R. (2014). «ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ»

Τριανταφυλλίδου, Α. , Ρουμπίνη, Γ. (2009). «Η ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΕΝΩΜΕΝΗ ΕΥΡΩΠΗ». Κριτική. Αθήνα.

Μπάγκαβος, Χ., Παπαδοπούλου, Δ. (2003). «ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΕΣ ΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ». ΙΝΕ.

Schnapper, D.(1992). «L'EUROPE DES IMMIGRES». François Bourin. Paris

Ινστιτούτο Έρευνας και Κατάρτισης Ευρωπαϊκών Θεμάτων Ι.Ε.Κ.Ε.Θ. (2014). «ΠΤΥΧΕΣ ΤΟΥ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ Ε.Ε». Αθήνα.

Εμκε-Πουλοπούλου, Η. (2007). «Η ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗ ΠΡΟΚΛΗΣΗ». Παπαζήση. Αθήνα.

⁶⁹ Castles, S., Miller, M. (2009). « The Age of Migration». Palgrave Macmillan, σ.11-12

Σάσεν, Σ. (2003). « ΧΩΡΙΣ ΕΛΕΓΧΟ». Μεταίχμιο. Αθήνα.

Castles, S., Miller, M. (2009). « THE AGE OF MIGRATION». Palgrave Macmillan

Χατζηπροκοπίου, Π., Τριανταφυλλίδου, Α. (2013). «Η ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΤΗΣ ΜΗ ΝΟΜΙΜΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ: ΚΡΑΤΗ, ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΚΑΙ ΜΕΣΑΖΟΝΤΕΣ ΣΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗΣ».

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

1ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Μετανάστευση Ορισμός και Βασικές Κατηγορίες (2019) Διαθέσιμο σε <http://www.opengov.gr/immigration/?p=799>

Το Φαινόμενο της Μετανάστευσης/ Ελληνική Αστυνομία (2009) Διαθέσιμο σε <https://www.astynomia.gr/2009/04/30/to-fainomeno-tis-metanastefsisis/>

M Jankowski, M Gujski - Medical Science Monitor: International ..., 2022 The Public Health Implications for the Refugee Population, particularly in Poland, due to the War in Ukraine. Διαθέσιμο σε <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC8982099/>

R Becker, C Teney - Journal of Ethnic and Migration Studies, 2020 - Taylor & Francis Understanding high-skilled intra-European migration patterns: the case of European physicians in Germany

Switzerland/ International Migration Outlook (2021) Διαθέσιμο σε <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/0d0c25bd-en/index.html?itemId=/content/component/0d0c25bd-en>

Migration Flows- German Federal Statistical Office (2023) Διαθέσιμο σε https://www.destatis.de/EN/Themes/Society-Environment/Population/Migration/_node.html

United Kingdom's Decades- Long Immigration Shift interrupted by Brexit and the Pandemic Διαθέσιμο σε <https://www.migrationpolicy.org/article/united-kingdom-shift-immigration-interrupted-brexit-pandemic>

France attempts to match immigration policies with labour needs. Διαθέσιμο σε <https://www.france24.com/en/france/20221104-france-attempts-to-match-immigration-policies-with-labour-needs>

M Orcutt, R Mussa, L Hiam, A Veizis, S McCann... - The Lancet, 2020 - thelancet.com

EU migration policies drive health crisis on Greek islands. Διαθέσιμο σε [https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736\(19\)33175-7/fulltext?rss=yes&fbclid=IwAR2qJ8P](https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(19)33175-7/fulltext?rss=yes&fbclid=IwAR2qJ8P)

2ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

M Norredam, S Hayward, A Deal... - The Lancet Regional ..., 2022 - thelancet.com Understanding and addressing long-COVID among migrants and ethnic minorities in Europe

Διαθέσιμο σε [https://www.thelancet.com/journals/lanep/article/PIIS2666-7762\(22\)00121-1/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/lanep/article/PIIS2666-7762(22)00121-1/fulltext)

Μεταναστευτική Πολιτική, Θεματολογικά Δελτία για την Ε.Ε (2022) Διαθέσιμο σε <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/152/immigration-policy>

Οι Συνθήκες του Μάαστριχτ και του Άμστερνταμ, Θεματολογικά Δελτία για την Ε.Ε (2022) Διαθέσιμο σε <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/3/%CE%BF%CE%B9-%CF%83%CF%85%CE%BD%CE%B8%CE%B7%CE%BA%CE%B5%CF%82-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%BC%CE%B1%CE%B1%CF%83%CF%84%CF%81%CE%B9%CF%87%CF%84-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%B1%CE%BC%CF%83%CF%84%CE%B5%CF%81%CE%BD%CF%84%CE%B1%CE%BC>

3ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Πολιτική της Ε.Ε για τη μετανάστευση και το άσυλο (2023) Διαθέσιμο σε: <https://www.consilium.europa.eu/el/policies/eu-migration-policy/>

Χρονολόγιο-Πολιτική της Ε.Ε για τη μετανάστευση και το άσυλο (2023). Διαθέσιμο σε: <https://www.consilium.europa.eu/el/policies/eu-migration-policy/migration-timeline/>

Legal Aspects of Austrian Migration Policy (2023) Διαθέσιμο σε: http://bsp.uwb.edu.pl/wp-content/uploads/2023/03/213_Book-bsp-28-1.pdf

Γαλλία: Αυστηρότερο πλαίσιο για τη μετανάστευση (2019) Διαθέσιμο σε: <https://www.naftemporiki.gr/kosmos/902776/gallia-afstirotero-plaisio-gia-ti-metanastefsi/>

Η Γερμανία θα διευκολύνει την εισροή μεταναστών και προσφύγων (2022) Διαθέσιμο σε: <https://www.euractiv.gr/section/koinoniki-eyropi/news/i-germania-tha-dieykolynei-tin-eisroi-metanaston-kai-prosfygon/>

Νέα Συμφωνία για το Μεταναστευτικό θέλει ο Ερντογάν (2020) Διαθέσιμο σε: <https://www.iefimerida.gr/kosmos/nea-symfonia-gia-metanasteytiko-thelei-o-erntogan-ti-syzitise-me-tin-merkel>

Η αμφιλεγόμενη μεταναστευτική πολιτική της Δανίας (2021) Διαθέσιμο σε : <https://www.tovima.gr/2021/06/06/world/i-amfilegomeni-metanasteytiki-politiki-tis-danias/>

Pathways to Integration and Dis-integration: An Assessment of the Greek Immigration Policy for the Inclusion of Immigrants, Applicants and Beneficiaries of International Protection (2022) Διαθέσιμο σε : https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-031-11574-5_13

Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, Υπηρεσία Νόμιμης Μετανάστευσης. Διαθέσιμο σε: <https://migration.gov.gr/nomothesia-1-2/nomothesia-ypiresia-nomimis-metanasteysis/>

Πόσοι είναι οι νόμιμοι μετανάστες στην Ελλάδα- Τα επίσημα στοιχεία από το υπουργείο Μετανάστευσης (2023) Διαθέσιμο σε: <https://www.in.gr/2023/03/27/greece/posoi-einai-oi-nomimoi-metanastes-stin-ellada-ta-episima-stoixeia-apo-ypourgeio-metanasteysis/>

Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, Υπογραφή Συμφωνίας των Υπουργείων Προστασίας του Πολίτη και Μετανάστευσης και Ασύλου με την Frontex για τις επιστροφές παράτυπων μεταναστών. Διαθέσιμο σε: <https://migration.gov.gr/ypografi-symfonias-ton-ypourgeion->

[prostasias-toy-politi-kai-metanasteysis-kai-asyloy-me-ton-frontex-gia-tis-epistrofes-paratypon-metanaston/](https://www.athensvoice.gr/epikairota/diethni/714438/ispania-metanasteytiko-apelasan-2700-metanastes-se-mia-imeras/)

Ισπανία- Μεταναστευτικό: Απέλασαν 2.700 μετανάστες σε μια ημέρα (2021) Διαθέσιμο σε : <https://www.athensvoice.gr/epikairota/diethni/714438/ispania-metanasteytiko-apelasan-2700-metanastes-se-mia-imeras/>

Η Ιταλία κηρύσσει κατάσταση έκτακτης ανάγκης λόγω του μεταναστευτικού (2023) Διαθέσιμο σε :<https://www.huffingtonpost.gr/entry/e-italia-keressei-ten-katastase-ektaktes-anaykes-loyo-toe-metanasteetikoe-gr-6435839ae4b00ac9aaa0c3f5>

Το Λονδίνο επιθυμεί ν'αυστηροποιήσει και άλλο τη μεταναστευτική του πολιτική (2023) Διαθέσιμο σε : <https://www.capital.gr/diethni/3702362/to-londino-epithumei-na-austiropoisei-kai-allo-ti-metanasteutiki-tou-politiki/>

Η μετανάστευση δίνει σημαντική πληθυσμιακή ώθηση στην Ολλανδία το 2022 (2023) Διαθέσιμο σε : <https://www.euractiv.gr/section/esoterikes-ipothesis/news/i-metanasteysi-dinei-simantiki-plithysmiaki-othisi-stin-ollandia-to-2022/>

Μεταναστευτικό: Η Πολωνία παρατείνει την απαγόρευση πρόσβασης στα σύνορα (2021) Διαθέσιμο σε : <https://www.kathimerini.gr/world/561610129/metanasteytiko-i-polonia-parateinei-tin-apagoreysi-prosvasis-sta-synora/>

Νέα Υπηρεσία Μετανάστευσης αποκτάει η Πορτογαλία (2023). Διαθέσιμο σε : <https://www.tourismtoday.gr/290825-2/>